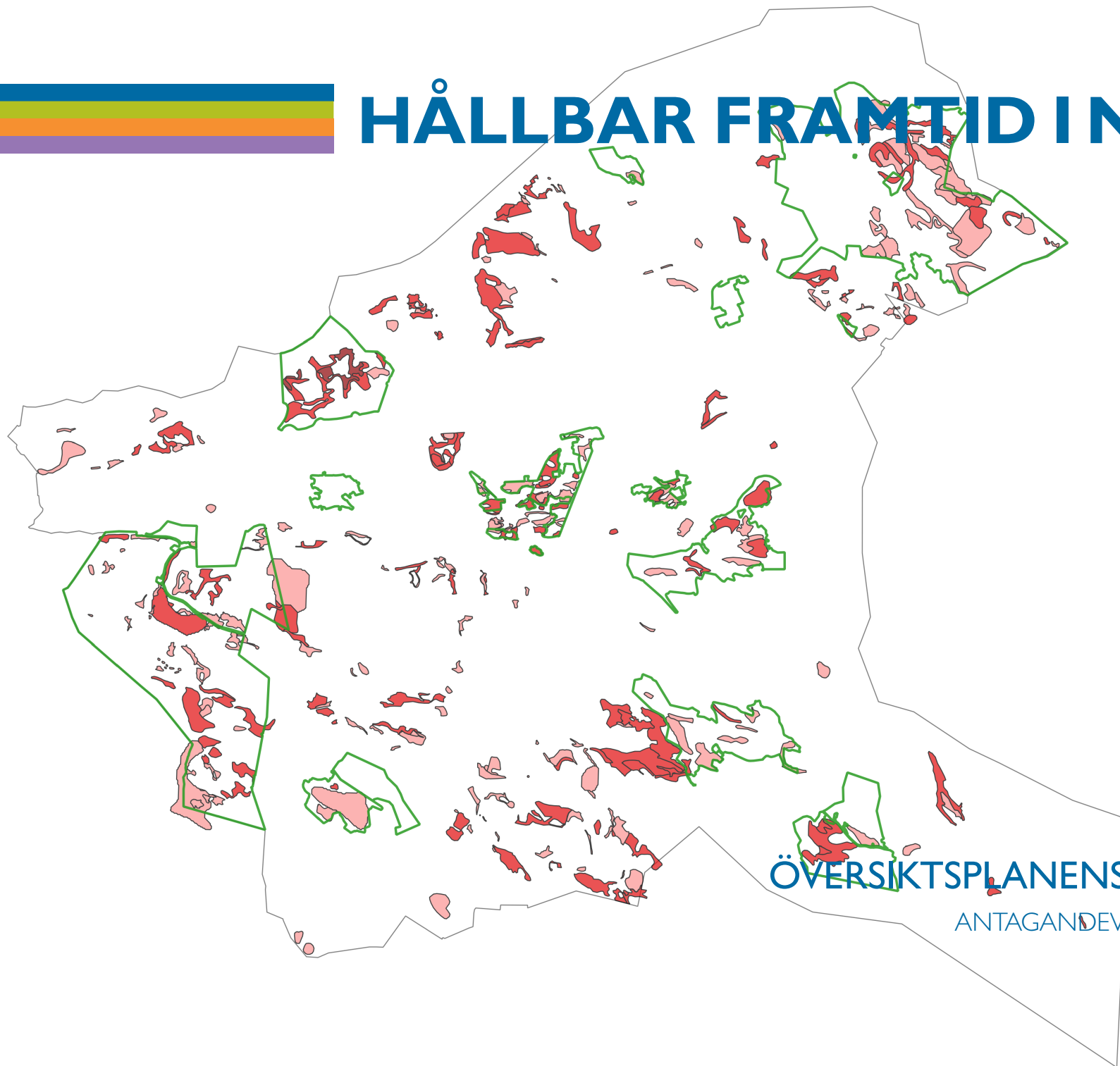

HÅLLBAR FRAMTID I NACKA

ÖVERSIKTSPLANENS UNDERLAG

ANTAGANDEVERSION MARS 2018

Politiskt ansvar för översiktsplanen

Kommunstyrelsen

Kommunens projektorganisation

Projekttagare: Gunilla Glantz, stadsbyggnadsdirektor

Projektledare: Sven Andersson, översiktsplanerare

Medverkande tjänstemän

Susanne Broman Kjulsten, kultur och fritid

Anders Börjesson, näringslivsfrågor

Birgitta Held Paulie, miljöfrågor

Kristina Heuman, barnomsorg och utbildning

Emma Hirsch, trafik

Maria Legars, kulturmiljö

Linda Lökvist, markfrågor

Nina Mautner Granath, folkhälsa

Maria Mogensen, vatten och avlopp

Lotta Nordkvist, social omsorg

Elisabet Rosell, park och grönstruktur

Karolina Stenström, kartor

Lisa Ståhlberg, statistik

Katarina Södergren, avfallsfrågor

INLEDNING

Översiktsplanen ska kommunen redovisa de allmänna intressen som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden. Riksintressen enligt miljöbalken ska redovisas särskilt. I den här översiktsplanen har vi valt att redovisa befintliga förhållanden, inventeringar och prognoser i ett särskilt dokument som kallas "Översiktsplanens underlag". Uppdelningen har två syften. Dels blir själva översiktsplanen med kommunens ställningstaganden inte så omfattande, dels kan underlagsmaterialet uppdateras kontinuerligt för att vara aktuellt när det åter är dags att revidera Nackas översiktsplan.

Denna uppdatering av översiktsplanens underlag är i huvudsak gjord under hösten 2016.

MARK- OCH BEBYGGELSESTRUKTUR

Nackas historiska utveckling är resultatet av det geografiska läget mellan huvudstaden och skärgården, med farleder och speciella naturgeografiska förutsättningar. Kommunen utgörs av en urbergsplatå och är till stor del präglad av det varierade landskapet med bergen, sprickdalarna, skogen och vattnet. Gränserna mellan de olika elementen i landskapet är tydliga. Branta klippor stupar ner mot hav och sjöar eller mot odlade dalgångar. Kombinationen sjöled och tillgång till odlingsbar mark har gett upphov till våra äldsta gårdar och utmed 1800-talets ångbåtsleder ligger sommarvillor och industrier som varit beroende av goda kommunikationer. Senare väg- och brobyggen och framför allt järnvägen till Saltsjöbaden har bidragit med andra typer av miljöer som villasamhällen, tätortscentra och industrier. Ända in i vår tid har emellertid Nackas natur styrt utformning av både bebyggelse och infrastruktur.

Bebyggelsehistorisk utveckling

Namnet Nacka härrör från det bruk med bland annat järnhantering och kvarnar som Gustav Vasa anlade vid Nacka ström intill berget Nacken söder om Järlandsjön. Vid denna tid var trakten en jordbruksbygd, men vid gränsen mot Stockholm fanns vårdinstitutionen Danvikens hospital som hade anlagts vid 1500-talets mitt. Sicklaön fick genom Saltsjöbanan på 1890-talet järnvägsanknutna industrier och villasamhällen. Slutstationen Saltsjöbaden blev en kur- och villaort vid Baggensfjärden för välbeställda stockholmare. För liknande målgrupper skapades utmed Saltsjöbanan villasamhällen som till exempel Storängen och Saltsjö-Duvnäs under de första åren av 1900-talet.

Nackas industriella centrum låg länge på västra Sicklaön som hade blivit attraktiv för denna typ av verksamhet tack vare läget vid järnvägen och närheten till Stockholm. I anslutning till industrierna byggdes Finnstorps centrum och flera bostadsområden, till exempel Sickla strand, från sent 1940-tal. Punkthusen på höjderna Ekudden, Tallbacken och i Alphyddan byggdes på 1950- och 1960-talen. Norra kustens direktkontakt med huvudstaden och den stora farleden ledde till att strandnära ångkvarnar, varv och andra tunga industrier etablerades. Detta område var länge isolerat från övriga Nacka på grund av avskärmade bergshöjder och djupt

inskjutande vikar. Östra Sicklaön fick genom Ektorp en centrumbildning med kringliggande villa- och bostadsområden på 1930- och 1940-talet. På 1960-talet byggdes Nacka sjukhus på höjden mellan Ektorp och Skogalund.

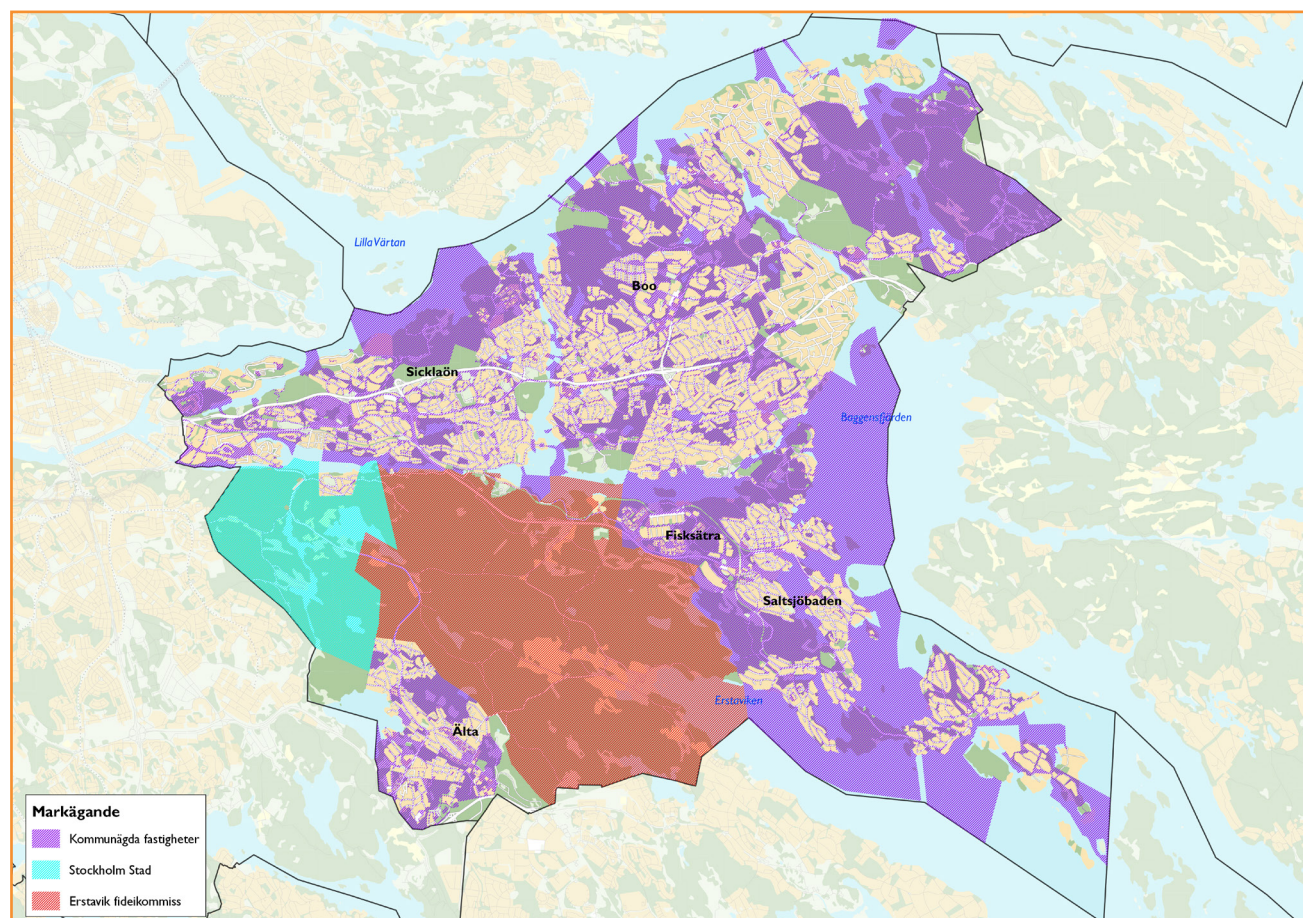
Motorvägen till Värmdö med förgrening till Saltsjöbaden anlades på 1960-talet och i början av 1970-talet. Vägen ledde till en utveckling av centrala Sicklaön vid Järlehöjden där skolor och annan samhällelig verksamhet fanns i anknötning till Järle industriområde. Ett stadshus och ett handelsområde anlades vid motorvägen. Stadshuset stod färdigt 1961 och affärsgallerian Nacka Forum ersatte handelsområdet Skvaltån 1990. Motorvägen till Saltsjöbaden gav också upphov till Fisksätra med storskaliga flerbostadshus och radhusbebyggelse, samt till flerbostadshus och Tippens centrum i västra Saltsjöbaden.

Boo hade länge en lantlig prägel men jordbruket upphörde successivt kring 1900 och markerna blev attraktiva för sommarhusbebyggelse. Grosshandlarvillor i snirklig trähusarkitektur har blivit något av ett signum för Boo. De centrala delarna av Boo började bebyggas i större utsträckning efter att området hade fått förbindelse med fastlandet genom Skurubron 1915. Utmed Värmdövägen uppstod olika bebyggelsekoncentrationer som till exempel landsvägscentrumet i Björknäs med bussdepå alldeles intill Skurubron. På 1960- och

1970-talet uppfördes Västra Orminge med centrum och flerbostadshusbebyggelse. Idag sker en omfattande omvandling av fritidshus till permanentbebyggelse i hela Boo. Älta förlorade sin jordbrukskaraktär under 1900-talets första årtionden då markerna avstyckades för fritidshus och egna hem. På 1960-talet utökades Älta med Stensö centrum och flerbostadshus.

Markägande och marknyttjande

Nacka kommun har en landareal på 9 550 hektar. Kommunen har historiskt dominerats av stora markägare. Danvikens hospital, Erstaviks fideikommiss, Boo gård och Velamsunds gård är exempel på stora sammanhängande markinnehav. Erstavik är fortfarande en mycket stor markägare i kommunen. Av landarealen äger Nacka kommun drygt 3 100 hektar. Markinnehavet omfattar framförallt kommunala naturreservat samt planlagd gatu- och parkmark, men även en del obebyggd mark inom samtliga kommundelar. Den bebyggda marken ägs till största delen av olika enskilda aktörer som fastighetsbolag, exploitörer, bostadsrättsföreningar och privatpersoner. Knappt hälften (cirka 47 procent) av Nackas landareal utgörs av tätortsmark, i denna ingår även planlagd parkmark. Resten är natur, det vill säga skog eller öppen mark. Av naturmarken är ungefär hälften betecknad som produktiv skog, åker eller betesmark.

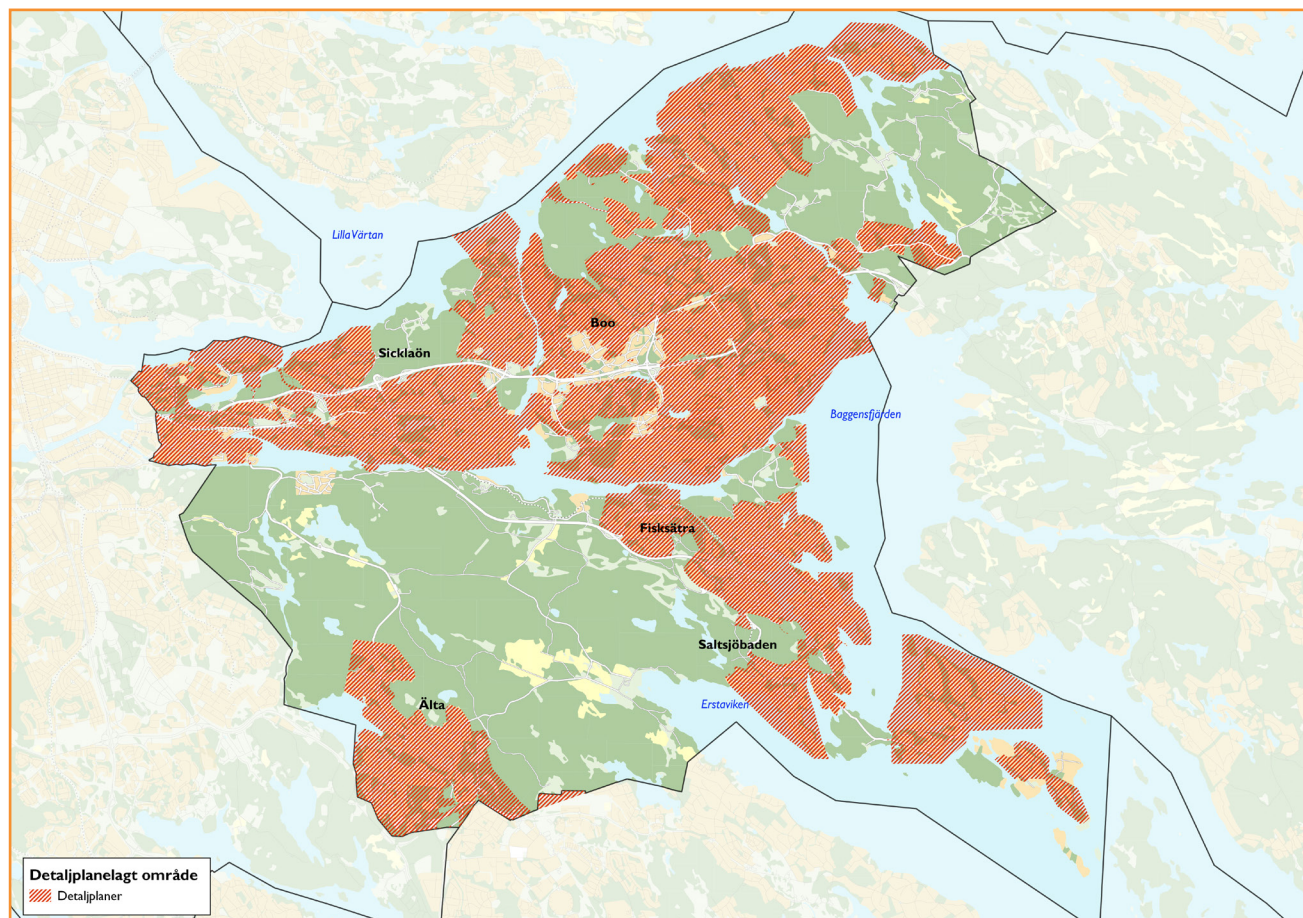
Befintliga planer och program

Gällande översiktsplan antogs av kommunfullmäktige 2012. Merparten av Nackas bebyggda områden har gällande detaljplan. De mest betydande planlösa områdena finns i centrala Boo och i Hästhagen, men även vissa delar av Sicklaön, Östra Boo, Saltsjöbaden och Gåsö saknar detaljplan. Förutom de formella PBL-planerna (plan- och bygglagen) finns ett antal program och policydokument med riktlinjer för bebyggelseutvecklingen och användningen av mark och vatten.

De viktigaste är:

Kvalitetsprogram för Nackas norra kust	antaget 1999
Förnyelseplaneringen i Boo	uppdateras successivt
Dagvattenstrategi och dagvattenpolicy	antagna 2008 respektive 2010
Grönprogram	antaget 2011
Kustprogram	antaget 2011
Kulturmiljöprogram	antaget 2011
Vision för staden i Nacka	antagen 2014
Strukturplan för Nacka stad	uppdateras successivt

Fundamenta, stadsbyggnadsstrategi för Nacka stad	antagen 2015
Detaljplaneprogram för Fisksätra	antaget 2013
Detaljplaneprogram för Nacka strand	antaget 2014
Parkeringspolicy	antagen 2013

Detaljplaneprogram för centrala Nacka	antaget 2015	Miljöprogram	antaget 2016
Detaljplaneprogram för Orminge centrum	antaget 2015	Detaljplaneprogram för Planiaområdet	antaget 2016
Detaljplaneprogram för Älta centrum	antaget 2015		
Program för markanvändning	antaget 2016	Detaljplaneprogram är under utarbetande för Henriksdal och Saltsjöbadens centrum.	

BEFOLKNING OCH BOENDE

I slutet av 2015 hade Nacka kommun cirka 98 000 invånare. Befolkningstillväxten har varit stark under hela 1900-talet. I kommunen finns idag cirka 40 500 bostadslägenheter varav cirka 25 000 i flerbostadshus och 15 500 i småhus. Redovisade prognoser grundar sig på ett fortsatt stort bostadsbyggande.

PROGNOS FÖR FRAMTIDA BOSTADSBYGGANDE

Nacka kommun gör kontinuerligt bostadsbyggnadsprognoser som uppdateras två gånger per år. Enligt den senaste prognosen tillkommer under åren 2016-2030 cirka 18 800 nya lägenheter i flerbostadshus och cirka 1 400 nya småhus. Sammanlagt innebär detta ett tillskott på drygt 20 000 nya bostäder under en 15-årsperiod. Västra Sicklaön är den kommunal del som skulle få

det största enskilda tillskottet (14 000 bostäder), men betydande tillskott av lägenheter i flerbostadshus förväntas också i Tollare, Orminge centrum, Fisksätra och Älta. Merparten av de nya småhusen beräknas tillkomma genom omvandling av fritidshusområden till permanentbebyggelse i Boo och på Älgö. Nedanstående tabell redovisar prognosen fördelad på olika kommunal delar.

Enligt prognosen skulle både Sicklaön och Boo få ett betydande tillskott av lägenheter, men den procentuellt största ökningen skulle bli i Älta.

Kommundel	Nya lägenheter i flerbostadshus 2014–2023	Nya lägenheter i småhus 2014–2023	Nya lägenheter totalt 2014–2023
Sicklaön	14 000	100	14 100
Boo	2 200	900	3 100
Fisksätra-Saltjöbaden	1 000	100	1 100
Älta	1 600	300	1 900
Nacka kommun	18 800	1 400	20 200

PROGNOS FÖR BEFOLKNINGS- UTVECKLINGEN 2016–2025

Under prognosperioden 2016–2025 beräknas folkmängden i Nacka kommun öka med cirka 33 500 invånare, från cika 98 000 till cirka 131 500 personer. Antalet inflyttade beräknas vara i genomsnitt drygt 11 000 personer per år medan antalet utflyttade uppskattas vara kring 8 500 personer. Detta ger ett årligt flyttnetto på cirka 2 500 personer för varje år under prognosperioden. Antalet barn som föds förväntas vara 1 500 per år i genomsnitt under prognosperioden medan

antalet avlidna skattas till ungefär 700 personer per år. Detta medför en naturlig befolkningsökning med cirka 800 personer per år. Nedanstående tabell redovisar befolkningsprognosen per kommunedel, samt en framåtblick till 2030.

BEFOLKNINGENS ÅLDERSSTRUKTUR

Nacka har en förhållandevis ung befolkning. Genomsnittsåldern är 38 år jämfört med rikets 41 år. Enligt befolkningsprognosen kommer genomsnittsåldern i Nacka att öka något, men ökningen i Nacka är lägre än den i riket. Nacka har i förhållande till riket betydligt högre andel invånare i åldrarna 0–18 år och 35–55 år, vilket är en följd av ett stort antal barnfamiljer. Kommunen har å andra sidan färre invånare i åldrarna 20–30 år och över 55 år än genomsnittet i riket.

Kommundel	Invånare 2015	Invånare 2025	Invånare 2030	2016–2025	
				Ökning antal	Ökning procent
Sicklaön	36 250	55 000	64 500	18 750	55
Boo	31 050	39 200	40 400	8 150	26
Fisksätra-Saltsjöbaden	18 700	21 500	23 000	2 800	15
Älta	11 800	15 800	16 300	4 000	34
Restförda	200				
Nacka kommun	98 000	131 500	144 000	33 500	34

Förändringar i befolkningsstrukturen är alltid svåra att förutsäga eftersom man aldrig vet säkert vilka som flyttar in i ett nytt område. Det planerade bostadsbyggandet under de närmaste åren tyder dock inte på en radikal förändring i befolkningens ålderssammansättning. Snarare kan strukturen förstärkas då det förväntas en kraftig ökning av både förskolebarn och personer i åldrarna 24–45 år, särskilt i prognosperiodens mitt. Antalet tonåringar förväntas öka relativt kraftigt i början av perioden. I prognosperiodens inledande år förväntas antalet personer mellan 70 och 79 år öka kraftigt. Under periodens senare del inleds en stor ökning av antalet personer över 80 år.

BOSTADSBYGGANDE OCH BEFOLKNINGSUTVECKLING TILL 2030

Utgår vi från översiktsplanens målsättningar och strategier samt från överenskommelsen om tunnelbanan kan vi räkna med ett fortsatt kraftigt bostadsbyggande främst på Sicklaön, men även kring lokala centra med bra kollektivtrafik. Kommunens målsättning är att det ska finnas cirka 60000 bostäder i Nacka år 2030. Med denna nivå på bostadsbyggandet får vi räkna med en fortsatt kraftig befolkningsökning. Nacka kan mycket väl ha cirka 145000 invånare 2030.

ARBETSPLATSER OCH HANDEL

Historiskt har Nacka, och framförallt Sicklaön, varit ett betydande industrisamhälle. Utvecklingen inleddes redan på 1500-talet med verksamheterna vid Nacka ström. Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet förlades en mängd industrier till Sicklaöns västra del, när många verksamheter flyttade ut från centrala Stockholm. Idag är de flesta industrier nedlagda eller flyttade och tjänstesektorn dominerar Nackas näringsliv. De senaste decenniernas tillväxt för handeln har lett till att denna näring inte bara fyller en servicefunktion utan också är betydelsefull för kommunens arbetstillfällen.

MÅNGA SMÅ FÖRETAG I EN STOR TJÄNSTESEKTOR

Näringslivet i Nacka kännetecknas av det stora antalet företag. I Nacka finns totalt 13 600 företag, vilket kan jämföras med Huddinge som har drygt 9 700 företag trots större befolkning. De små företagen är helt dominerande, bland annat finns drygt 6 900 företag utan anställda, vilket tyder på en utbredd entreprenörsvksamhet.

STORT HANDELSUTBUD MED BRA KOMMUNIKATIONER

De två största handelsområdena i Nacka är Sickla köpvarter med 78 700 m² och Nacka Forum med 52 700 m². I båda områdena finns ett stort utbud inom både livsmedel och fackhandel. Något som kännetecknar både Sickla köpvarter och Forum Nacka är deras förhållandevis goda kollektivtrafikförsörjning, vilket är ovanligt för större handelsplatser. Förutom dessa båda dominerande områden finns ett antal lokala centra i Älta, Fisksätra, Saltsjöbaden, Ektorps, Björknäs och Orminge. På Sicklaön finns även andra större etableringar för exempelvis livsmedelshandel och byggarvaror.

Nackas näringslivsstruktur och arbetstillfällens

Bransch	Antal företag	Antal verksamma
Tillverkning	431	1 986
Byggverksamhet	1 080	3 190
Handel, transport, restaurang, hotell	2 363	8 829
Företags- och myndighetstjänster	5 703	9 108
Utbildning	568	4 547
Kultur/nöje/fritid	958	1 893
Vård och omsorg	745	4 675

FOLKHÄLSA

Nacka är en av de mest snabbväxande kommunerna i länet. De övergripande målen för Nacka kommun är bland annat: den bästa utvecklingen för alla och stark och balanserad tillväxt. Det innebär att verksamheterna har hög kvalitet och bidrar till en god hälsa och att tillväxten sker med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet på kort och lång sikt.

Ett redskap för att nå målen är att ta fram underlag som beskriver nuläget och utveckling. Den senaste lokala folkhälsorapporten bygger huvudsakligen på fakta från Stockholms läns landstings Folkhälsorapport 2015. Statistik om hälsan hos Nackaborna har tagits fram från en databas som har skapats utifrån svar från Stockholms läns landstings folkhälsoenkäter.

Människors hälsa och välbefinnande är en del av den sociala hållbarheten. Det handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.

Generellt sett är hälsoläget i Nacka gott. Exempel på positiv utveckling är att det är färre män som dricker samt att andelen rökande män och kvinnor har minskat. Däremot är det en oroande utveckling kring den psykiska hälsan och en växande andel som någon gång har använt narkotika.

Hälsoutmaningar i Nacka

Ur ett socialt och ekonomiskt hållbarhetsperspektiv behöver Nacka kommun tillsammans med samhällets aktörer fortsätta utveckla samt hitta nya samarbetsformer för att möta dessa utmaningar. Inte minst behöver hälsoutvecklingen följas och beaktas när Nacka bygger stad med ett växande antal invånare.

Nacka har utifrån folkhälsoenkäten fyra hälsoutmaningar;

- stärka hälsan i utsatta grupper
- minskad psykisk ohälsa
- minska våld i nära relationer
- minska användandet av droger

Stärka hälsan i utsatta grupper

Den förväntade livslängden ökar i Nacka, Stockholms län och riket. Det finns påtagliga variationer inom länet som har samband med skillnader i välstånd och utbildningsnivå. De påtagliga sociala skillnaderna i hälsa kan motverkas.

Arbetet med att stödja fler Nackabor till egen försörjning är en angelägen förebyggande åtgärd. Det omvända gäller också – när människor mår bättre och är friskare har de större möjligheter att få arbete. I det arbetet behövs samverkan mellan kommunens olika

verksamheter och övriga aktörer som samordningsförbundet, arbetsförmedlingen, försäkringskassan med fler.

Ökande boendesegregation leder till ökade geografiska skillnader i hälsa. För att möta detta behövs insatser inom både kommuner, hälso- och sjukvården som av andra aktörer i lokalsamhället.

Det pågår ett arbete i Nacka för att motverka boendesegregationen. Ambitionen är att Nacka etablerar ett varierat utbud av bostadstyper, storlekar och upplåtelseformer för att öka mångfalden och underlätta integration. Det pågår också en långsiktig planering för att tillgodose behovet av bostäder för äldre, personer med funktionsnedsättning, studenter och ungdomar samt personer som har svårt att ta sig in på den ordinarie bostadsmarknaden.

Sociala skillnader i hälsa har komplexa orsaker. Förbättrade livsvillkor (arbete, ekonomi, boende, socialt stöd och nätverk), liksom hälsofrämjande levnadsvanor och god tillgång till hälso- och sjukvård, kan bidra till att förbättra hälsan och minska sociala skillnader i hälsa. Det finns en stor potential att förbättra hälsan i socialt och ekonomiskt mindre gynnade områden genom hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser.

Den svenskfödda delen av befolkningen har i allmänhet bättre hälsa än den utlandsfödda. För många innebär det nya sätt att se på hälsa, sjukdom, behandling och att söka hjälp. Nyanlända och flyktingar behöver få

en introduktion i hälsofrämjande levnadsvanor och hur hälso- och sjukvårdssystemet fungerar.

En utmaning är att på olika sätt bidra till att förbättra hälsan i socialt och ekonomiskt mindre gynnade områden genom hälsofrämjande insatser. För att möta utmaningen behöver samhällets resurser mer aktivt riktas till utsatta grupper och arbetet utförs mer lokalt.

En annan utmaning är att tillgodose behovet av bostäder för alla målgrupper oavsett etnicitet, ålder och socioekonomiska förutsättningar. För att möta utmaningen krävs samverkan såväl internt som externt vid all planering av bostäder.

Minskad psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är idag det vanligaste skälet till längre sjukfrånvaro och orsak till mer än var tredje sjukskrivning. Unga vuxna har den största ökningen över tid av diagnosen depression och ångest enligt Folkhälsorapport 2015. Generellt sett har kvinnor och den yngsta vuxna åldersgruppen högst andelar med psykisk ohälsa. Psykisk hälsa har blivit en framtidsfråga då många barn och unga i Sverige idag upplever att de mår psykiskt dåligt.

En utmaning för att möta den oroande utvecklingen av den psykiska hälsan är att fortsätta utveckla samverkan mellan skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och frivilligorganisationer.

En annan utmaning är att Nacka kommun som arbetsgivare har många anställda. Det är en stor arbetsplats med möjligheter att arbeta vidare med de psykosociala arbetsmiljöfrågorna utifrån bland annat Arbetsmiljöverkets nya föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö.

Minska våld i nära relationer

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem som orsakar de utsatta stort lidande. Våld i nära relationer omfattar psykiskt, fysiskt och sexuellt våld, eller hot om våld och kan förekomma inom alla former av nära relationer. Barn som växer upp i ett hem med våld är inte enbart vittne till våldet – de upplever våldet själva. Många barn tar på sig ett stort ansvar för det som sker, och mår dåligt av att inte kunna stoppa våldet. Vuxna måste ta barnens reaktioner, känslor och tankar på allvar.

Män är främst utsatta för våld mellan män vilket orsakar lidande och stora samhällskostnader varför detta också borde vara prioriterat.

Det förebyggande arbetet vid våld i nära relationer handlar främst om att minska återfall och upprepad utsatthet genom strategiska insatser, stöd till brottsoffret och insatser för våldsutövaren.

Att tidigt belysa attityder, normer och värderingar kring våld och manlighet är angeläget.

Ett exempel på en förebyggande insats är att Nacka kommun tillsammans med polisen har ett samarbete om Huskurage. Huskurage är ett initiativ med mål att förhindra våld i nära relation genom att ge grannar verktyg att agera.

En utmaning är att implementera nya arbetssätt men även att möjliggöra för en gemensam helhetsbild inom kommunens olika enheter i det förebyggande arbetet mot våld. Carin Götblad lyfter denna komplexitet i utredningen ”Våld i nära relationer – en folkhälsofråga”. Den som söker hjälp för att lämna en relation med våld får idag lätt känslan av att befinna sig i en labyrint av myndigheter och olika yrkeskåror. Barns behov av stöd och hjälp måste uppmärksammas i en helt annan omfattning än som sker idag.

Minska användandet av droger

Cannabis är den vanligaste illegala drogen i Sverige. Globaliseringen innebär ökad tillgänglighet och ändrade attityder till droger.

I Nacka uppger var tredje man och var femte kvinna att de någon gång har provat cannabis. I jämförelse med övriga kommuner i länet är Nacka efter Stockholm den kommun med högst andel som uppger att de någon gång har provat narkotika. Även bland de yngre har Nacka en högre andel som provat narkotika (främst cannabis) jämfört med övriga kommuner i länet. Re-

sultat från Stockholmsenkäten 2014 visar att gymnasie- ungdomar i Nacka i större utsträckning än övriga unga i länet någon gång har använt narkotika.

En förebyggande resurs i Nacka är droginformatören som bland annat arbetar med föreläsningar och information främst till vuxna i Nacka, professionella och föräldrar. Syftet är att de ska öka sina kunskaper om drogers negativa effekter för barn och ungas utveckling men även att de ska veta var det finns hjälp att få och säkerställa att ungdomar i behov av stöd hänvisas rätt.

En utmaning är att arbeta vidare med attitydfrågan både bland unga men också föräldrar och professionella.

Ytterligare en utmaning är att tidigt nå fler med information och på detta sätt bättre förhindra att unga överhuvudtaget börjar testa droger samt få fler att söka hjälp i ett tidigt skede.

Fokus äldre

Utifrån forskning inom äldreområdet och länets folkhälsoenkät har fyra hälsoutmaningar för äldre i Nacka identifierats. Ur ett socialt och ekonomiskt hållbarhetsperspektiv behöver Nacka kommun tillsammans med samhällets aktörer fortsätta utveckla samt hitta nya samarbetsformer för att möta dessa utmaningar. Inte minst behöver hälsoutvecklingen följas och beaktas när Nacka bygger stad med ett växande antal invånare.

Utmaningarna är;

- Fallskador
- Psykisk ohälsa
- Alkohol
- Våld i nära relation

Fallskador

Utvecklingen av fallolyckor under det senaste decenniet i kombination med att vi lever allt längre, tyder på att det totala antalet fallolyckor bland äldre kommer att öka i framtiden. Fallolyckor leder till personligt lidande och stora samhällskostnader i form av sjukvård och social omsorg. Det understryker behovet av förebyggande insatser och rehabilitering för äldre.

I enkäten uppger cirka 10 procent av personer 67+ att de har sökt vård för fallskada de senaste 6 månaderna. Enligt befolkningsprognosen kommer antalet 70–84-åringar i Nacka öka med 4 000 personer till år 2030.

Fallskador kan förebyggas både i kommunen och inom hälso- och sjukvården. På till exempel boenden, dagliga verksamheter, inom primärvården och i samverkan med föreningar och andra aktörer. Exempel på befintliga förebyggande insatser är balansskola, 90+ träning och Tryggyve (fixartjänst). En utmaning är att både fortsätta utveckla och bredda de insatser som finns för att möta den ökande andelen äldre.

Psykisk ohälsa

Ofrivillig ensamhet är ett växande problem i dagens samhälle. Speciellt äldre upplever en allt större risk för isolering och utanförskap. Ofrivillig ensamhet är en stor hälsorisk. Det kan leda till sämre självkänsla, högre risk för depression och andra psykiska sjukdomar, större alkoholkonsumtion och sämre matvanor. Det finns också studier som visar att risken för demenssjukdom ökar.

Antalet äldre i Nacka kommer år 2030 vara omkring 15 000 personer. I samband med att Nacka bygger stad och andra områden inom kommunen förtätas behöver

olika typer av mötesplatser för äldre komma till för att främja den psykiska hälsan. Det kan handla om allt från träffpunkter till tillgängliga grönområden med utegym. Lusthuset, Boo Folkets Hus är ett exempel på mötesplats för äldre. Andra insatser för att främja psykisk hälsa är uppsökande verksamhet, anhörigstöd och dagliga verksamheter.

Under den närmaste framtiden kommer antalet personer med demenssjukdom troligen att öka på grund av att allt fler lever allt längre. Det finns dock en tendens till minskning av risken för demenssjukdom. Om denna tendens bekräftas, förväntas en mindre dramatisk prognos när det gäller vård- och omsorgsbehov för personer med demenssjukdom. Olika strategier för att förebygga demenssjukdom har identifierats:

- Främja en hälsosam livsstil
- Mental stimulans

Demenssjukdom är inte en oundviklig konsekvens av ålder. Människan kan åldras utan demenssjukdom och redan nu gör mer än 50 procent av alla 95-åringar detta. Med förebyggande strategier kan Nacka öka denna andel.

UTBILDNING

Nacka har höga ambitioner med utbildningen. Världens bästa förskolor och skolor ska finnas här. Den utbildningspolitiska strategin betonar kunskap, arbetsro och valfrihet. Alla barn och ungdomar har rätt till stimulerande lärande, inflytande och trygg arbetsmiljö. Samarbete finns med regionens universitet och högskolor.

FÖRSKOLEVERKSAMHET

Nacka har en förskola med hög kvalitet och många valmöjligheter. Föräldrar kan välja mellan fristående och kommunala förskolor samt föräldrakooperativ. Det går även att välja förskola i annan kommun.

Antal förskolor fördelat på kommundelar

Sicklaön	37
Älta	14
Fisksätra	5
Saltsjöbaden	13
Boo	33

Totalt har förskolorna cirka 6 000 barn inskrivna. Det finns cirka 50 anordnare som bedriver pedagogisk omsorg vilka sammantaget har cirka 300 barn inskrivna.

Behovet av förskoleplatser beräknas öka med cirka 3 900 under perioden 2016–2030. Det största behovet av platser kommer att uppstå under senare delen av perioden. Behovet ökar i hela kommunen men främst på Sicklaön och i Boo. En fråga som kommer att bli mer och mer aktuell är hur kommunen kan skapa bra

förskolor i flerfamiljshus. Eftersom antalet barn i ett område varierar mycket över tid finns behov av att kunna omvandla bostäder till förskola eller tvärtom. Detta behov kommer troligtvis att öka eftersom förtätning av befintliga miljöer med största sannolikhet blir dominerande i den framtida bostadsutbyggnaden.

FÖRSKOLEKLASS OCH GRUNDSKOLA

Grundskolorna i Nacka har hög kvalitet. Barn och ungdomar i Nacka ska ha tillgång till världens bästa utbildning varje dag. För de som ska välja skola finns många olika alternativ, kommunala och fristående skolor med olika inriktningar. Antalet elever var hösten 2016 cirka 13 900.

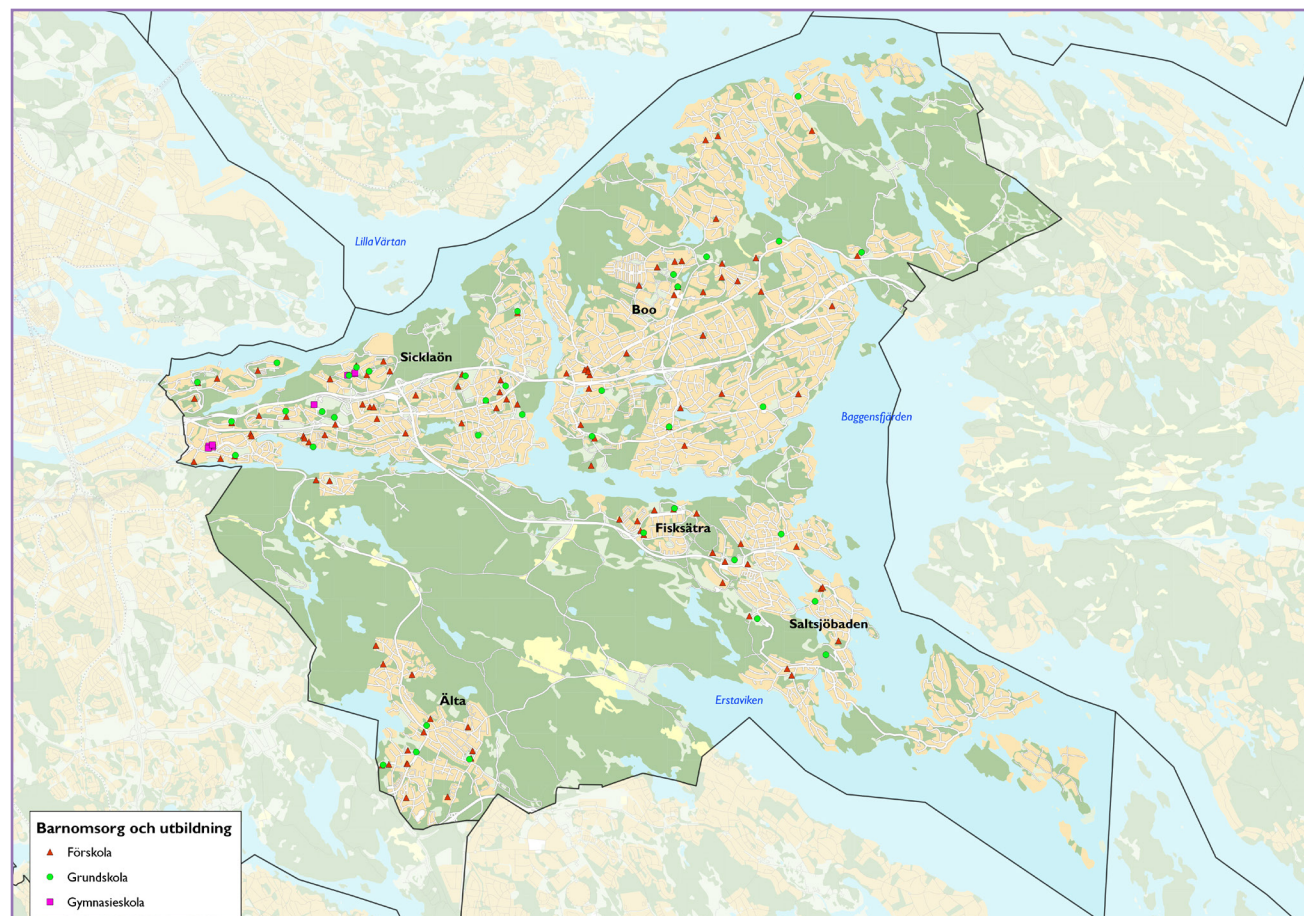
Antal skolor fördelat på kommundelar

Sicklaön	15
Älta	4
Fisksätra	2
Saltsjöbaden	5
Boo	10

Under perioden 2016–2030 kommer ytterligare 5 100 skolplatser att behövas. Det innebär att nya skolor kommer att byggas men även att befintliga skolor kommer att byggas ut.

GYMNASIEUTBILDNING

Gymnasieutbildningen i Nacka präglas av öppenhet och mångfald. I kommunen finns för närvarande 9 gymnasieskolor, kommunala och fristående, med olika inriktningar. I många av dessa skolor går elever från andra kommuner samtidigt som Nackas ungdomar har möjlighet att välja gymnasieskola i andra kommuner. Antalet Nackaelever var hösten 2016 cirka 3 440.

KULTUR

Nacka kommuns vision är *Öppenhet och mångfald* och visionen för Nacka stad är *Nära och nyskapande*. Nackas kulturpolitiska program, som omfattar kommunens alla verksamheter, anger följande fem fokus

- Nackabornas lust, motivation, intresse och förmåga att uppleva, skapa och aktivt välja kulturella aktiviteter.
- En kreativ och god inre och yttre livsmiljö.
- Ett levande, lokalt kulturliv av hög kvalitet med möjlighet till möten mellan professionella kulturutövare och nackabor.
- Kulturförmedling för att höja kunskapen, nå nya målgrupper och öka tillgängligheten till kultur.
- Kulturarven

I syfte att uppnå kommunens strategiska mål och stimulera en bred kulturell infrastruktur i hela kommunen, stödjer kommunen organisationer, föreningar och övriga aktörer som producerar och arrangerar kulturverksamhet för Nackas medborgare och besökare. Barn- och ungdomskultur är särskilt prioriterat. Kommunen har avtal med olika kulturaktörer och fördelar årligen stöd och stipendier till kulturaktiviteter. I takt med den tilltagande urbaniseringen omvandlas och rivs fastigheter som i många fall under lång tid eller mer temporärt fungerat som lokaler för kulturaktiviteter och professionell kulturproduktion. I en levande stadsmiljö behöver kultur finnas som ett naturligt inslag med olika

lokaler anpassade för olika ändamål. Det finns också en utmaning i att tillgodose civilsamhällets efterfrågan på möteslokaler med rimlig hyra i alla kommundelar.

Bibliotek och kulturhus

All biblioteksverksamhet i Nacka kommun ska erbjuda ett varierat medieutbud och bibliotekstjänster som främjar individens utveckling. Folkbibliotekens verksamhet ska kännetecknas av allsidighet, öppenhet, hög kvalitet och kreativitet i takt med samtiden. I kommunen finns sex centralt belägna folkbibliotek, i Sickla

(Dieselverkstaden), Fisksätra, Nacka Forum, Orminge, Saltsjöbaden och Älta. Biblioteken ska erbjuda lättillgängliga bibliotekstjänster, fysiskt och virtuellt med generösa öppettider för alla medborgare. Biblioteken ska vara en viktig kanal för kommunens medborgarinformation. Varje bibliotek anpassar sitt utbud och sin verksamhet till befolkningen i närområdet och kundernas önskemål. Folkbiblioteken har en viktig funktion som fria, neutrala mötesplatser för gemenskap i samhället där medborgarna kostnadsfritt kan låna media och ta del av ett brett informations- och kulturutbud på

egna villkor, vilket är en av förutsättningarna för en väl fungerande demokrati. Folkbiblioteken utgör också en särskilt viktig resurs när det gäller att stimulera barn till läslust och bidra till barns språk-, skriv- och läsutveckling. Biblioteken är även en prioriterad mötesplats för nyanlända invandrare som behöver information och kunskap om det svenska samhället och skapar möjlighet att mötas olika kulturer emellan.

I kommunen finns fyra kulturhus: Boo Folkets hus, Kulturhuset Dieselverkstaden i Sickla, Fisksätra Folkets hus och Älta Kulturknut. Kulturhusen är viktiga mötesplatser för det lokala kulturlivet och tillhandahåller lokaler för konstutställningar, scenkonst, kurser och andra kulturaktiviteter. Kulturhusen drivs genom avtal med kommunen. När Nacka bygger stad är infrastruktur för konst och kulturverksamhet viktigt att integrera tidigt i planeringen. Flera kommundelscentrum berörs av större ombyggnationer vilket inkluderar utvecklingen av bibliotek och kulturhus samt skapar möjlighet till nya samnyttjanden av lokaler. På Kvarnholmen finns planer på ett nytt bibliotek och kulturlokaler.

Konst och kulturarv

Nacka är rikt på konst och ett stort antal tongivande konstnärer har genom åren bott och arbetat i kommunen. Många av dessa har bidragit med verk till Nackas offentliga rum och mötesplatser. Kommunen köper regelbundet in konst till offentliga miljöer och stödjer konstnärlig utveckling på olika sätt. Prioriterade platser för konstnärlig gestaltning är torg, kollektivtrafik, äldreboenden, skolgårdar, parker, förskolegårdar, lekplatser, gator, busshållplatser, vandringsstråk och promenadvägar. Platser kommer att förändras och det skapar nya förutsättningar för den konst som idag är en integrerad del av den offentliga miljön. Ställningstaganden gäl-

lande om- och nyplacering av varje enskilt konstverk ska bedömas inom ramen för kulturnämndens uppdrag Öppna konsten. Utgångspunkten bör vara att konstverken ges en likvärdig eller bättre placering i Nackas nya offentliga rum, men vid behov kan verk behöva avyttras från kommunens konstbestånd. Ovan bedömning ska göras i enlighet med gällande upphovsrätt. Inriktningen bör vara att skapa en dynamik mellan de äldre konstverken och nyproducerade verk.

Öppna konsten ska bidra till ett helikopterperspektiv och effektivt resursutnyttjande gällande Nackas långsiktiga satsningar på konst. Beslut gällande befintlig konst, liksom produktion av ny konst, tas fram i enlighet med antagen vision och strategi för Öppna konsten, vilket bland annat innebär att konsten bör bidra till en inbjudande och stimulerande stadsmiljö som berikar och berör människor. Den offentliga konsten ska vara kommunicerad och tillgänglig. Det offentliga rummet, som plats för konst, ska utvecklas medvetet och över tid.

Nackas kulturarvsarbete berör alla, samlar olika aktörer och frågeställningar om och natur- och kulturmiljöer i det dåtida, samtida och framtida Nacka. Kulturarvsarbetet skapar förutsättningar för hållbarhet, förståelse, meningsskapande och dialog om Nacka förr, nu och i framtiden. Nacka har en rik kultur- och industrihistoria och har som strategisk målsättning att medborgarna, på ett enkelt och lätt tillgängligt sätt, ska kunna lära känna sitt lokala kulturarv. Nackas kulturarv ska brukas, bevaras och utvecklas. Ju mer våra städer och samhällen påverkas och präglas av globalisering och migration, desto viktigare blir det att tillägna sig kunskaper om och förmåga att reflektera över det dåtida historieärvet, identifiera, reflektera och förstå de samtida avtrycken och känna tilltro till de samhällsprocesser som skapar de framtida kulturarvet.

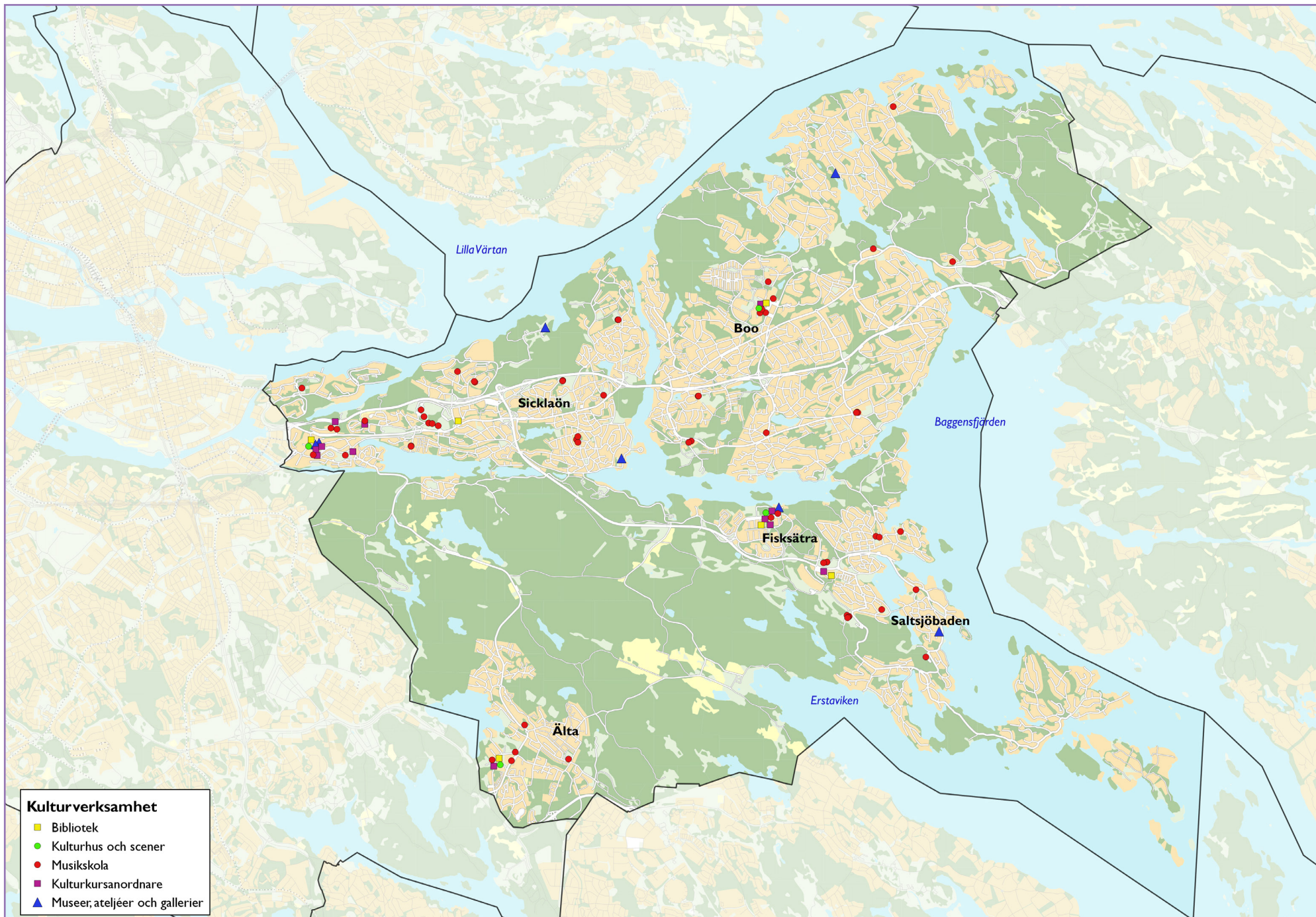
Några intressanta besöksmål inom konst-, kulturarvs- och museiområdet är:

- Museet Hamn i Fisksätra som visar platsens historia och där en av utgångspunkterna för museet är Slaget vid Stäket år 1719 då ryska och svenska trupper drabbade samman och en annan speglar lokalsamhället Fisksätra.
- Grünwaldvillan i Saltsjöateljén i Saltsjöbaden
- Stora Nyckelviken, med bland annat Nacka hembygdsmuseum i naturreservatet Nyckelviken
- Nacka konsthall i Dieselverkstaden
- Olle och Kajsa Nymans kulturstiftelse med ateljéer och konstnärshem i Saltsjö Duvnäs
- Torsten Renqvists barndomshem ateljé och verkstad i Kummelnäs
- Stockholms läns museum
- Svindersviks herrgård

Barn- och ungdomskultur

Kulturnämnden finansierar en bred musik- och kulturskoleverksamhet för att ge barn och ungdomar upp till 19 år, goda möjligheter till eget skapande på fritiden. Verksamheten omfattar bland annat musik, dans, teater, bild, form, media, cirkus, hantverk och slöjd. Aktiviteterna bedrivs bland annat i flera av kommunens grundskolor, kulturhus och föreningslokaler över hela kommunen. För att skapa möjligheter för en framtida expansion, i takt med befolkningsökningen, finns en stor utmaning i att få tillgång till fler lokaler i alla kommundelar.

Kulturnämnden avsätter årligen resurser, i form av en riktad kultursatsning kopplad till varje elev som finns i Nackas förskolor och grundskolor. Satsningen kallas för Kulturpengen och syftet är att alla barn inom utbildningsverksamheten, från tre års ålder till och med skolår nio, ska få ta del av ett professionellt kulturutbud och skapande.

- Kulturverksamhet**
- Bibliotek
  - Kulturhus och scener
  - Musikskola
  - Kulturkursanordnare
  - ▲ Museer, ateljéer och gallerier

BOSTÄDER – SOCIAL OMSORG

Kommunen har enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens intention är att Nacka ska vara en bra kommun att bo i för äldre, nyanlända invandrare, och för personer med funktionsnedsättning eller särskilda behov. Det kräver samordnad planering och fokus på hållbar utveckling, både mänskligt och miljömässigt.

Nacka kommun står inför en stor utmaning under de kommande åren. Behovet av bostäder för äldre, personer med funktionsnedsättning och inte minst gruppen flyktingar ökar markant. Det är av största vikt att Nacka kommun etablerar en god kontakt och träffar överenskommelser med etablerade och framtida externa fastighetsägare för att på så sätt få tillgång till fler hyresbostäder för prioriterade målgrupper. Det ställer stora krav på samverkan mellan enheter internt, med fastighetsägare och byggföretag.

Äldreomsorg

Det finns ett brett utbud av särskilda boenden för äldre med stor valfrihet och hög kvalitet. Idag bor cirka 640 Nackabor i särskilt boende för äldre. Behovet av platser varierar mycket över tid och just nu råder balans mellan behov och tillgången på lediga platser. Personer som flyttar till särskilt boende idag har en snittålder på 85 år och ett omfattande behov av omvårdnad. Hälften av de personer som flyttar in bor kvar under en kortare period än ett år på det särskilda boendet.

Ökat behov av bostäder

Antalet äldre personer kommer att öka under de kommande åren. Det beror i huvudsak inte på en hög inflyttning utan på att den stora grupp födda på 40 talet kan komma att behöva särskilda boendeformer.

Den demografiska utvecklingen kommer att innebära en kraftig ökning av platsbehovet i särskilt boende för äldre. 10 % av alla personer mellan 80-89 år och 31 % av de som är 90 år och äldre bor idag på särskilt

boende. Om tendensen består kommer ytterligare cirka 500 personer ha behov av bostäder med omvårdnad. Dessutom ser vi ett ökat intresse från äldre i andra kommuner att ansöka om plats på Nackas särskilda boenden, vilket påverkar tillgången på bostäder.

Planerade Senior/trygghetsbostäder

Det finns behov av seniorbostäder för äldre som inte kräver ett biståndsbeslut. Under året har en planering påbörjats som ska leda till att bostäder för målgruppen kommer att byggas i alla kommundelar.

I Nacka finns idag fem särskilda boenden för äldre i kommunal regi med totalt 283 platser.

Nacka seniorcenter Ektorp	116 platser
Nacka seniorcenter Sofiero	41 platser
Nacka Seniorcenter Talliden	46 platser
Nacka Seniorcenter Älta	18 platser
Nacka Seniorcenter Sjötäppan	62 platser

I kommunen finns också åtta boenden i privat regi med sammanlagt 553 platser. I nuläget bor cirka 300 Nackabor i de privata boendena.

Danvikshem	190 platser
Saltsjöbadens Sjukhus	70 platser
Lillängen	45 platser
Sarvträsk äldreboende	38 platser
Gammeluddshemmet	28 platser
Båthöjden Plaza	56 platser
Kungshamn, Norra Skuru	54 platser
Villa Tollare	72 platser

Nacka kommun köper också enstaka platser utanför kommunen när särskilda behov föreligger.

Två särskilda boenden kommer att öppna under 2018.

Ältadalen	45 platser
Graninge stiftsgård	54 platser

Boende enligt LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag för personer med funktionsnedsättning.

Rätt till insatser när det gäller boende omfattar:

- Gruppboende
- Serviceboende
- Annan särskilt anpassad bostad

Antalet personer med beslut enligt LSS har ökat under den senaste 10 års-perioden. 2014 hade 525 personer beslut om insatser och 2016 var denna siffra 546 personer. Av dessa bor cirka 30 procent i gruppboende, serviceboende eller särskilt anpassad bostad.

Om behovet av bostäder fortsätter att utvecklas i samma takt kommer ytterligare 90 lägenheter att behöva byggas fram till och med 2030.

Nacka växer – ökat behov

Med anledning av att Nacka växer, vi ska bli 144 000 invånare år 2030, är det troligt att behovet av bostäder för personer med funktionsnedsättning kommer att öka. Det är dock mycket svårt att beräkna omfattningen av detta.

Befintliga bostäder

För närvarande bor 150 personer i bostad med särskild service enligt LSS.

I Nacka finns idag tre enheter i kommunal regi.

Fisksätra gruppboende	14 platser
Skymningsvägens gruppboende	6 platser
Bergåsens serviceboende	10 platser

I kommunen finns också tio entreprenadupphandlade grupp- och serviceboenden.

Hedvigslunds gruppboende	14 platser
Vattenverksvägens gruppboende	6 platser
Rudsjövägens gruppboende	6 platser
Kantatvägens gruppboende	7 platser
Ametistens gruppboende	10 platser
Kompassen och Rodrets gruppboende	10 platser
Tellusvägens gruppboende	6 platser
Skogalundsklippans serviceboende	12 platser
Solsidevägens gruppboende	6 platser
Kvarnvägens gruppboende	6 platser

Dessutom finns ett boende på Lovisedalsvägen med åtta lägenheter och ett boende på Ornövägen i Saltsjö-Boo med sex lägenheter, där personer bor med stöd

av personlig assistans. Två gruppboendestäder, Braxens serviceboende i Fisksätra och Henriksdalsberget med sammanlagt 17 lägenheter drivs helt i privat regi.

Under de kommande åren kommer ett serviceboende vara klart för inflyttning i Tollare.

Boende för psykiskt funktionshindrade

Gruppboendestäder för personer med psykisk funktionsnedsättning finns på sex platser i kommunen.

I Nacka finns två kommunala gruppboendestäder.

Gruppboendestaden 197: an	7 platser
Gruppboendestaden Måsen	8 platser

Två gruppboendestäder drivs i privat regi.

Bergåsavägen gruppboendestad	6 platser
Skogalundsklippan gruppboendestad	5 platser

Två av de befintliga gruppboendestäderna saknar fullvärdiga lägenheter, vilket innebär att dessa måste ersättas med nya.

Ett flertal av de personer som idag bor på gruppboendestad saknar fullvärdiga lägenheter. Det innebär att befintliga lokaler måste byggas om, alternativt att man måste hitta lämplig mark där nya boendestäder kan byggas.

Dessutom finns behov av tre-fyra mindre lägenheter per år.

Boendestäder för sociala behov

Den starka befolkningstillväxten som kommunen står inför innebär att behovet av boendestäder för sociala behov ökar. Tillgång till en bostad är en förutsättning för goda levnadsvillkor. Det är därför viktigt att hitta innovativa boendestadslösningar för såväl nyanlända invandrare, grupper som står utanför den öppna boendestadsmarknaden, nyutflugna ungdomar samt för dem som vill bo mindre, smartare eller helt enkelt annorlunda än tidigare.

Olika upplåtelseformer

Mångfald är viktig för den sociala hållbarheten. Det förutsätter en blandning av boendestäder med olika upplåtelseformer och naturliga mötesplatser som skapar möjligheter till ett integrerat samhälle. Kommunen ska tillgodose behovet av tillfälliga boendestäder och lägenheter, och det behövs ett nära samarbete med fastighetsägarna för att skapa möjlighet för hyresgästerna att kunna få ta över hyreskontrakten.

I dag råder det dock brist på hyresrätter med rimlig hyreskostnad vilket begränsar möjligheterna att skapa en rörlighet på boendestadsmarknaden. Ett antal av de fastigheter där kommunen hyr lägenheter har under de senaste åren också ombildats till bostadsrätter vilket innebär att det inte längre är möjligt för hyresgästerna att få ett förstahandskontrakt.

Dyra tillfälliga lösningar

Den nya lagstiftningen som trädde i kraft i mars 2016 innebär att kommuner är skyldiga att ordna bostad för nyanlända invandrare vilket har till följd att behovet av boendestäder kommer att vara mycket stort under en lång period. Bristen på boendestäder innebär att personer i vissa fall måste bo på hotell, vandrarhem och härbärgen i avvaktn på en permanent boendestadslösning. Detta medför höga kostnader för kommunen.

Status hösten 2016

I dagsläget hyr kommunen cirka 210 lägenheter som hyrs ut i andra hand till olika målgrupper. Cirka 70 procent är hyresrätter hos olika fastighetsägare, 16 procent är bostadsrätter, 10 procent är kommunens egna lägenheter och 4 procent är tillfälliga kontrakt som kommunen hyr av privatpersoner.

Nyanlända invandrare som fått permanent uppehållstillstånd har behov av genomgångsboendestäder under en etableringsperiod på två år. Under 2016 ska vi ordna boendestäder till 366 nyanlända och under 2017 ytterligare 469. En uppskattning av det totala behovet för 2017 är boendestäder för cirka 700 personer, detta på grund av att bättre boendestadslösningar för de som tillfälligt bott på hotell eller motsvarande behövs.

Det är mycket svårt att göra antaganden om i vilken takt behovsökningen kommer att ske i framtiden, det beror bland annat på vad som händer i omvärlden.

KULTURMILJÖVÅRD

Kulturmiljövård är ett av de samhällsintressen som kommunen är skyldig att beakta i samhällsplaneringen. Det främsta syftet med kulturmiljövården är att lyfta fram och värna de historiska uttryck och samband som finns i vår fysiska miljö. Det kan röra sig om allt från flerhundraåriga jordbruksmiljöer till bostads- och industriområden från efterkrigstiden. Det bästa sättet att bevara en kulturmiljö är att den får leva och brukas. Kulturmiljön ska ha plats för avtryck från vår tid, men förändringar ska göras med omsorg och med respekt för den historiska betydelsen.

Att få uppleva historien i vardagsmiljön är en kvalitet med betydelse ur flera perspektiv. Inte minst har det visat sig att närvaron av det förgångna betyder mycket för människans välbefinnande. Historiska inslag varierar och berikar stadsbilden, ger den identitet och historisk förankring. Kulturmiljön har betydelse för kreativitet och företagsamhet och därmed för lokal och regional ekonomisk utveckling.

Kommunens kulturmiljöprogram identifierar de mest värdefulla miljöerna av lokalt intresse och redovisar områden av nationellt intresse för kulturmiljövården. Kulturmiljöprogrammet anger även rekommendationer till hur kulturvärden i den fysiska miljön ska hanteras.

Utöver det som pekats ut i kulturmiljöprogrammet, finns även andra kulturhistoriskt intressanta miljöer och byggnader vars värden bör beaktas.

KULTURMILJÖER AV RIKSINTRESSE

Idag finns cirka 1 700 områden i Sverige som bedöms ha så stora kulturhistoriska värden att deras bevarande är av nationellt intresse. I Nacka finns fem områden av riksintresse för kulturmiljövården.

- Stockholms farled och inlopp
- Herrgården Erstavik med omland
- Brukslämningarna vid Nacka ström
- Centrala Saltsjöbaden
- Villaområdet Storängen

Nackas kulturmiljöer av riksintresse redovisas mer ingående i avsnittet Riksintressen på sidan 69.

KULTURMILJÖER AV LOKALT INTRESSE

I kommunen finns, förutom de kulturmiljöer som staten utsett som riksintressanta, ett stort antal miljöer som är intressanta ur ett kommunalt perspektiv. Dessa drygt 40 miljöer redovisas i kulturmiljöprogrammet enligt kategorierna;

Gården-torpet-kulturlandskapet (Erstavik, Källtorp, Skogsö, Boo gård, Kils gård, Velamsund). Områden med tydliga agrarhistoriska uttryck i landskap och bebyggelseskick, varav flera är herrgårdsmiljöer. I flera områden hittas större bestånd av ädellövträd och fornlämningar som vittnar om lång agrar- och bebyggelsehistorisk kontinuitet.

Sommarherrgården (Svindervik, Nyckelviken, Eriksvik, Tollare). Herrgårdsliknande sommarnöjen från 1700- och 1800-talen. Till kulturmiljötypen kan höra parkanläggningar och kulturlandskapsavsnitt.

Sommarnöjen vid farleden (Fredriksro-Tegelön, Vikingshill, Fågelsången-Grävlingsberg, Eolsudde, Hasseludden-Hamndalen, Stäket-Lännersta, Gustavsvik-Bergholmen, Älgö-Gåsö, Visborgs minne). Kustnära villabebyggelse från 1800-talets senare hälft och 1900-talets första del, som vittnar om Stockholms borgerskaps behov av sommarnöjen utmed ångbåtslederna. Karaktärsfull trähusarkitektur i dramatiskt sprickdalslandskap med inslag av enklare fritidshus, som har stor betydelse för Nackas ansikte utåt mot farlederna.

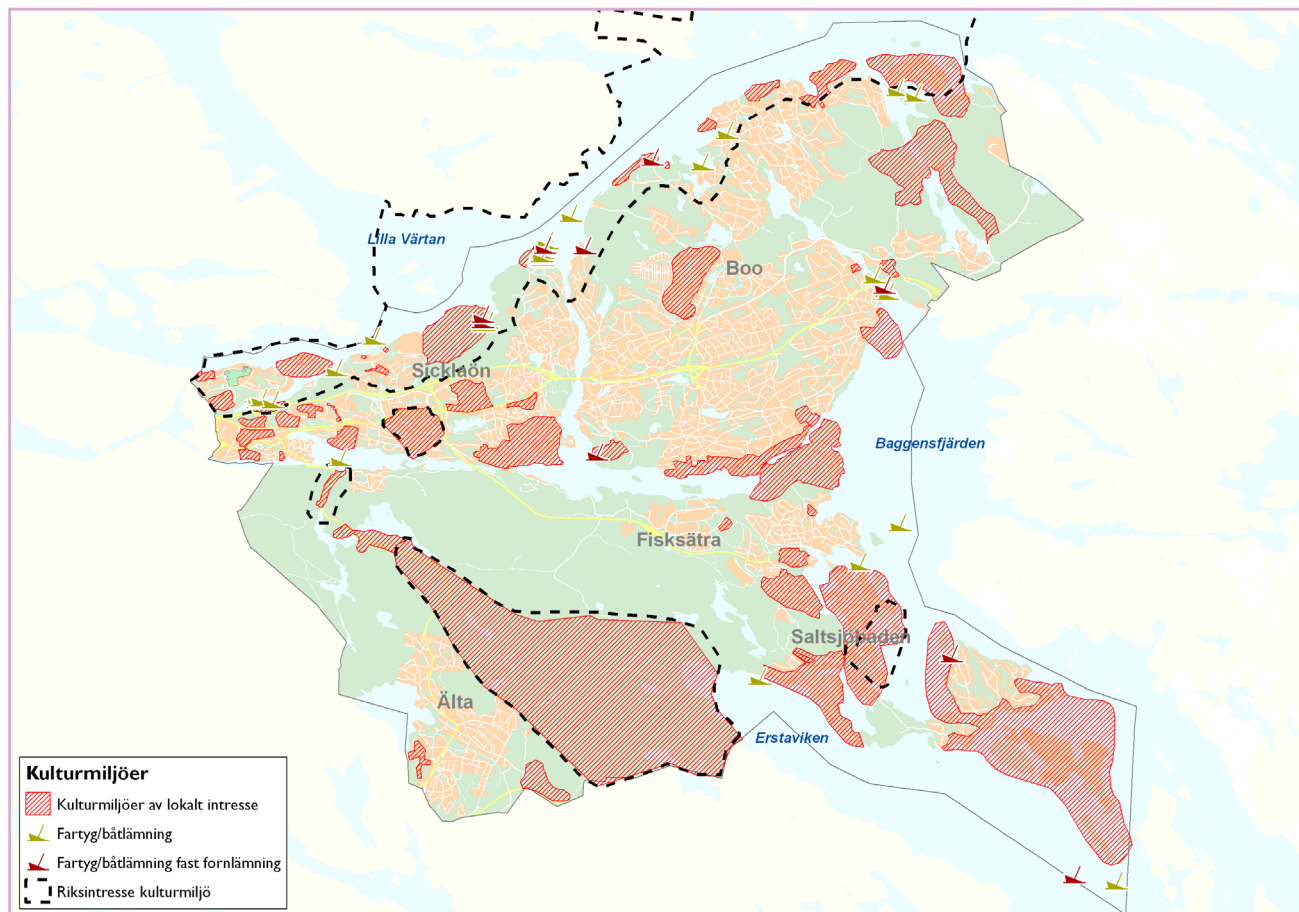
Industrimiljöer (Nacka ström, Saltsjöqvarn, Kvarnholmen, Järsla, Sickla, Nacka strand). Industrianläggningar som uttrycker Nackas industrialisering årtiondena kring sekelskiftet 1900, medan brukslämningarna vid

Nacka ström vittnar om tidig vattenkraftsbaserad industri med anor från 1500-talet. Farleden till Stockholm och järnvägen till Saltsjöbaden har haft stor betydelse för lokaliseringen av 1800-talets industrietableringar.

Villasamhällen vid järnvägen (Saltsjöbaden-Garvkroken, Neglinge höjden, Tattby, Solsidan, Storängen, Saltsjö-Duvnäs). Villaområden från åren kring 1900 som uppkommit i anslutning till Saltsjöbanan. Avspeglar tidens strävan att anlägga trädgårdsstäder utanför storstaden. I flera områden finns även påkostad villarkitektur av modernistiskt slag från 1900-talets senare hälft. Järnvägens slutpunkt Saltsjöbaden anlades på 1890-talet som en kombinerad societetsbadort och villastad efter internationella förebilder. Flera av tidens mest namnkunniga arkitekter har varit inblandade i skapandet av dessa villamiljöer.

Folkhemmet (Skogalund, Ektorps-Ugglevägen, radhus i Nysätra, Sickla strand, Finntorp-Talliden, Solsidan). Omsorgsfullt planerade bostadsområden från främst 1940- och 1950-talen med funktionalistisk arkitektur av hög klass. Miljöerna speglar efterkrigstidens expansion men även tidiga kommunala ansträngningar.

Rekordåren (Alphyddan, Morabergsvägen, Stensö, Västra Orminge, Henriksdal, Storkällans kapell, Fågelhöjden). Storskalig bostadsbebyggelse från 1960- och 1970-talen med trafikseparerade stadsplaner som uttrycker de ansträngningar som gjordes för att lösa tidens bostadsbrist. Till kategorin hör även villa- och radhusområden som i likhet med flerbostadshusen har en byggproduktionsanpassad arkitektur.

MARINA KULTURMILJÖER

Kunskapen om kulturmiljöer på land är bättre än kunskapen om marina kulturmiljöer. Det beror till stor del på att det är svårare att utforska marina miljöer. Det är dock viktigt med ökad kunskap om dessa miljöer som berättar om vilken betydelse vattenvägarna har haft både i vardagslivet, för handeln och i krig. Kunskap om var lämningarna finns är viktig för att undvika att dessa miljöer förstörs i samband med exempelvis exploatering, kabeldragningar under vatten, muddring och nya farleder.

Sannolikt finns många marinarkeologiska lämningar, såsom vrak och spår efter ankringsplatser, som ännu inte är upptäckta. Enligt Statens Maritima Museers marinarkeologiska register finns drygt 30 kända fartygs- och båtlämningar i Nackas kustvatten. En del är förlistade fartyg med en osäker position och okänt år för förlisning. Lämningar med en ungefärlig position visas på kartan över kulturmiljöer. Riksantikvarieämbetet digitala fornlämningsregister "Fornsök" ger aktuell information om registrerade lämningar under vatten www.fmis.raa.se.

FRITID, IDROTT OCH FRILUFTSLIV

I Nacka finns ett stort antal idrottsanläggningar, många ligger i anslutning till grund- och gymnasieskolor så att anläggningarna kan användas både på skoltid och fritid. Vissa anläggningar finns enbart på en plats med hela kommunen som upptagningsområde och ligger centralt eller nära goda kollektivtrafikförbindelser.

Kommunens fritidsstrategi anger att det ska finnas ett attraktivt idrotts- och fritidsutbud som är tillgängligt för alla i hela kommunen och där hänsyn tas till människors olika förutsättningar. Fritidsstrategin bottenar i en vid syn på fritid som inkluderar möten, upplevelser, umgänge, engagemang, föreningsliv och en bredd av aktiviteter såsom idrott och motion, friluftsliv, kreativt skapande och kultur samt aktiviteter med djur. Fritidsaktiviteter är något man deltar i frivilligt, på ledig tid och deltagandet utgår från egna val. Fritidsstrategin pekar ut fyra strategiska inriktningar mot ett idrotts- och fritidsutbud som ska vara attraktivt, tillgängligt, erbjuda möjligheter till delaktighet och bidrar till ett hållbart Nacka.

Nacka växer kraftigt och det är en stor utmaning att hitta resurseffektiva lösningar för underhåll, vidareutveckling av befintlig infrastruktur, nybyggnation och samtidigt vara öppen för nya fritidsaktiviteter. Detta kräver samordning, utveckling och kreativitet såväl inom kommunen som tillsammans med en mångfald av andra aktörer.

Nacka har gott om natur och goda förutsättningar för friluftsliv. Det är viktigt att det är enkelt att ta sig till naturområdena. Det finns 25 badplatser i sjöar och kustvatten och badvattnets kvalitet säkras genom löpande provtagning. Belysta joggingspår finns i Tattby, Björknäs, Orminge, Velamsund och Hellasgården. Längs flera joggingspår behövs bättre belysning, bland annat ur brottsförebyggande synpunkt. Runt om i Nacka finns så kallade Lugna promenader, skyltade och lättillgängliga promenadstråk avsedda att främja invånarnas hälsa. För att möjliggöra spontan aktivitet är det viktigt att ha näridrottsplatser som är tillgängliga för alla oberoende av ålder, genus och socioekonomiska förhållanden.

Sicklaön

På Järlahöjden ligger Nacka sportcentrum, som är den gemensamma centrala platsen för kommunens idrottsverksamhet. Nacka sportcentrum består av idrottshallar, fotbollsplaner, simhall, ishallar, friidrottsytor, skateboardpark och ett antal specialanpassade lokaler för mindre idrotter. Det finns bland annat lokaler för judo och budo. I Järsla sporthall bedrivs skytteverksamhet med elektroniska skyttebanor. I området bedrivs även ett stort antal handikappidrotter med ett regionalt intresse. Området kommer att påverkas stort när Nacka bygger stad. De etablerade föreningarna måste ges möjlighet att vara delaktiga i planeringen av det nya Nacka sportcentrum. Intill Nacka Forum ligger Tvåans fritidsgård som behöver få en ny placering i när området utvecklas och bebyggs.

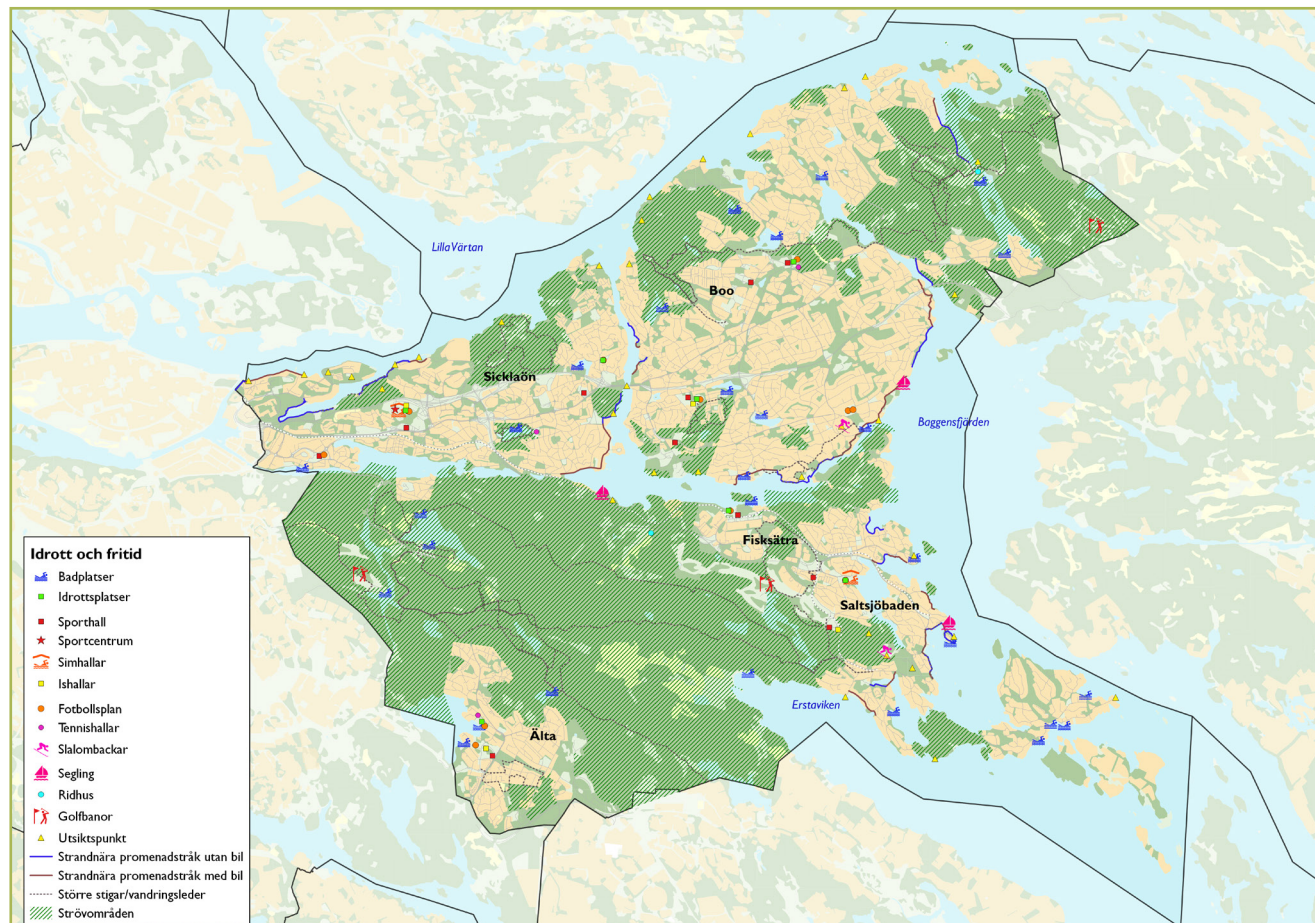
I området kring Sickla köp kvarter finns en bowlinghall och Dieselverkstaden, som bland annat rymmer en inomhusanläggning för friskvård, klättersport, lokaler för teater, en biograf, en hörsal och en danssal. I närheten finns Sickla gymnastikhall som är särskilt anpassad för gymnastikverksamhet. Intill gymnastikhallen finns

konstgräsplan för 9-spelarplan. Vid Sickla strand finns bad, tennisplan, bocciabana, lekplats och utomhusgym.

På Henriksdalsberget finns en konstgräsplan för egenorganiserade aktiviteter, som inte är bokningsbar för föreningsidrott. Intill fotbollsplanen finns Henriksdals fritidsgård. Området upplevs av många som otillgängligt. En sporthall med konstgräsplan på taket planeras på Kvarnholmen liksom en mindre konstgräsplan för spontanspel, ett parkområde med lekplats samt ett promenadstråk som sträcker sig runt hela Kvarnholmen. Den nya bron som invigdes 2016 gör det möjligt att enkelt ta sig till verksamheter på Järlahöjden.

Intill Skuru sporthall finns idrotts- och aktivitetsytor som till exempel en fullstor utomhusplan för basket och en fem-spelar konstgräsplan. Skuru idrottsplats består av en elva-spelar naturgräsplan och en omklädningsbyggnad som idag nyttjas sommartid.

Det finns ett promenadstråk runt Järla- och Sicklasjön där vissa sträckor behöver utvecklas. Vissa sträckor används redan idag för rekreation men behöver utvecklas och få förbättrad belysning. Idag används både Järla- och Sicklasjön vintertid för bland annat längdskidåkning och skridskoåkning.

Boo

I Orminge har kommunen utvecklat Centrala parken där det bland annat finns tennisbanor, basketplaner, konstgräsplan, grusplan och ett lek område. Inne i centrum ligger Folkets Hus fritidsgård och i området finns en scoutstuga. I Myrsjöområdet finns en föreningsdriven rackethall som ligger vid Myrsjö idrottsplats. En upprustning av idrottsplatsen stod klar 2015 med ny en konstgräsplan samt förbättrad belysning för ökad trygghet och säkerhet. I området finns en dirtbikebana för cykel, en BMX/skatepark och löparbanor. En ny sporthall är under projektering och byggnationen påbörjas 2017. Kommunfullmäktige har fattat ett beslut om förstudie om en ny simhall i Myrsjön som ska stå klar 2022.

Tollare sporthall invigdes 2011 och vid Björknäs IP ligger en ishall, ett istält samt en sporthall, tillsammans utgör dessa anläggningar ett sportcentrum i anslutning till Björknäs skola. Björknäs fritidsgård ligger strategiskt placerad i anslutning till en knutpunkt för kollektivtrafiken. Boo Gårds skola ska byggas om och i anslutning planeras för en ny sporthall intill Boovallens fotbollsplaner. Parkeringen vid Boovallen har rustats upp men parkeringsproblem för besökande till Boobadet kvarstår delvis. Det finns ett stort behov av en fotbollsplaner i såväl södra som norra Boo.

I Velamsund naturreservat finns bland annat lekplats, bad, golfbana, och ett motionsspår som vintertid prepareras som skidspår. Ett utomhusgym kommer att byggas. Här finns även ridverksamhet och ett kajakcentrum. Velamsund är också platsen för kommunens naturskola.

Fisksätra–Saltsjöbaden

Braxenparken i Fisksätra har lekredskap som sandlådor, en rutschkana och gungor för de yngre samt en basketkorg och klätterställningar för de äldre. En konstgräsplan för lek, rörelse och idrott finns vid Fisksätra allé och i Fisksätra skola ligger en fritidsgård. Norr om Saltsjöbanan ligger Fisksätra sporthall, två fotbollsplaner och en tennisbana. Ett utomhusgym ska byggas i anslutning till fotbollsplanen.

Huvuddelen av idrottsanläggningarna i Saltsjöbaden ligger vid Saltsjöbadens IP. Ett aktivitetshus stod klart 2011 med nya omklädningsrum och en aktivitetsyta som bland annat används för fäktning och dans. Fastigheten har även en öppen yta för föreningslivet att använda för möten och administration. 2015 renoverade konstgräsplanen vid Saltsjöbadens IP och samma år fattade kommunfullmäktige beslut om att bygga en ny simhall vid Saltsjöbadens IP som planeras att stå klart 2020. Saltsjöbadens fritidsgård ligger vid Saltsjöbadens centrum intill Tippenhallen. En ridanläggning finns vid Drevinge.

Vid Tattby och Samskolan ligger Saltsjöbadens ishall, en mindre sporthall, en 5-spelar konstgräsplan och en tennishall. I skogen sydväst om Tattby finns ett belyst motionsspår i anslutning till detta byggs hösten 2016 ett utomhusgym och i samma område finns en scoutstuga.

Vintersport är stort i Saltsjöbaden och skidåkning är en populär aktivitet, på golfklubbens mark prepareras för skidspår. En slalombacke finns vid observatoriet, dessa anläggningar är föreningsdrivna. I samma område finns en rodelbana från 1912.

I Fisksätra – Saltsjöbaden finns flera strandbad varav Erstaviksbadet är det största. Båtsport är också populärt i området med flera marinor och aktiv föreningsverksamhet såsom KSSS samt Skota hem – segling för personer med funktionsnedsättning.

Älta

Från Älta centrum till Älta idrottsplats går ett stråk med anläggningar och ytor för både inne- och uteaktiviteter. I området ligger bland annat Älta ishall och Stavsborgs sporthall som är i stort behov av renovering. Det är beslutat att en ny fullstor sporthall ska byggas och den är planerad att byggas vid Stavsborgsskolan och stå klar 2021. Inom området finns också flera fotbollsplaner. Älta idrottsplats fick 2016 nytt konstgräs och planen har kompletterats med ett utomhusgym, en parkour- och en motorikbana. Här finns även ett strandbad. I Älta centrum finns en fritidsgård. I samband med exploateringen av bostadsområdena Hedvigslund och Ältadalen uppstår behov av ytor för spontanaktivitet och fotboll. I Hedvigslund finns lekplats, utomhusgym, bollplan, tennisbana och även odlingslotter.

Runt Älta sjön finns ett sammanhängande jogging- och promenadstråk. Vintertid plogas Älta sjön och erbjuder goda förutsättningar för skridskoåkning. Ett ridhus är sedan länge beslutat och planeras ligga vid Källtorp.

Nackareservatet som ägs av Stockholms stad, innehåller många aktiviteter såsom golfbana, olika motions- och skidspår, kanotled, bad, bollplan samt friluftsgård med bl.a. servering, bastu och vinterbad.

NATURVÄRDEN OCH VIKTIGA REKREATIONSSOMRÅDEN

NATURTYPER OCH VÄRDEFULLA OMRÅDEN I NACKA

Naturen i kommunen har delats in i ett antal huvudgrupper: barrskogar, sumpskogar, ädellövskogar, triviallövskogar, ångar och betesmarker, våtmarker, sjöar och hav.

Nackas landareal består till stora delar av skog. Skogen upptar drygt 50 procent av kommunens yta, vilket motsvarar drygt 5 000 hektar. Stora delar av skogsmarken har skötts enligt moderna skogsbruksprinciper, men en mindre del av skogarna har länge fått vara orörda och har utvecklat höga värden för biologisk mångfald. Sammanlagt finns drygt 820 hektar skog (barr-, löv- och sumpskog) inom 258 områden som bedöms ha höga naturvärden (klass 1–3). Det motsvarar cirka 15 procent av skogsarealen i kommunen.

Utöver ren skog är bergbranter en vanlig naturtyp i Nacka och ingår i många skogsområden. Ångar och betesmarker med höga naturvärden har en liten sammanlagd areal i kommunen, totalt cirka 26 hektar (13 områden). Det finns sex områden av våtmarker med höga naturvärden (klass 1–3).

Tabell 1 Antal områden med klass 1 – nationellt värde, klass 2 – regionalt värde och klass 3 – kommunalt värde och dess areal.

Naturvärdesklass	Antal områden	Areal
Klass 1 – nationellt värde	1	13,4 hektar
Klass 2 – regionalt värde	124	536 hektar
Klass 3 – kommunalt värde	182	449 hektar

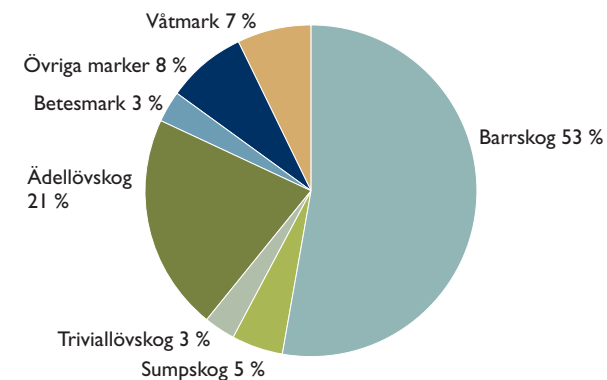
Kunskapen om naturvärden knutna till hav och kustområden redovisas i Kustprogrammet.

På karta 1 visas alla de områden med värdefull natur (klass 1–3) som nu är kända. Kommunen har totalt 307 områden med höga naturvärden. Ett område är naturområde med naturvärde motsvarande klass 1 (13,4 hektar), 124 områden är områden med naturvärden motsvarande klass 2 (536 hektar) och 182 områden är områden med naturvärden motsvarande klass 3 (449 hektar), se tabell 1 ovan. Endast ett 100-tal av dessa områden var kända sedan tidigare.

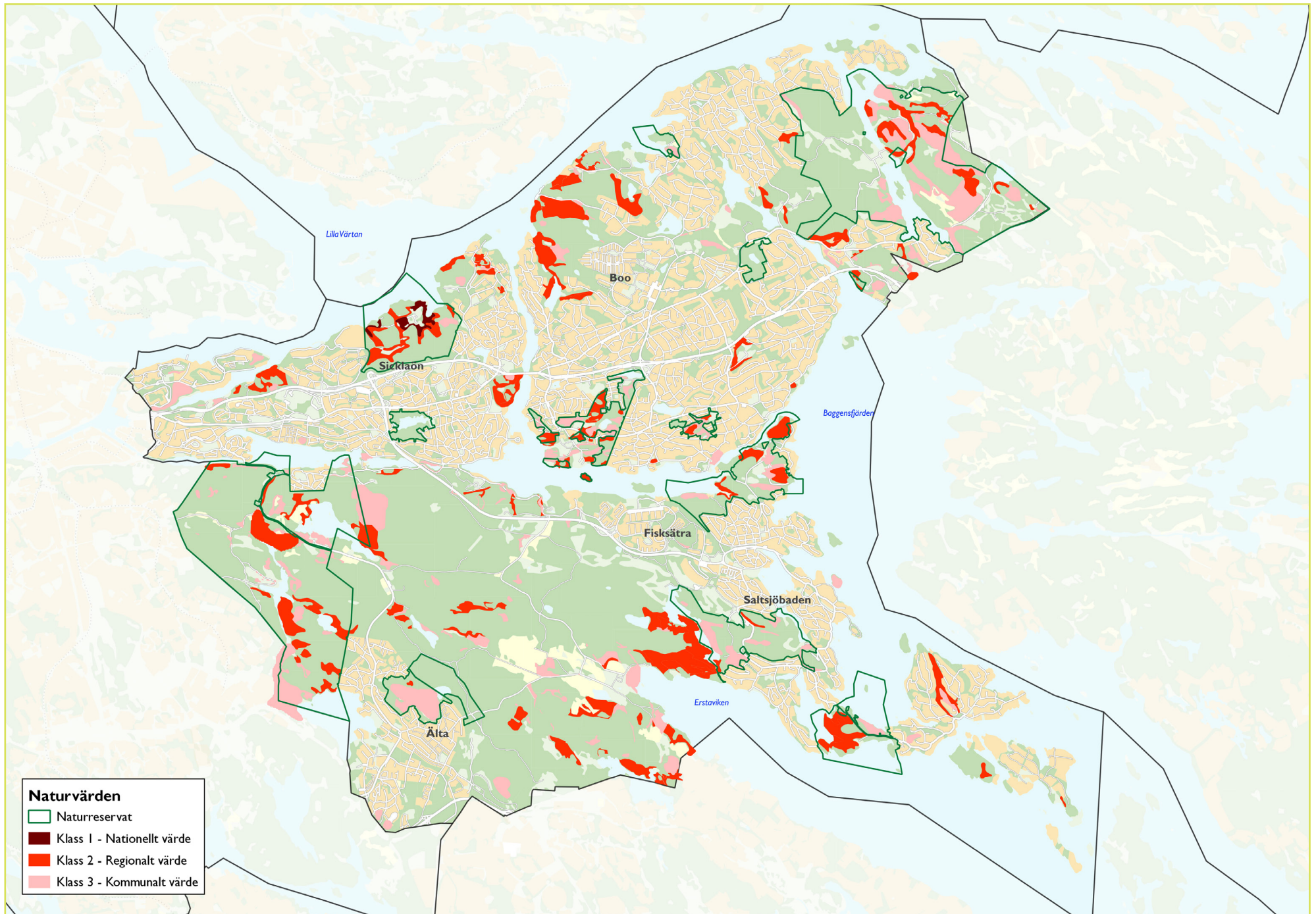
Ekologigruppen har hittat cirka 100 nya objekt med höga naturvärden. Skogsstyrelsen, som har fältinventerat skogsområden i delar av kommunen, har hittat cirka 100 nya områden.

Diagrammet visar vilka naturtypsgrupper de naturvärdesbedömda områdena tillhör och hur naturtypsgrupperna fördelar sig arealmässigt. Barrskogar utgör huvuddelen av de värdefulla områdena.

Värdefull natur i naturtypsgrupper

Ekologisk grönstruktur

Spridningssamband och barriärer

Djur och växter kan inte använda samma kommunikationsvägar som människan. I samma takt som tätortens infrastruktur byggts ut har naturens infrastruktur försämrats. De hårt trafikerade vägavsnitten i Nacka utgör på sina ställen en kraftig barriär för flera djurarter.

Vattenområden

Även vattenområden bromsar till viss del artspridning. Man kan därför anta att spridningen av växter och djur är relativt liten mellan den norra och södra delen av Nacka kommun.

Biotopkartor

En biotopkarta eller vegetationskarta är en karta med fokus på naturen och olika typer av grönområden. Viktig information i kartan är vilka naturtyper/vegetation som finns inom ett område. Biotopkartor kan ha lite olika indelning av klasser beroende på syfte och vilket område de beskriver. Det finns ingen nationell standard för vilka vegetationstyper som används i kartan. Nacka kommun har därför tillsammans med konsulten Ekologigruppen tagit fram en standard anpassad efter förutsättningarna i Nacka.

En biotopkarta med tillhörande biotopdatabas över Sicklaön har nu tagits fram och planer finns att ta fram biotopkartor även över andra delar av Nacka. Biotopkartan är tänkt att fungera som ett underlag för grön planering, naturvärdesinventeringar och geografiska analyser. Kartan är skapad i GIS och lagrad i en geodatabas och finns som två skikt – en med och en utan byggnader. Till detta kommer även ett skikt med värdefulla träd som tolkats i samband med avgränsningen av ytorna. Värdefulla träd registreras i alla miljöer utom skogsmark.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är processer i naturen som vi människor är beroende av för vår överlevnad. I Nacka ska vi ta vara på dessa processer, förstärka dem och se till att vi inte bygger bort dem. Fungerande ekosystem hjälper oss att rena luft och vatten, dämpa effekterna av värmeböljor och stormar, pollinera våra växter och bidra till människors hälsa och välbefinnande.

Ekosystemtjänster kan delas in i stödjande, försörjande, reglerande och kulturella tjänster. De är de funktioner hos ekosystemen som på något sätt gynnar människan genom att upprätthålla och förbättra livsvillkor och välmående. Exempelvis bidrar ekosystemtjänsterna med luft att andas, mat, mediciner, bränslen, pollinering, men också med immateriella och känslomässiga värden som främjar livskvalitet och hälsa. Ekosystemtjänsterna skapas ofta i samspelet mellan människor och natur.

Stadens grönska och grönområden bidrar med ekosystemtjänster. De skapar social gemenskap och välmående, de fångar upp, fördröjer och renar dagvatten, skapar ett rikare växt- och djurliv, stödjer spridningssamband och pollinering av fruktträd och bärbuskar. Stadsluften blir mer hälsosam, vind och kraftiga temperaturhöjningar dämpas. För att staden ska få en tät grönstruktur som kan utföra en mångfald av ekosystemtjänster behövs en mosaik av parker, natur och grönska på kvartersmark.

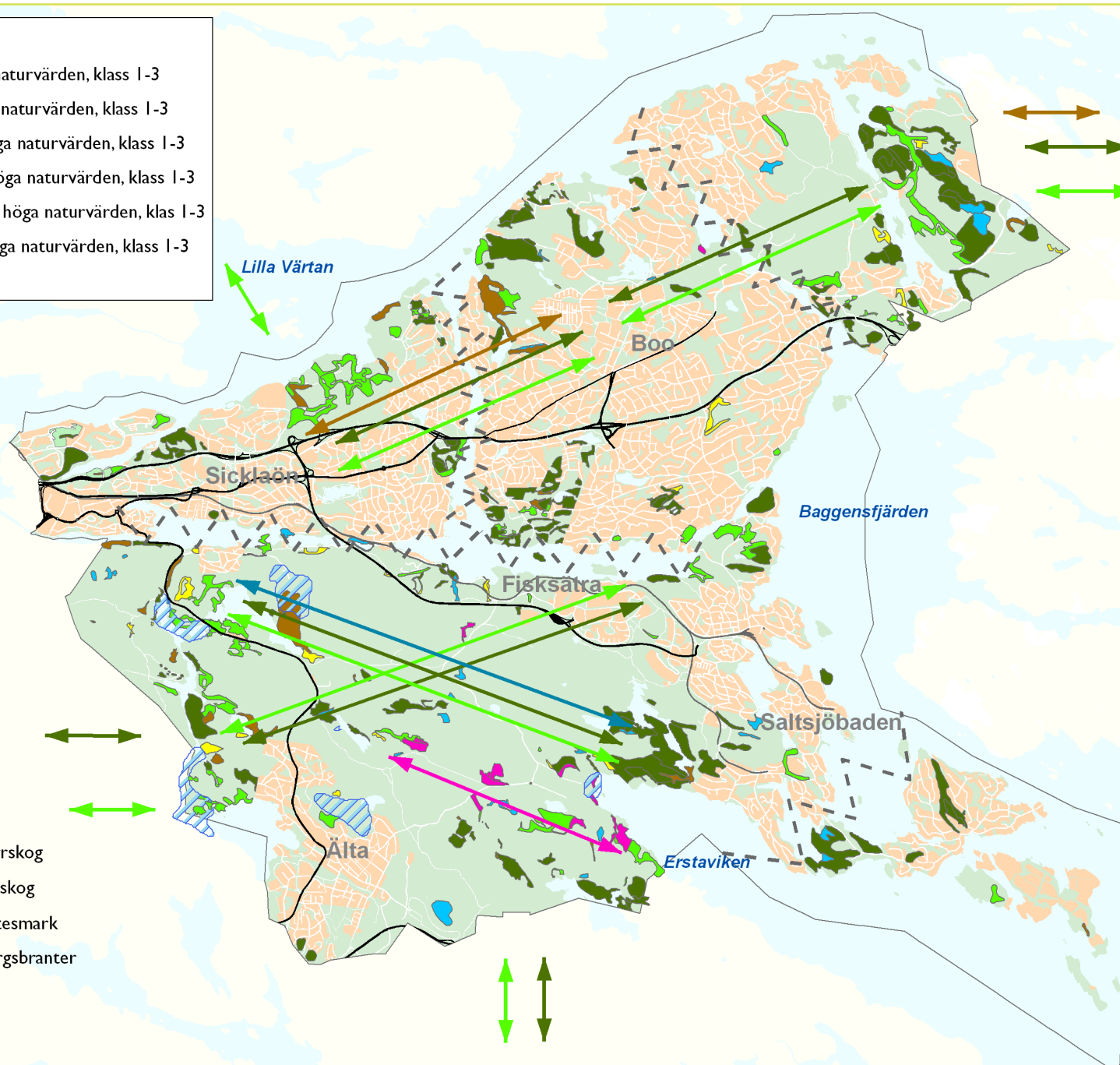
Grönytefaktor

En grönytefaktor (GYF) är ett verktyg som hjälper staden att nyttja naturens urbana ekosystemtjänster. Det kan vara sociala- och rekreativa värden, biologisk mångfald, dagvattenhantering och reglering av lokalklimat. Grönytefaktor premierar grönska som fyller flera av dessa funktioner. Grönytefaktor ska i ett första skede tillämpas på kvartersmark, både på privat och kommunägd fastighetsmark. Grönytefaktor blir tillsammans med en tematisk grönkarta ett viktigt verktyg för att nå en hållbar stad som ger förutsättningar för att långsiktigt skapa samband, tillgång och attraktivitet. Kommunstyrelsen antog 2016 ”Grönytefaktor – Nacka stad”, som grund för planeringen på västra Sicklaön.

Värdefull natur

- Barrskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Sumpskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Ädellövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Trivillövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Naturbetesmarker med höga naturvärden, klas 1-3
- Övriga marker med höga naturvärden, klass 1-3
- Våtmarker

- Spridning barrskog
- Spridning lövskog
- Spridning betesmark
- Spridning bergsbranter
- Barriärer
- Trafikbarriär

VIKTIGA REKREATIONS- OMRÅDEN

Kombinationen av skärgård och trolsk natur har alltsedan 1800-talet lockat till friluftsliv av olika slag. I Saltsjöbaden anlades kurhotell och badhus. Nacka friluftsområden med Hellasgården har sedan början av 1900-talet utgjort ett av Stockholmarnas mest välbesökta strövområden. Det en mil långa blå spåret från Hellasgården till Solsidan via norra Erstaviken är en av Sveriges äldsta vandringsleder och har haft nästan samma sträckning sedan 1920-talet. I Nacka kommun är det nära till naturen och friluftsliv uppskattas av många. Kommunens mest besökta friluftsområden är Nyckelviken, Velamsund och Nackareservatet-Erstavik. Det senare utgör fortfarande det mest värdefulla friluftsområdet för sydöstra Stockholm inklusive Södermalm med cirka 1,5 miljon besökare per år. Förutom stora skogar och naturområden finns anlagda parker av olika slag, alltifrån bostadsnära lekplatser till strandpromenader och historiska parker. Under sommarhalvåret utgör skärgården en stor attraktion och många kommuninvånare har tillgång till båt. Vintertid lockar långfärdsskridskor på någon av kommunens alla sjöar eller vikar.

Värdetäthet och klassificering av rekreativ grönstruktur

De mest uppskattade miljöerna är ofta de som erbjuder många olika upplevelsevärden. I Nacka finns flera sådana områden. Dessa fungerar som utflyktsområden och attraherar fler än de närmast boende. De kan betraktas som värdekärnor för rekreation. Flera områden ligger i de gröna kilarna men det är angeläget att även lyfta fram några värdekärnor utanför kilstrukturen som exempelvis Tollare, Ryssbergen-Svinderviken, Trollsjön och Skuruparken.

Nackas grönområden har utifrån rekreativa värden klassificerats i fyra klasser där klass 1 är de mest värdefulla. Här återfinns landskap och natur- och kulturmiljöer av högsta värde och som erbjuder unika och/eller många upplevelser. Dessa områden har oftast regionalt värde. För kommunen viktiga områden utgör klass 2 medan klass 3 avser alla lokalt mycket värdefulla områden. Här återfinns parker och bostadsnära skogar av karaktären vardagsnatur. Klass 4 är övriga grönytor av betydelse i stadsmiljön. Dessa redovisas inte här.

Denna gradering ska ses som ett försök att lyfta fram de mest värdefulla områdena inom kommunen och visa på vilka värden kommunen har att förvalta för kommande generationer och för att utveckla en attraktiv, hållbar grönstruktur. Närhet (avstånd mellan bostad och grönområde) har en avgörande betydelse för att vi ska använda grönområden. Det gäller inte minst barn och gamla. Det innebär att klass 3- och klass 4-områden ofta är mycket värdefulla lokalt och det är viktigt att i fördjupade analyser ta till vara och utveckla dessa miljöer.

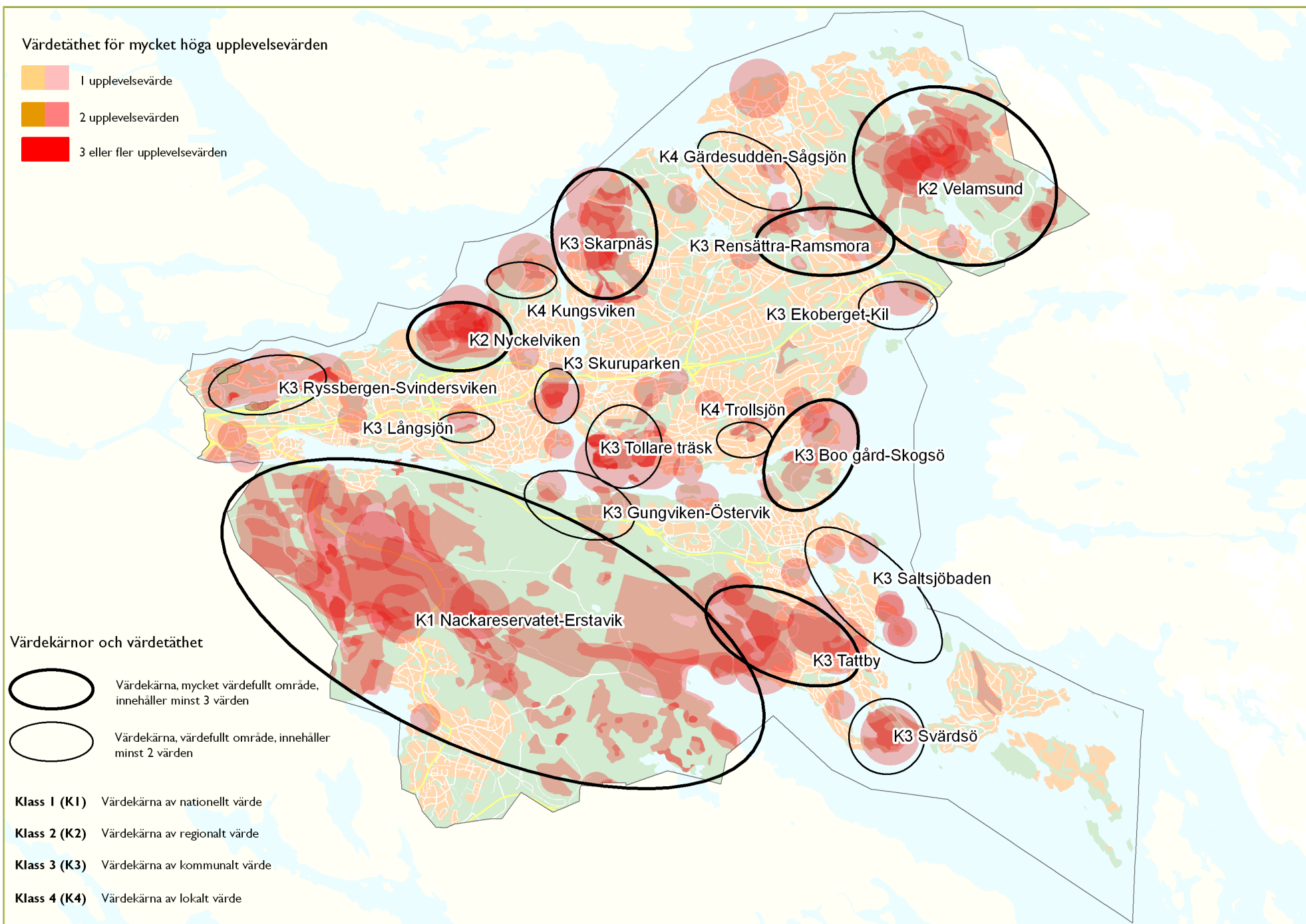
VILT- OCH FAUNAVÅRDS- STRATEGI

Natur- och trafiknämnden i Nacka kommun antog en Vilt- och faunavårdsstrategi 2016. Syftet är att:

- säkerställa en gynnsam bevarandestatus för det vilda djurlivet, och på så sätt också stärka möjligheterna till rika naturupplevelser.
- förebygga eller minska antalet konflikter och konsekvenser som kan uppstå mellan djur och människor, exempelvis i bostadsområden eller i trafiken.
- om möjligt, mildra klimatförändringarnas effekter för djurlivet.

Faunavård omfattar alla vilda djurarter inom ett geografiskt område, alltifrån fisk, till grod- och kräldjur, insekter och vilt. En viktig utgångspunkt är att identifiera arternas status och framtidsutsikter, för att möjliggöra insatser som syftar till att stödja och skydda hotade eller sårbara arter. Viltvård handlar om åtgärder för att bevara vilt och främja en lämplig utveckling av viltstammarna, det vill säga stammarna av däggdjur och fåglar inom ett geografiskt område.

Skötselplaner upprättas för en effektiv drift och uppföljning av Nackas naturmarker. Skötselplanerna beskriver olika biotoper samt skötsel och mål av dessa med syftet att gynna växt- och djurliv och skapa rika naturupplevelser. Kommunen ska även genomföra särskilda satsningar för rödlistade arter eller arter som riskerar att försvinna. Det kan till exempel vara att restaurera våtmarker, säkerställa viktiga passager över vägar för grodor, i dialog med ornitologerna inventera och förvalta fågelholkar och holkar för fladdermöss och slätter av gräsmarker för att gynna fjärilar.

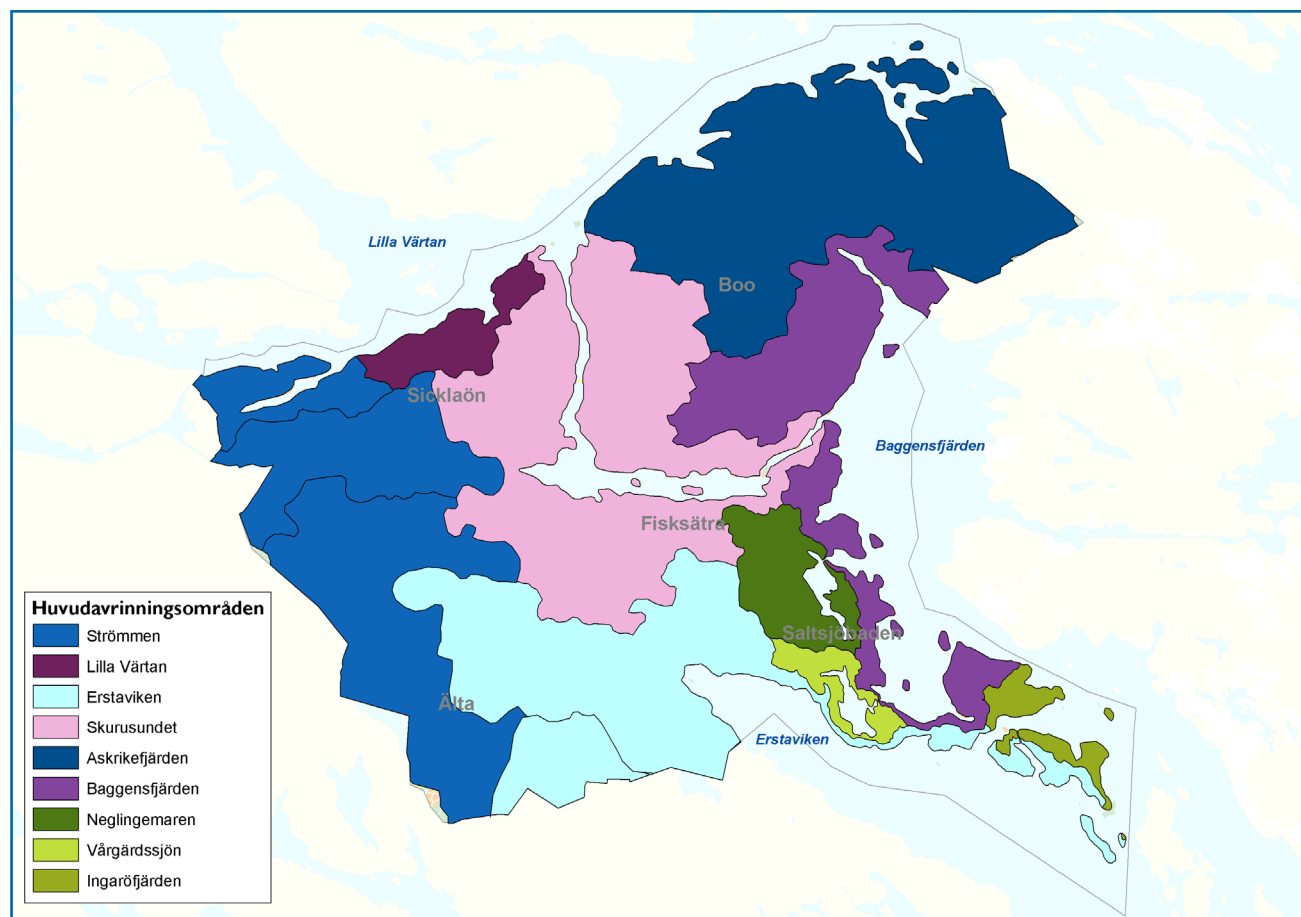

SJÖAR OCH KUSTVATTEN

EU:s vattendirektiv

EU beslutade i oktober 2000 om ett ramdirektiv för vatten. God status skulle ha uppnåtts till 2015, men då detta inte har skett finns förslag på tidsförlängningar. Målet är att nå minst god vattenstatus i alla vatten och att inget vattens status ska försämrats. EU:s vattendirektiv innebär att Sverige ska kartlägga vattenmiljöer (inklusive grundvatten), fastställa mål och kvalitetskrav, upprätta åtgärdsprogram där det behövs och övervaka vattenmiljöer. Arbetet ska inriktas på att minska föroreningar, främja hållbar vattenanvändning och förbättra tillståndet för de vattenberoende ekosystemen.

I Sverige finns fem vattendistrikt och Nacka tillhör Norra Östersjöns vattendistrikt. Vattenmyndigheten för respektive distrikt ansvarar för genomförandet av EU:s vattendirektiv. I Sverige omfattar vattenförvaltningen alla sjöar och vattendrag samt kust- och grundvatten, oavsett storlek eller andra egenskaper. Av praktiska skäl sätts dock en nedre storleksgräns för vilka vatten som beskrivs och får miljö kvalitetsnormer (MKN). Den minsta vattenenheten som beskrivs och bedöms benämns vattenförekomst. De vattenförekomster som idag finns i Nacka är grundvatten: Grundvattenföre-

komst vid Sandasjön, ytvatten: Baggensfjärden, Erstaviken, Ingaröfjärden, Neglingemaren och Vårgårdssjön, Askrikefjärden, Lilla Värtan, Skurusundet, Strömmen samt från och med december 2016 även Dammtorpsjön, Källtorpssjön, Sandasjön, Sicklasjön, Söderbysjön och Ältasjön.

God ekologisk och kemisk status är målet

Det grundläggande målet är att uppnå god status på allt ytvatten till 2015. Om det finns särskilda skäl medges undantag i form av tidsfrister eller mindre stränga krav. Den ekologiska statusen för kustvatten omfattar biologiska och fysikalisk-kemiska faktorer. För bedömning av ekologisk status finns klasserna hög, god, måttlig, otillfredsställande samt dålig status. För vatten som förklarats som kraftigt modifierade eller konstgjorda används andra benämningar. Den högsta klassen har benämningen maximal potential och övriga klasser är god, måttlig, otillfredsställande samt dålig potential.

För klassificering av kemisk status används klasserna god och uppnår ej god. Klassificeringen görs för de ämnen och ämnesgrupper som har EU-gemensamma miljökvalitetsnormer.

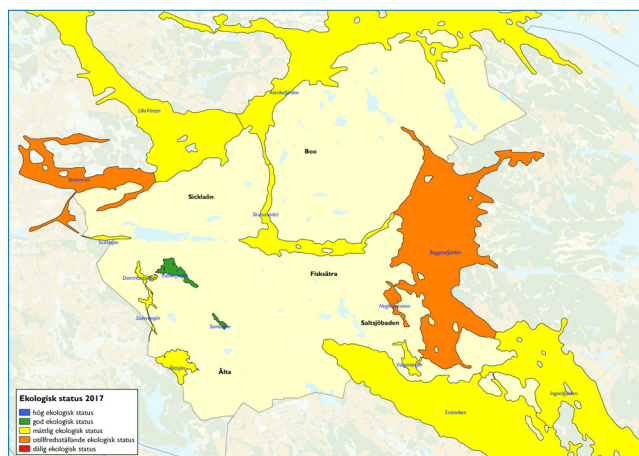

Status på Nackas kustvatten idag

Vattenmyndigheten har gjort en bedömning av statusen på Nackas kustvatten.

Ekologisk status

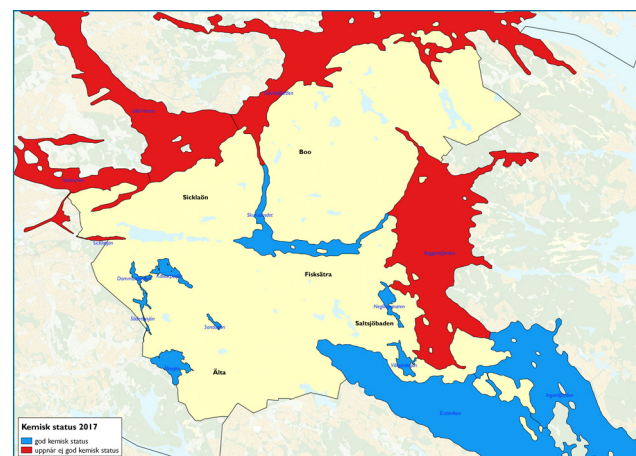
Alla kustvatten i Nacka är övergödda, en stor del av kväve- och fosfortillförseln kommer förutom från land även från närliggande vattenområden. Lokala åtgärder i avrinningsområdet räcker därför inte ensamt för att uppnå miljö kvalitetsnormerna. För att nå god status krävs därför även att Östersjöländernas åtgärdsprogram för Baltic Sea Action Plan (BSAP) och havsmiljödirektivet genomförs. De nödvändiga, mycket omfattande åtgärderna är tidsödande att genomföra och dessutom saknas tillräcklig offentlig finansiering och administrativ

Ekologisk status 2017

- hög ekologisk status
- god ekologisk status
- måttlig ekologisk status
- otillfredställande ekologisk status
- dålig ekologisk status

klassning 2009

Kemisk status 2017

- god kemisk status
- uppnår ej god kemisk status

klassning 2009

kapacitet. På grund av fördröjning i bottensedimenten kommer inte heller åtgärder att få omedelbar, full effekt på näringsstatusen. Även om åtgärder genomförs för att reducera tillförseln är bedömningen att det kommer att ta tid att uppnå miljö kvalitetsnormerna med hänsyn till de halter som finns och att det är först om flera år som man kan förvänta sig att god ekologisk ytvattenstatus kan uppnås. Därför fastställs normen för vattenförekomsterna till god status med tidsundantag till 2021 eller 2027.

Kemisk status

I dagsläget uppnår inga ytvattenförekomster god kemisk status på grund av för höga halter av kvicksilverföreningar och polybromerade difenyletrar (PBDE).

Halterna beror främst på påverkan från långväga luftburna föroreningar och bedöms ha en sådan omfattning och karaktär att det i dagsläget saknas tekniska förutsättningar att åtgärda halterna. Därför visar kartan god status utan de dessa ämnen. De nuvarande halterna får dock inte öka. Även halter av en del andra ämnen ex. tennföreningar, bly och antracen innebär att god kemisk status inte uppnås. Även om åtgärder genomförs för att reducera dessa halter är bedömningen att det kommer att ta tid att uppnå miljö kvalitetsnormerna med hänsyn till de halter som finns och att det är först om flera år som man kan förvänta sig att god kemisk ytvattenstatus kan uppnås. Vattenförekomsterna föreslås därför omfattas av tidsundantag till 2027.

Tillstånd i sjöar och vattendrag

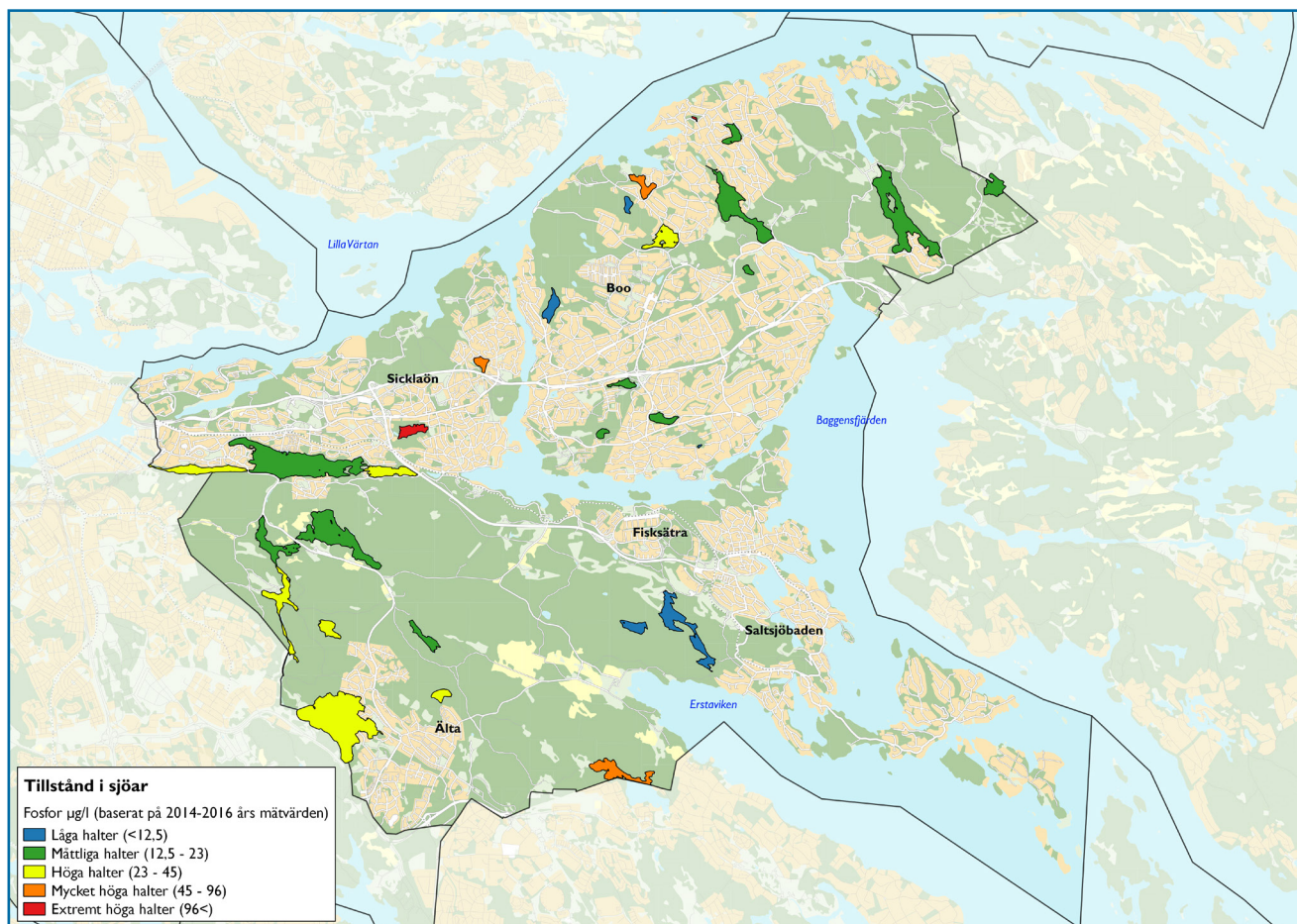
Genom regelbunden provtagning har kommunen sedan cirka 30 år tillbaka följt sjöarnas utveckling, främst med avseende på den kemiska statusen. Generellt har sjöarnas status förbättrats under de senaste årtiondena. Kommunen har aktivt arbetat med att avlasta sjöarna från näringsämnen och föroreningar. Det har skett genom att fastigheter med enskilda avloppsanläggningar anslutits till kommunalt vatten och avlopp, genom omvandling av tidigare industriområden där marksaneringar har utförts samt genom att omhändertar dagvatten på ett miljömässigt acceptabelt sätt.

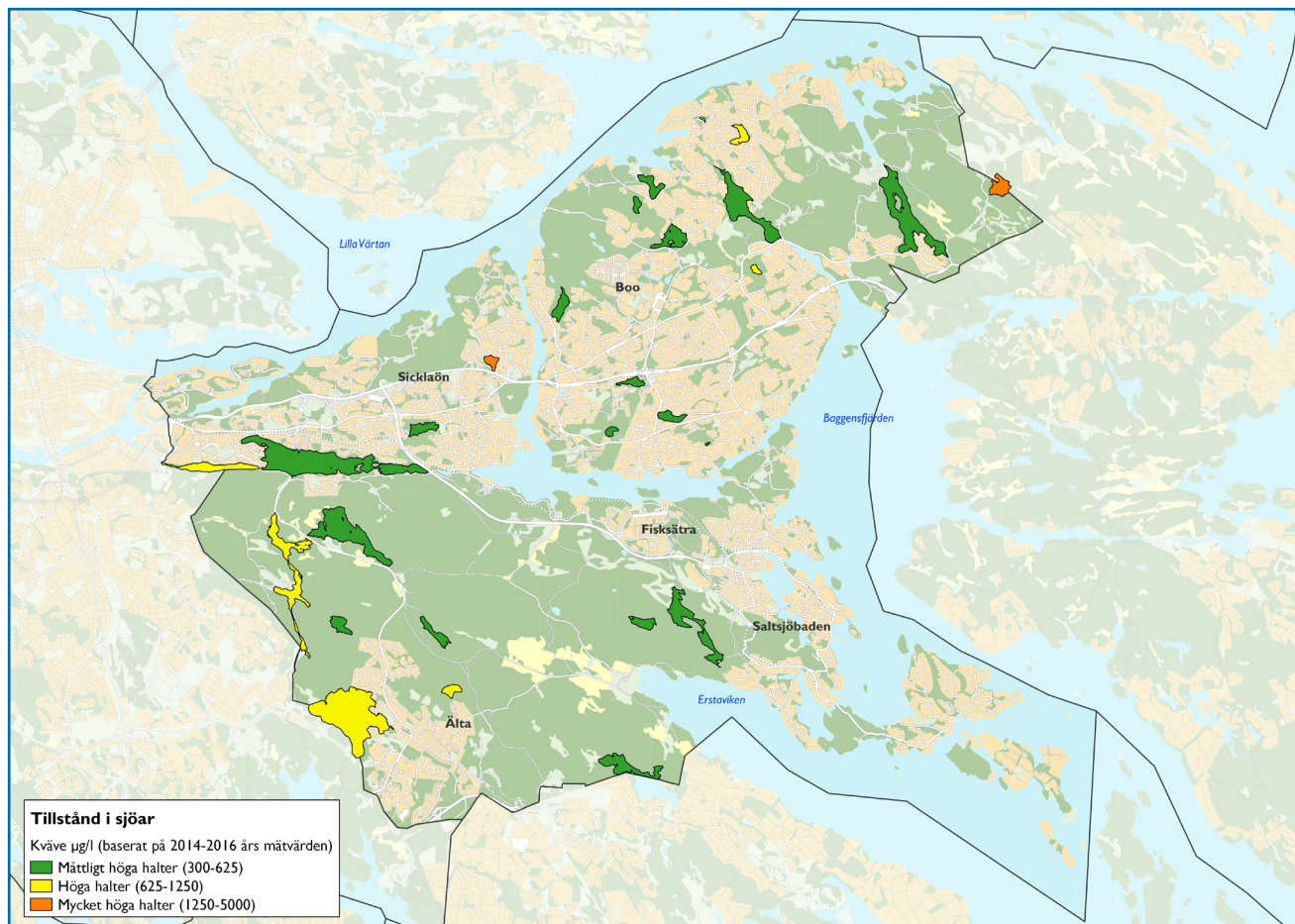
De största problemen för Nackas ytvatten är övergödning och tillförsel av olika kemiska föroreningar.

Försurningsproblemen har under de senaste årtiondena minskat markant i och med mindre utsläpp av försurande ämnen. Inga sjöar i kommunen bedöms ha akuta försurningsproblem. Övergödning kan orsaka dels algblomning med litet siktdjup som följd och risk för att giftalger bildas, dels vegetationsutbredning. Förorenat dagvatten, nödutsläpp från pumpstationer samt enskilda avloppssystem är de främsta källorna till övergödning genom sitt innehåll av kväve och fosfor. Även gamla tiders avloppsutsläpp till sjöar kan vara en källa till övergödning då näringsämnen som lagrats i bottensedimenten riskerar att frigöras vid syrebrist.

Dagvatten från trafikytor innehåller metall- och oljeföreningar medan dagvatten från tak och andra byggnadsdelar kan innehålla metaller. När det gäller tillförsel av näringsämnen eller föroreningar till sjöar och vattendrag är markanvändningen inom vattenområdets avrinningsområde avgörande. Avrinningsområde är det landområde från vilket regn- och smältvatten rinner till en sjö eller ett vattendrag. I Nacka finns en reservvattentäkt vid Sandasjön. Täckten har ett skyddsområde som begränsar markanvändningen inom skyddsområdet, se karta på sid 64.

Vattensamverkan

Nacka ingår i Tyresåns vattenvårdsförbund. Förbundet bildades i juni 2008 men samarbetet för renare vatten i Tyresån har pågått i drygt femton år. Syftet är att göra vattenvårdsarbetet mer effektivt och att sprida information om Tyresån. Medlemmar i vattenvårdsförbundet är de sex kommunerna i sjösystemet och länsstyrelsen i Stockholms län. Nackas del i projektet är mycket begränsad, endast Storkällan i Älta ingår i avrinningsområdet. Vattensamverkan kring kustvatten finns inom ramen för Svealands kustvattenförbund.

Stränder och strandskydd

Strandskydd gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag. Strandskyddets två syften är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för växt- och djurlivet. Det generella strandskyddet är 100 meter från stranden på land och i vatten vid normalvattenstånd. På många håll i Nacka är strandskyddet utökat till 300 meter på land. Strandskyddet innebär att det är förbjudet att uppföra nya byggnader, förbereda för ny bebyggelse, väsentligt ändra byggnaders ändamål, uppföra andra anläggningar eller vidta åtgärder som hindrar friluftsliv eller väsentligt förändrar livsvillkoren för växt- och djurliv. Det finns möjlighet att ge dispens från strandskyddet om det finns särskilda skäl och om åtgärden inte strider mot strandskyddets syften. Då Nacka har cirka 10 mil kust och cirka 10 mil insjöstränder samt en del rinnande vatten, till exempel Nackabäcken och Sandabäcken, gäller strandskydd i relativt stora delar av kommunen, se bild. Vissa kustpartier är kraftigt exploaterade, i många områden har industrier de senaste åren ersatts med bostäder. Efterfrågan på strandnära boende och båtplatser är stor. Samtidigt har stränderna stora natur-, kultur- och friluftsvärden. Längs Nackas kust finns många privata byggnader och bryggor, som gör området otillgängligt för allmänheten. Allmänhetens tillgång till sjöarna är i allmänhet god men under senare år har en privatisering av allmän plats konstaterats även runt sjöarna.

UNDERVATTENSMILJÖER I KUSTVATTEN

Liksom Östersjön i sin helhet har undervattenmiljön i Stockholms skärgård en mycket varierad karaktär med trösklar och djuphål. Bottnarna varierar från sand- och lerbottnar i skyddade lägen, till sten- och klippbottnar vid mer vågpåverkade stränder.

Bottnarnas miljö varierar med salthalt, näringshalt, vindar och vågsvall, temperatur, ljusförhållanden och grumlighet, vattnets skiktning och antal is dagar per år. Alla dessa faktorer styr vilka djur- eller växtarter som finns inom ett område. Till exempel påverkas salthalten i öst-västlig riktning av Mälarens sötvattenutflöde. De arter som lever i Östersjöns bräckta vatten kommer antingen från sötvatten eller från marin miljö. Flest sötvattenarter finns i den inre skärgården och saltvattenarter är vanligast i mellan- och ytterskärgården.

Båt- och fartygstrafik, marinor, bryggor och strandnära bebyggelse har också stor påverkan på undervattenmiljön.

Marinbiologisk inventering och naturvärdesbedömning

En fältinventering av undervattenmiljön i Nacka genomfördes 9–13 juni 2008 av Sveriges Vattenekologer AB. Syftet med inventeringen var att beskriva bottensamhällena i Nacka kommuns marina kustområde. Inventeringen omfattar växter, men inte djurliv. Inventeringen har legat till grund för en bedömning av kustens olika naturvärden. Hösten 2008 redovisades resultatet från dykningarna i en rapport som bland annat beskriver de

olika områdenas naturtyper, artsammansättning, biologiska värden och miljöpåverkan.

Naturvärdesbedömning

För att identifiera och klassa områdets naturvärden gör man naturvärdesbedömningar. Naturvärdesbedömningen för Nackas undervattenmiljöer är uppdelad i fyra områden: innanför Baggenstaket, utanför Baggenstaket (Baggensfjärden och Erstaviken) och havsvikarna Neglingeviden och Vårgårdssjön.

Naturvärdesbedömningen baseras på:

- artrikedom och variation
- orördhet/naturlighet
- representativitet
- ekologisk funktion
- förekomst av prioriterade naturtyper

Varje aspekt har poängsatts efter en skala där 1 är högsta naturvärde, 2 mycket högt, 3 högt, 4 visst och 5 lågt. Summan av de bedömda aspekternas poäng ger ett sammanfattande naturvärde för området.

Bedömda områden	artrikedom och variation	rarititet / ovanliga arter	orördhet / naturlighet	representativitet	ekologisk funktion	förekomst av prioriterade naturtyper	Poängsumma	naturvärde
innanför Baggenstaket	3,5	4	5	5	1	4	22,5	visst
utanför Baggenstaket	2	2	3,5	3	1	3	14,5	högt
Neglingeviden	5	4	4	1	2	4	20	visst
Vårgårdssjön	3,5	4	4	1	2	3	17,5	högt

Fritidsfiske i kustvatten

Fiske med handredskap är numera fritt längs hela ostkusten. Det gäller också i Nacka kommuns vatten. Man får fiska fritt från land eller från båt med till exempel metspö, kastspö, flugspö, pilk, pimpel och liknande handredskap med lina och krok. Redskapet får dock inte ha mer än tio krokar. Det är heller inte tillåtet att fiska med handredskap närmare än 100 meter från yrkesfiskares fasta redskap. Den som fiskar måste också ta hänsyn till allmansrätten.

Medlemmar i Saltsjöbadens Fiskevårdsförening har rätt att fiska med nät inom vissa vattenområden som Nacka kommun äger i Erstaviken och Baggensfjärden. Med TDA-fiskekort (trollning, dragrodd, angel) får man inom delar av detta område också fiska med spö från båt eller från isen. I privata vatten gäller Fiskeriverkets bestämmelser. Fritidsfisket är utbrett i Stockholms skärgård och många undersökningar visar att fångsterna vida överstiger de som tas av det licensierade yrkesfisket i länet. Enligt SCB och Fiskeriverkets undersökning från 2005 är mer än 46 procent av befolkningen mellan 16–74 år intresserade av fiske.

Fiske i insjöarna

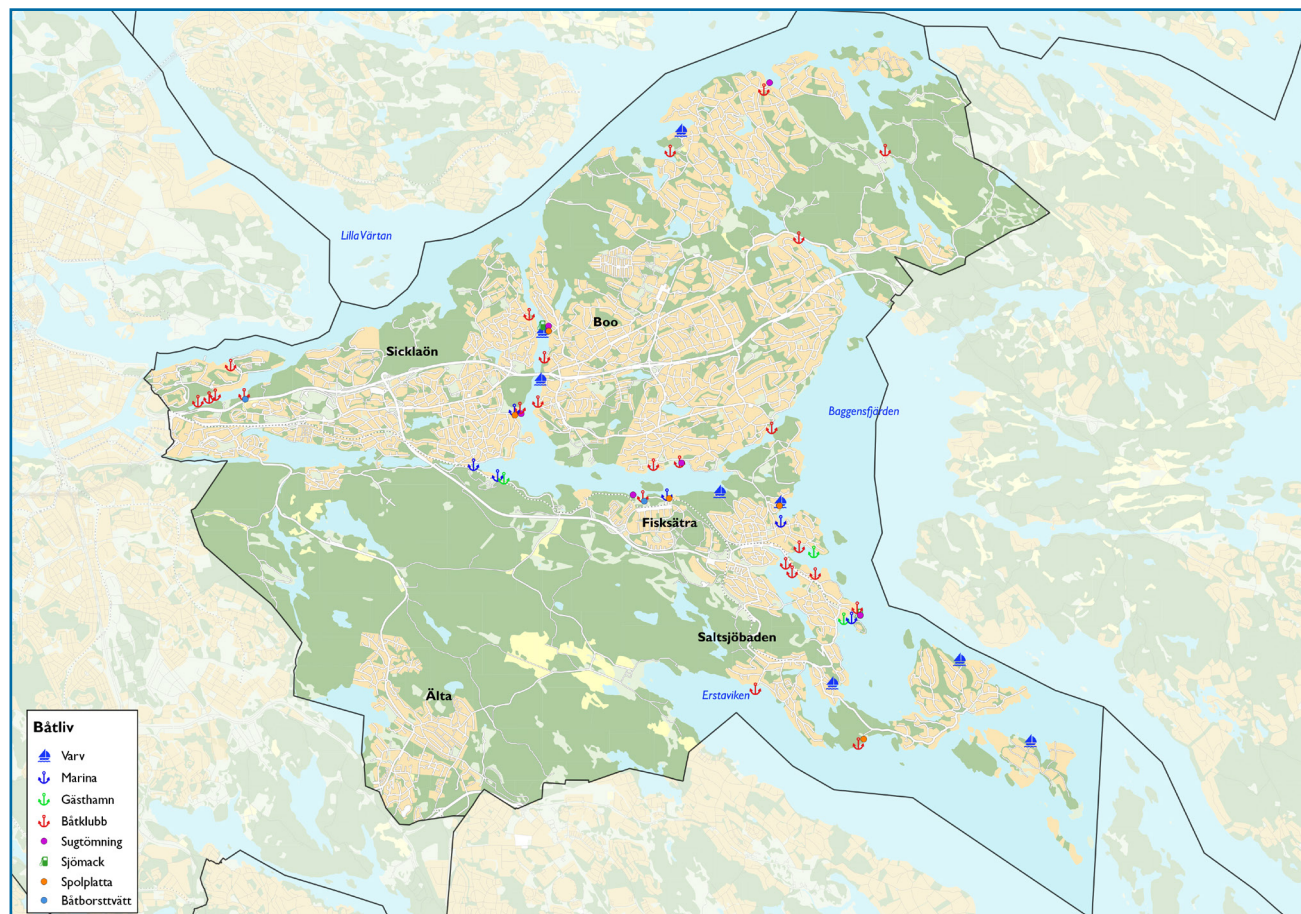
Den som vill fiska i Nackas sjöar bör hålla sig till vatten där man kan köpa fiskekort. Sportfiskekortet gäller i Källtorpssjön, Söderbysjön, Dammtorpssjön och Ulvsjön samt delar av Sicklasjön och Ältasjön. Ältasjöns fiskevårdsområdesförening har rätten till sportfiske i Ältasjön. Enskede sportfiskeklubb förvaltar fiskerätten i Sandasjön och delar av södra Järlasjön och säljer fiskekort till allmänheten.

Boo fiskevårdsområdesförening har rätten till sportfiske i samtliga sjöar inom Boo-delen av Nacka kommun, utom Insjön. I området finns 21 sjöar. Vissa är bara vackra vattenspeglar, medan andra är fina fiskesjöar. I samtliga sjöar i Boo, förutom Insjön, är det fritt fiske med till exempel metspö, kastspö, pillk, pimpel eller liknande handredskap som är försett med lina och krok. Redskap får dock inte ha mer än tio krokar och själva fiskemetoden får inte kräva båt. Fiske med angeldon vintertid är inte tillåtet. I Bagarsjön och Sågsjön är fiske förbjudet under lekperioden 15 april – 15 juni. Rätten att fiska gäller inte kräftor.

Båtliv

Nacka har en lång tradition av båtliv. Inom segling bedrivs omfattande utbildnings-, tränings- och tävlingsverksamhet. Det finns många båtklubbar och varv. En hel del fastighetsägare har privat brygga med båtplats. Nacka är inte slutdestinationen för det friluftsbetonade båtlivet, som ofta vill ta sig ut till ytterskärgården, men däremot en viktig passage för att kunna ta sig vidare ut i Stockholms skärgård.

I Nacka finns cirka 5 800 båtar. Behovet av nya

båtplatser, vinteruppställningsplatser och möjlighet till rengöring av båtskrovet genom båtbottentvätt eller spolplatta är stort, och kommer sannolikt att öka i framtiden. Under sommaren 2008 gjordes en enkätundersökning bland båtklubbar. Den visade att alla båtklubbar har kö till båtplats. De flesta båtklubbar vill utöka båtplatserna något. Många båtklubbar arrenderar mark på kort tid, vilket gör att de inte vågar utveckla verksamheten. Flera är positiva till att ordna med sug-

tömning och båtbottentvätt, men främst för sina egna medlemmar. I Nacka finns 20-talet båtklubbar, 4–6 gästhamnar/bryggor med gästplatser, fem marinor och fem småbåtsvarv. Det finns även flera bryggföreningar. Vinteruppställningsplatser finns i vissa fall intill sommarhamnen och i andra fall en bit in på land. Det finns två sjömackar i Nacka, den ena i Skurusundet och den andra i Saltsjöbaden. På kommunens webbsida finns uppgifter om vart det finns sugtömningsstationer och båtbottentvättar.

MILJÖPÅVERKAN OCH RISKFAKTORER

BULLER

Riktvärden

I förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader finns bestämmelser om ljudnivåer för buller utomhus från spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader.

Buller från spår- och vägtrafik bör vid en bostadsbyggnads fasad inte överskrida

- 60 dbA ekvivalent ljudnivå
- 65 dBA ekvivalent ljudnivå om bostaden är högst 35 kvadratmeter

Om 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid fasad ändå överskrids, bör minst hälften av bostadsrummen vara vända mot luddämpad fasad. Vid den luddämpade fasaden bör

- 55 dbA ekvivalent ljudnivå inte överskridas någon del av dygnet
- 70 dBA maximal ljudnivå inte överskridas kl. 22:00–06:00

Buller från spårtrafik och vägar bör vid en uteplats inte överskrida

- 50 dbA ekvivalent ljudnivå eller
- 70 dBA maximal ljudnivå

Om 70 dBA maximal ljudnivå ändå överskrids vid en uteplats, bör 70 dBA inte överskridas mer än 10 dBA fem gånger per timme kl. 06:00–22:00.

För vägtrafiken är det oftast den ekvivalenta ljudnivån (en slags genomsnittligt ljudnivå) som bäst visar om det finns risk för bullerstörningar. För tågtrafiken har maximal ljudnivå, det vill säga den högsta ljudnivån när tåget passerar, störst betydelse. För buller från verksamheter och från utrustning och maskiner i kontinuerlig drift som exempelvis fläktar och kompressorer, tillämpas Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller (Rapport 6538). Vid byggnation tillämpas Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggarbetsplatser (NFS 2004:15).

Situationen i Nacka

Den största bullerkällan i Nacka är Värmdöleden, som Trafikverket är huvudman för. Saltsjöbanan, Värmdöleden och de större kommunala vägarna upplevs av många som störande. Riktvärdena ovan gäller inte för befintlig bebyggelse men den som ansvarar för vägen eller spåret har ansvar för att vidta åtgärder om det är rimligt och om bullret bedöms som en olägenhet för människors hälsa. Trafikverket ansvarar för buller från trafik på Värmdöleden och Ältavägen, Trafikförvaltningen, Stockholms läns landsting för buller från Salt-

sjöbanan och Nacka kommun för buller från trafiken på de kommunala vägarna. De enskilda vägföreningarna ansvarar för buller från de enskilda vägarna.

Kommunen genomförde 2015 en kartläggning av buller från väg- och spårtrafik. Trafikförvaltningen gjorde 2014 en kartläggning med åtgärdsplan för Saltsjöbanan.

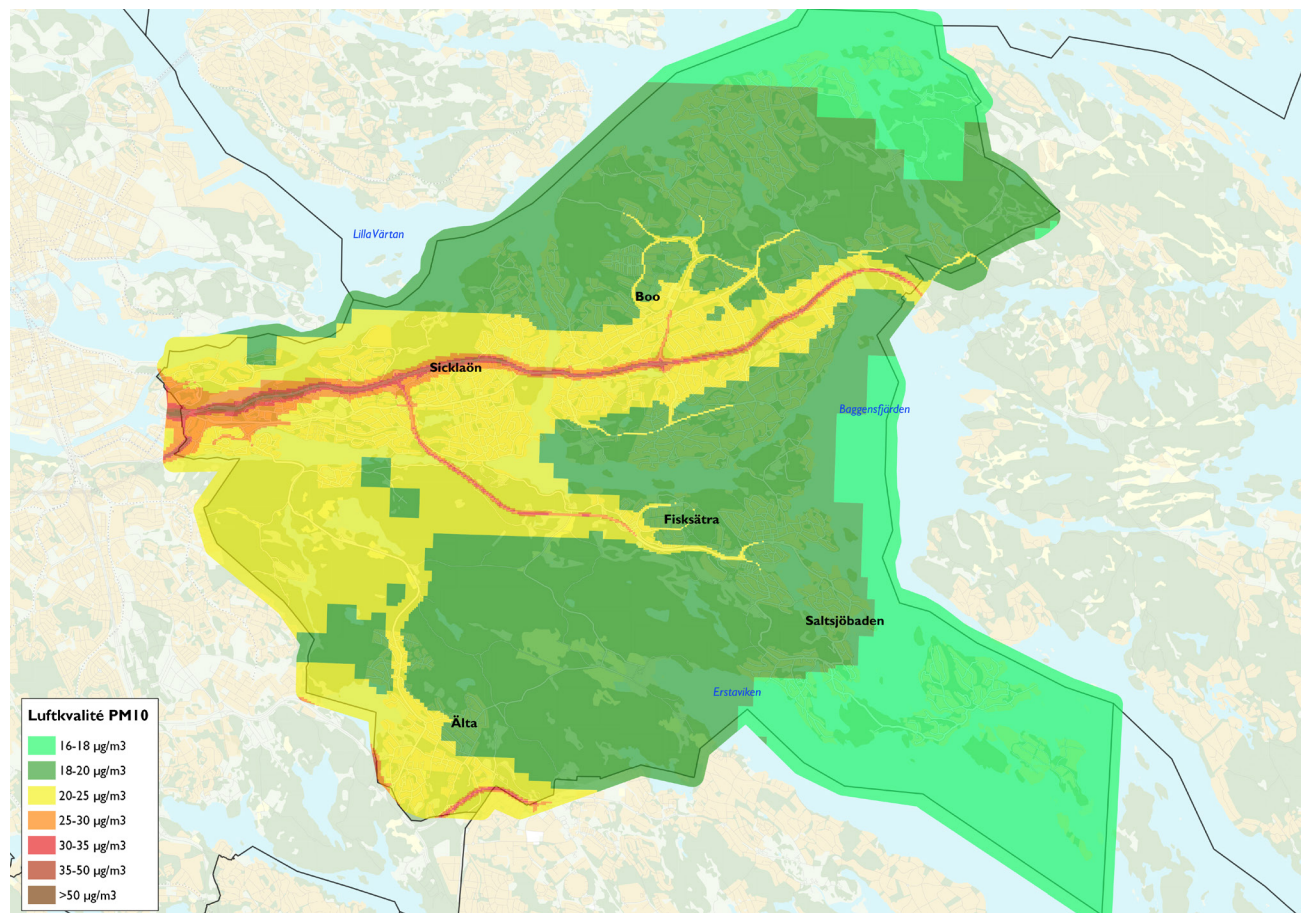
Kartläggning av buller från trafik

Bullerkartläggningen visar ekvivalent och maximal ljudnivå två meter över mark. Även nivåer vid fasader till befintliga bostäder redovisas. Bullerkartläggningen ger underlag för bedömning av behovet av bullerskyddsåtgärder vid planläggning. Andra källor från verksamheter nära bostäder som kan upplevas störande är kyl- och ventilationsanläggningar, varumottagningar, idrottsplatser etcetera. I kommunen finns få relativt tysta områden. I dagsläget finns ingen kartläggning av de tysta områdena. De inre delarna av Erstavik, Skogsö och Velamsund bedöms vara några av de tystare områdena i kommunen.

Bullernivåer
Ekvivalent ljudnivå för dygn

70 dBA <
65-70 dBA
60-65 dBA
55-60 dBA
50-55 dBA
45-50 dBA
40-45 dBA
<40 dBA

LUFTFÖRORENINGAR OCH KLIMATPÅVERKAN

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är bindande nationella föreskrifter som anger den lägsta godtagbara luftkvaliteten som människor och miljö tål, enligt vetenskapligt underlag. En miljökvalitetsnorm kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark, eller vatten. Miljökvalitetsnormer kan införas för hela landet eller för ett geografiskt område, till exempel ett län eller en kommun.

Utgångspunkten för en norm är kunskaper om vad människan och naturen tål. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljökvalitetsmålen. De flesta av miljökvalitetsnormerna baseras på krav i olika direktiv inom EU.

Miljökvalitetsnormer för utomhusluft finns bland annat när det gäller kvävedioxid, kväveoxid, partiklar (PM 10), bensen, kolmonoxid, svaveldioxid, ozon, arsenik, kadmium, bensapyren och bly. Svårast att klara av normerna för PM10 och kvävedioxid. Även halterna av ozon på landsbygden ligger i vissa fall över normvärdena.

Enligt Plan- och bygglagen (PBL 2 kap. 10§) får planläggning inte medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds.

Situationen i Nacka

Vägtrafiken, energisektorn och sjöfarten, men även arbetsmaskiner, står för de största utsläppen av luftföroreningar i kommunen. Utsläppen påverkar luften lokalt och bidrar också till föroreningssituationen i ett större sammanhang. Vägtrafiken och energisektorn är också de källor i kommunen som har störst klimatpåverkan genom utsläpp av koldioxid. Trafiken på Värmdöleden är den största utsläppskällan inom kommunen.

Miljökvalitetsnormen för partiklar avseende dygnsmedelvärde överskrids i nuläget längs Värmdöleden fram till avfarten mot Nacka centrum cirka 250 meter öster om Nacka gymnasium. Överskridanden görs i en zon mellan 10-20 meter norr och söder om Värmdöleden. Halterna avtar med avståndet och cirka 100 meter från Värmdöleden är PM 10-nivåerna jämförbara med bakgrundshalten. Miljökvalitetsnormen för partiklar överskrids även vid Sicklarondellen, upp till 10 meter från rondellen. Överskridande görs även inom vägområdet vid trafikplats Sickla strax öster om Sicklarondellen.

Nacka kommun är medlem i Östra Sveriges Luftvårdsförbund. Kommunen bidrar varje år med underlag till databasen och får i gengäld tillgång till aktuella mätningar, föroreningberäkningar och trender.

MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER

I Nacka kommun finns åtta miljöfarliga verksamheter med tillstånd enligt miljöbalken.

Bergs oljehamn

Bergs oljehamn är en oljedepå som också genererar ett stort antal transporter med farligt gods. Inom anläggningen bedrivs verksamhet som kan orsaka allvarliga skador på människor och miljö vid en olycka. Oljehamnen omfattas av Sevesolagstiftningen och lagen om skydd mot olyckor. Vid planering i närheten av oljehamnen måste därför särskild hänsyn tas till de risker som verksamheten medför. Den omedelbara riskzonen vid en explosion antas vara inom 300 meter från explosionsplatsen. Vid en allvarlig kemikalieolycka beräknas området inom 500 meter från utsläppet påverkas. Nacka kommun är markägare och har sagt upp tomträttsavtalet för verksamhetsutövaren.

Henriksdals reningsverk

Reningsverkets verksamheter är av mellankommunalt intresse och berör både Stockholms stad och Nacka kommun. Inom anläggningen finns ett reningsverk och en biogasanläggning. Biogasanläggningen omfattas av Sevesolagstiftningen och lagen om skydd mot olyckor.

Reningsverket är till största delen inbyggt i berget och verksamhetens ventilation sker via höga skorstenar. Renat avloppsvatten släpps ut i Saltsjön. Tillsynen enligt miljöbalken utförs av Stockholms stad. Reningsverket

är föremål för prövning av om- och tillbyggnad i Mark- och miljödomstolen.

Skyddsavstånd för reningsverket kan påverka markanvändningen i närområdet

Kovik

Avfallsanläggning som ligger inom både Nacka och Värmdö kommun. Vid anläggningen sker bland annat deponering av restavfall från industri, sortering av icke branschspecifikt torrt avfall för tillverkning av bränslepellets och mellanlagring av miljöfarligt avfall. Rekommenderat skyddsavstånd för deponeringsanläggningar är 500 meter och för mellanlagring av farligt avfall 200 meter. Tillsyn enligt miljöbalken utförs av länsstyrelsen.

Storkällans krematorium

Krematoriet drivs av Nacka församling som har tillstånd att utföra 2 000 kremationer årligen. Idag utförs cirka 1300 per år. Utsläpp till luft renas från kvicksilver och partiklar. Skyddsavståndet bedöms vara mellan 50–100 m.

Älta Galvan

Älta Galvan är en anläggning för galvanisering genom varmförzinkning. Anläggningen har utsläpp till luft som renas med partikelfilter. Buller förekommer. Verksamheten belastar inte spillvattennätet med industriavfall. Flytande avfall samlas i kar och sugas upp med sugbil. I skriften ”Bättre plats för arbete 1995:5” rekommenderas ett skyddsavstånd vid nyetablering på 300 meter. Avståndet är en rekommendation som kan minskas beroende på anläggningens reningsutrustning.

Panncentral Orminge

Panncentralen är en hetvattencentral med anslutning till fjärrvärmenätet och har tillstånd för en installerad effekt på 40 MW. Hela tillståndet utnyttjas inte idag. Vid panncentralen finns två oljepannor och en pelletspanna. För eldning med fast bränsle är skyddsavståndet 400 meter men vid inbyggd hantering av bränsle kan avståndet minskas avsevärt. Vid Orminge panncentral är bränslehanteringen inbyggd. Rekommenderat skyddsavstånd för oljepanna på 50 MW är 100 meter.

Fisksätra panncentral

Panncentralen levererar fjärrvärme till fastigheterna i Fisksätra. Den totalt installerade effekten är 23 MW. Skyddsavstånd till bebyggelse bör vara cirka 100 meter med nuvarande bränslen. Verksamheten orsakar buller och utsläpp till luft och vatten.

Cija Tank

Cija Tank är en verksamhet med tillstånd för att transportera och mellanlagra farligt avfall. Avfallet lagras på tätt underlag så att inga utsläpp ska ske till miljön, och transporteras sedan vidare till anläggningar som tar hand om det.

FÖRORENAD MARK

Misstänkta förorenade områden i Nacka har inventerats enligt naturvårdsverkets metod, den så kallade MIFO-modellen, se karta. Inventeringen pekar ut bland annat gamla industri- och varvsområden som misstänkt förorenade. Andra exempel är Saltsjöbanans spårområde, områden längs Värmdöleden, skjutbanor, nedlagda deponier samt vissa äldre vägar där asfalten innehåller stenkolstjära. På flera platser i kommunen har också avfall använts som fyllnadsmassor, vilket innebär risk för förorening.

Nacka kommun har under 2017 påbörjat arbetet med förslag till omklassning, men klassningen måste prioriteras gentemot annan tillsyn. Själva klassningen görs sedan av Länsstyrelsen.

Kommunen har ett miljömål under Giffri miljö, som innebär att 50% av alla förorenade områden som bedöms ha hög eller mycket hög risk, ska vara omklassade till 2025; och 100 % till 2030. För att nå fram har kommunen antagit en strategi, som sammanfattningsvis innebär att:

1. Kommunen (tillsyn) underhåller informationen om förorenade områden och uppdaterar vårt geografiska informationssystem (GIS), så att det syns var det finns misstänkt förorenade områden.
2. Kommunen (tillsyn) föreslår ny klass för platser som blivit undersökta eller åtgärdade och skickar till Länsstyrelsen, så att informationen är rättvisande på alla nivåer.

3. I första hand ska förorenaren betala för undersökning och åtgärd. Kommunen (tillsyn) bedömer vem som är ansvarig, och går vidare med krav genom tillsyn.
4. Arbetsgången anpassas efter hur misstänkta förorenade områden ligger till i förhållande till pågående exploatering. Misstanken om förorening måste lyftas under planprocessen, och vid behov åtgärdas under exploateringen. Finns en ansvarig så riktar miljöenheten krav på utredning och åtgärd, annars faller det på plangrupp och exploatör.
5. Kommunen (tillsyn) identifierar objekt där det är svårt att få igenom åtgärd genom tillsyn, plan och exploatering.

Elektromagnetiska fält

Hälsoproblem från magnetfält kring kraftledningar är omdiskuterade. Några riktvärden för tillåtna magnetfältsnivåer finns inte. Myndigheterna rekommenderar att man följer försiktighetsprincipen och strävar efter att begränsa exponeringen mellan elanläggningar och byggnader. Svenska kraftnäts policy är att magnetfälten normalt inte ska överstiga 0,4 mikrot Tesla där människor vistas varaktigt. Det finns flera kraftledningar som passerar genom Nacka, se karta. De kraftledningar som ligger nära bebyggelsen är en 70 kV ledning och en 220 kV ledning som har sin huvudsakliga sträckning i Boo.

ÖVRIG MILJÖPÅVERKAN

Radon

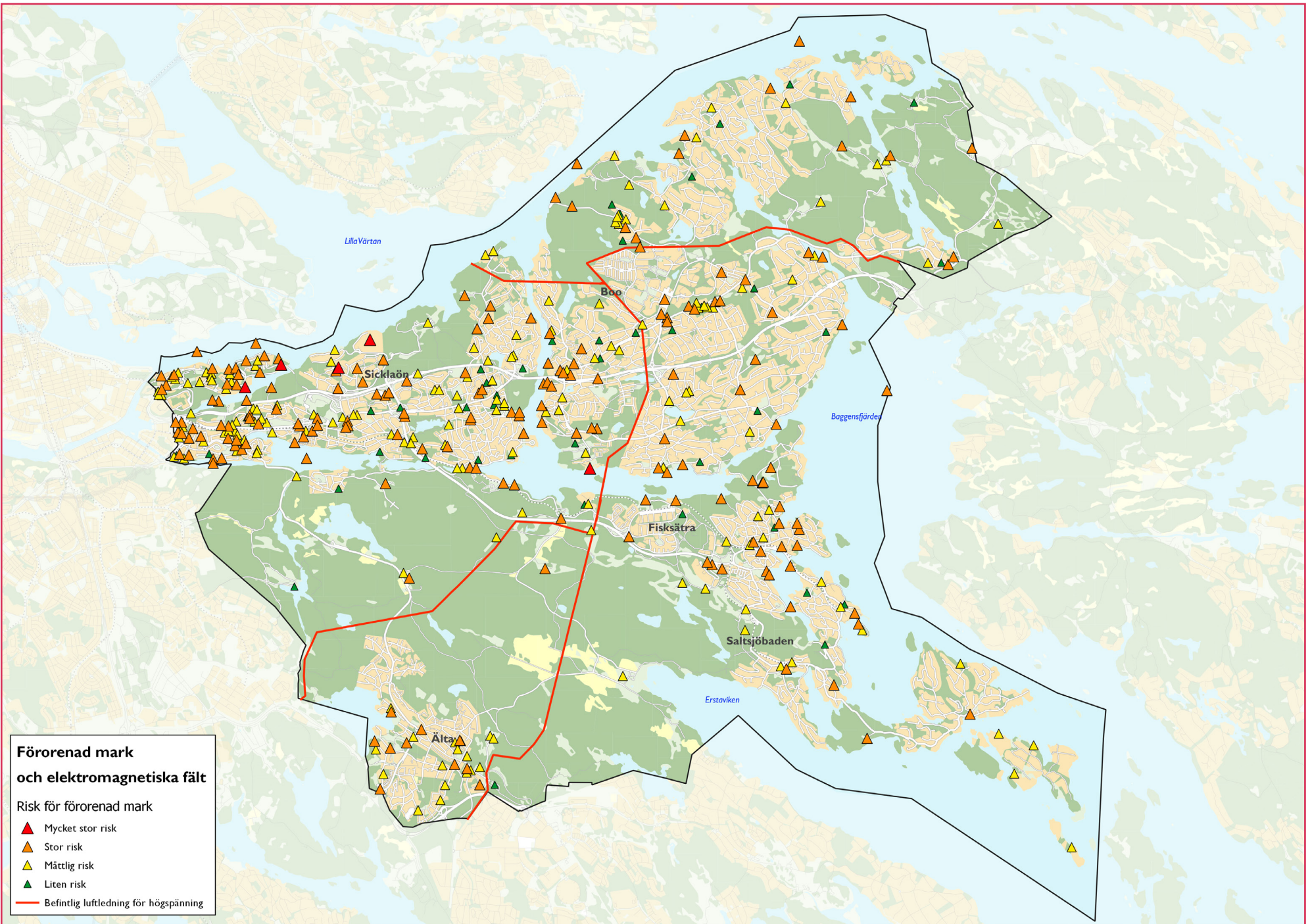
En radonkartläggning utfördes i kommunen 1990. Större delen av kommunen har normalriskmark. Lokala inslag av högradonmark finns i delar av Älta, Tollare, Fisksätra, Saltsjöbaden och Älgö. Ny bebyggelse ska anpassas till radonsituationen. Radonhalten i bostäder, skolor och förskolor ska inte överstiga 200 Bq/m³.

Hästallergen

Ridsport är ett stort fritidsintresse i Nacka men hästverksamheten kan innebära störningar i form av lukt och spridning av allergener. Folkhälsomyndigheten nämner 200 meter som skyddsavstånd mellan bostäder och hästhållning. Boverket har valt att inte ha några rekommendationer vad gäller hästhållning. Båda myndigheterna menar att skyddsavstånd ska bedömmas från fall till fall.

Övergödning /Enskilda avlopp

Enskilda avlopp, och då särskilt WC-avlopp, är en av flera bidragande orsaker till utsläpp av kväve, fosfor, BOD samt E-colibakterier. Genom planeringen av förnyelseområdena förses allt fler fastigheter med kommunalt vatten och avlopp. Enligt Nackas miljömål ska det endast finnas cirka 350 enskilda avlopp i Nacka år 2030. De områden i Nacka som är komplicerade att ansluta till kommunens allmänna nät som Tegelön och Gåsö bör då på sikt vara de enda områden som inte finns inom verksamhetsområde.

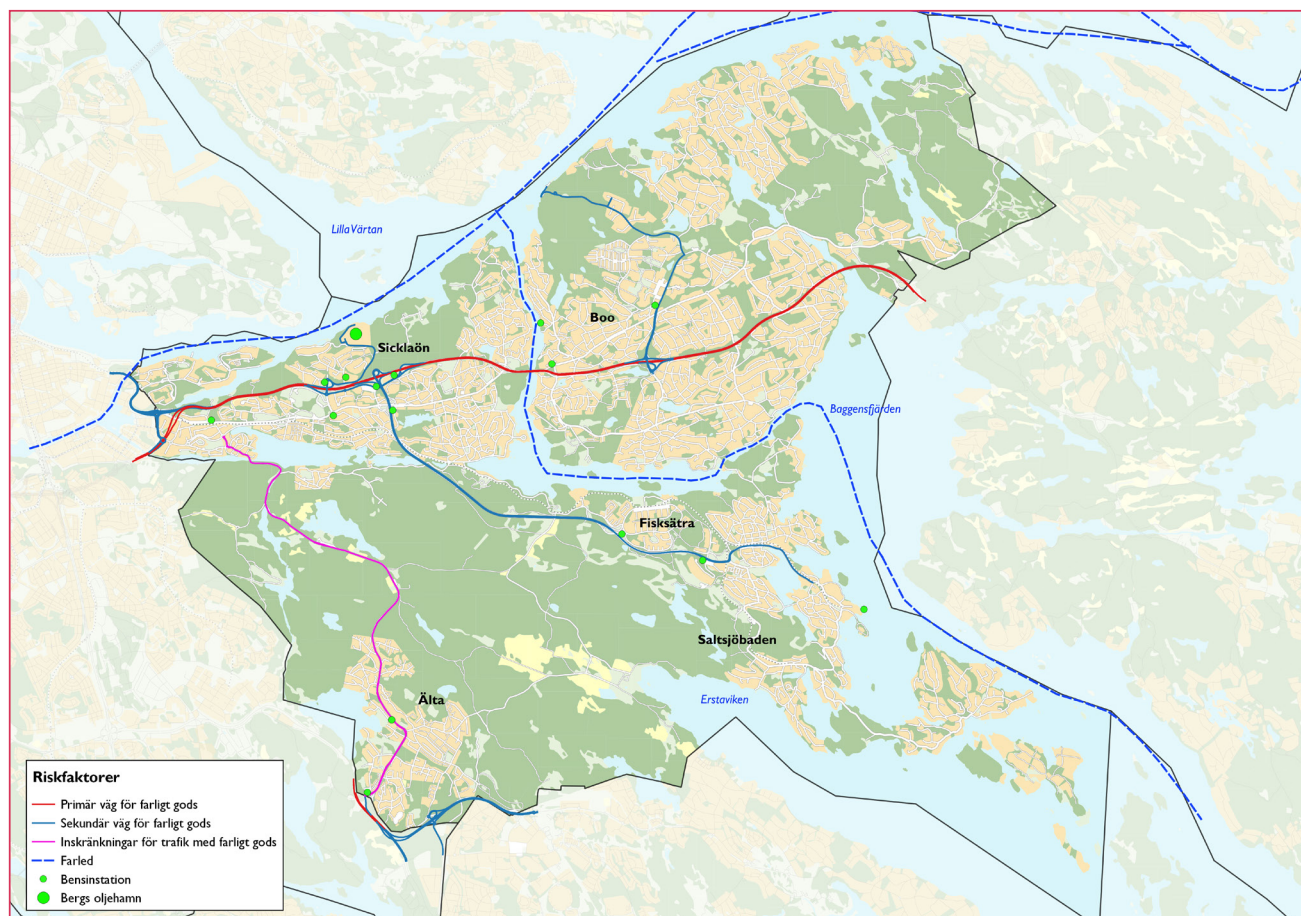

HANTERING AV FARLIGT GODS

Riskhantering i samhällsplaneringen har fått en mer framträdande roll då behovet av att exploatera mark i utsatta lägen, till exempel nära leder för farligt gods, har ökat i storstadsregionerna. Värmdöleden, Södra länken och Tyresöleden är primära vägar för farligt gods. Saltjöbadsleden samt anslutningsvägarna till Bergs oljehamn, och Kummelbergets industriområde är sekundära vägar för farligt gods. Farlederna till sjöss är också betydelsefulla transportvägar för farligt gods. Bergs oljehamn på Sicklaöns norra kust är idag en betydande oljedepå med ett stort antal transporter från anläggningen. Oljehamnen är belägen på mark som ägs av Nacka kommun. Kommunen har sagt upp tomt-rättsavtalet. I Nacka finns 15 bensinstationer varav två sjömackar. Kommunen har tagit fram ett underlag som beskriver befintliga bensinstationer och transportleder samt konsekvenser av planerad exploatering. Förmodligen krävs omlokalisering av en hel del anläggningar.

RISKER FÖR ÖVERSVÄMNING OCH SKRED

Vare sig översvämning eller skred är några stora problem i Nacka på grund av topografin och jordartsstrukturen. SGI redovisar områden med förutsättning för skred i finkorning jordart. Områdena är för små för att ha betydelse för den översiktliga planeringen, men är underlag för detaljplanering. Nacka berörs inte av några större vattendrag som kan bidra till översvämning i sjöarna, men Ältasjön, Sägsjön, Myrsjön och Bagarsjön kan drabbas av översvämning vid kraftig nederbörd

då avrinningsmöjligheterna är begränsade. Nackas branta kuster innebär att det idag inte finns några översvämningss känsliga områden av betydelse, men klimatförändringarna medför att frågan måste belysas bättre. Kommunen har utrett konsekvenserna av höjd havsnivå med 0,8, 1,33 och 2,32 meter. Länsstyrelsen i Stockholms län har utfärdat rekommendationer för

lägsta grundläggningsnivå. De innebär att ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt längs länets Östersjö kust behöver placeras ovanför nivån 2,70 meter, räknat i höjdsystem RH2000. En högre havsnivå skulle få konsekvenser för framförallt vissa områden i Saltsjöbaden och östra Boo, men generellt är detta ingen stor fråga i Nacka.

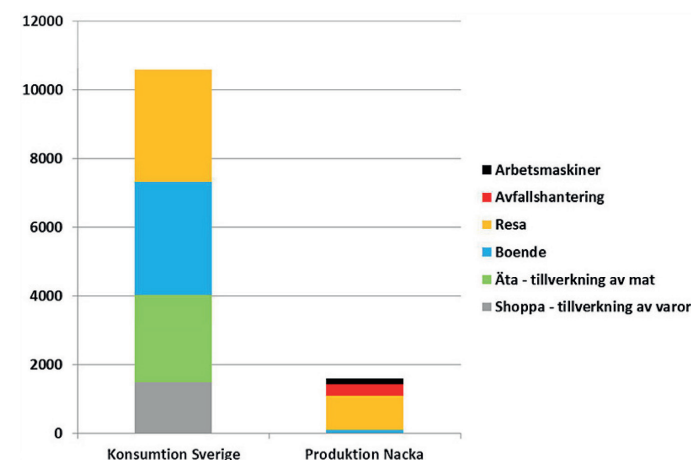
KLIMAT OCH ENERGIANVÄNDNING

Klimatförändringarna är en global fråga och ett av vår tids mest angelägna miljöproblem. Vi påverkar alla klimatet genom utsläpp av växthusgaser. Ett ändrat klimat innebär bl.a. ökad nederbörd, kraftigare svängningar i vädret och ökade temperaturer. Klimatfrågan är helt enkelt något som berör alla delar av samhället.

Kommunen har stor möjlighet att påverka energifrågorna genom samverkan med andra aktörer. Kommunen kan påverka energianvändningen i egenskap av byggherre, markägare, hyresvärd, tillståndsgivare, inköpare och upphandlare samt vara delaktig i utbyggnad av såväl fjärrvärme som infrastruktur. En effektivare energianvändning minskar kommunens miljöpåverkan och energikostnader.

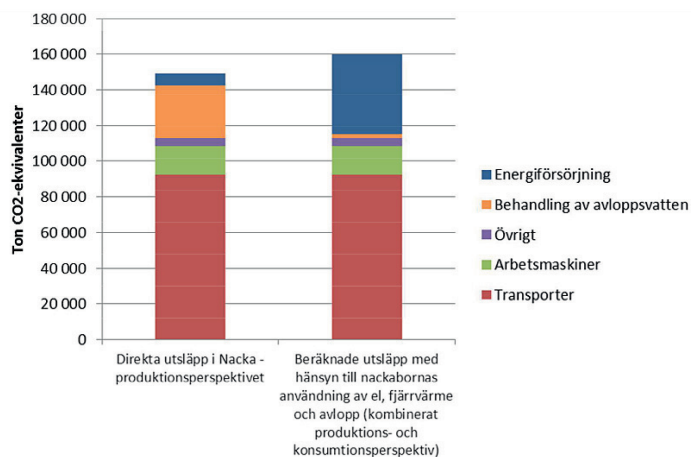
Inledning

När det gäller klimatutsläpp så kan man räkna på dem från olika perspektiv. Antingen kan man räkna utsläppen direkt från källan, t.ex. en fabrik, och då kallar man det för produktionsperspektivet. Eller så kan man räkna utsläppen ur ett konsumtionsperspektiv, då man räknar på utsläpp från en varas hela livscykel och kopplar dem till var den har konsumerats istället. Dessa två olika synsätt ger stor skillnad i resultaten när vi räknar ut Nackas klimatpåverkande utsläpp, vilket illustreras i diagrammet nedan. Fördelen med produktionsperspektivet är att det är relativt enkelt att få fram korrekt statistik, men nackdelen är att ”ansvaret” för utsläppen blir missvisande. Fördelen med konsumtionsperspektivet är att man tar hänsyn till var en vara konsumeras, vilket ger en mer rättvisande bild av vad det är som gör att utsläppen uppstår. Nackdelen är att det är mycket svårare att få fram bra statistik, särskilt på lokal nivå.

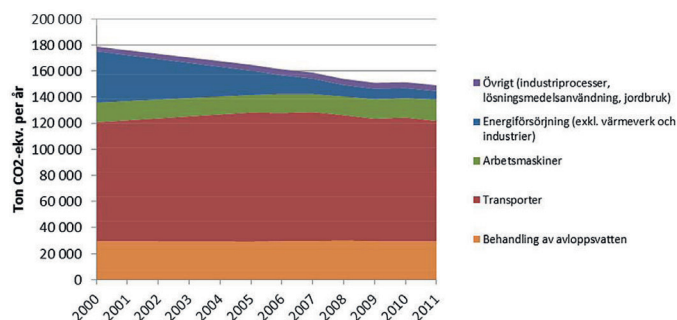

Utsläpp av växthusgaser

Utsläppen av växthusgaser i Nacka kommun uppgick år 2011 till ca 160 000 ton CO₂-ekvivalenter, sett ur ett justerat produktionsperspektiv. Utslaget per person blir det 1,7 ton per person. Utsläppen sker till största delen inom sektorerna transporter, behandling av avloppsvatten, arbetsmaskiner samt energiförsörjning. Eftersom Nacka kommun inte har någon egen produktion av el eller fjärrvärme, så blir ett rent produktionsperspektiv missvisande för sektorn energiförsörjning varför en justering har gjorts med hänsyn till detta. Även inom behandling av avloppsvatten blir statistiken missvisande då Henriksdals reningsverk ligger i Nacka och renar vatten från fler omkringliggande kommuner, så även här har en justering gjorts vilket illustreras i diagrammet nedan.

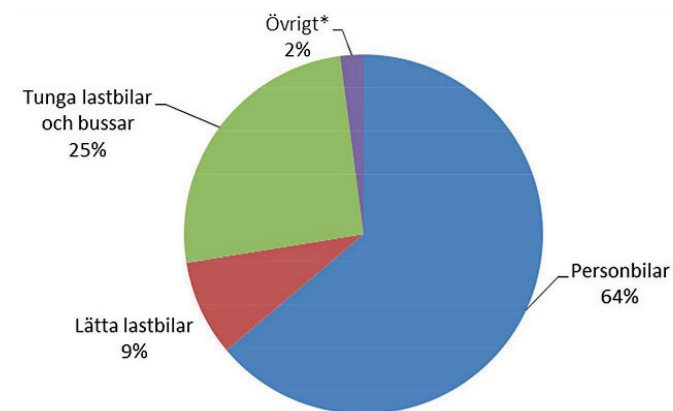

Sedan år 2000 har utsläppen i Nacka minskat. I början av 2000-talet var utsläppen ca 180 000 ton CO₂-ekvivalenter per år. Den största förändringen har skett inom energiförsörjningssektorn, till stor del på grund av övergången från fossila bränslen till andra uppvärmningssätt i bostäder och lokaler.

Transporter

Den sektor som bidrar till störst klimatpåverkan är transporter, där personbilstransporter står för 64% av de totala utsläppen från transporter (flygresor ingår inte). Andelen resor med bil är betydligt högre i Nacka (58%) jämfört med genomsnittet för Stockholms län (44%).

Utsläppen från transportsektorn i Nacka kommun har enligt utsläppsstatistiken varit mer eller mindre konstant under hela 2000-talet. Under de senaste två, tre åren har utsläppen till och med minskat något. Motsvarande kan ses även på nationell nivå. Detta kan verka ologiskt med tanke på att trafikarbetet ändå ökat under samma period, men förklaringen är att fordonsparken blivit betydligt mer effektiv. Inom SL:s trafikområde Nacka/Värmdö finns i nuläget 247 bussar (september 2013). Av dessa kan 70 % framföras med biodiesel, etanol eller gas, resten med diesel.

Behandling av avloppsvatten

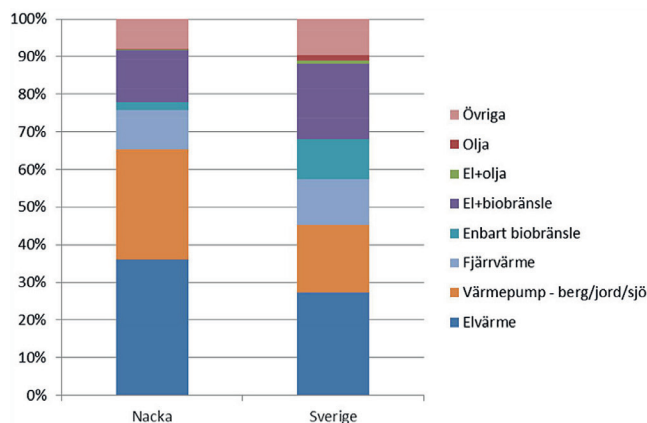
Utsläppen för behandling av avloppsvatten i Nacka har uppgått till ungefär samma nivå varje år under den senaste 10-årsperioden: omkring 30 000 ton per år. Utsläppen från behandling av avloppsvatten står för 20 % av Nackas totala utsläpp av växthusgaser. Detta är en mycket hög andel jämfört med andra kommuner inom Stockholms län. Anledningen till detta är att reningsverket Henriksdal fysiskt ligger placerat inom Nacka kommun och därför allokeras samtliga utsläpp från reningsverket till Nacka i statistiken. Henriksdal renar avloppsvatten från ca 690 000 människor i framför allt centrala och södra Stockholm samt kommunerna Nacka, Tyresö, Haninge och Huddinge.

Arbetsmaskiner

Arbetsmaskiner är ett område som är svårt att få tillförlitlig statistik över. Den exakta fördelningen av arbetsmaskinernas utsläpp mellan olika användningsområden finns inte tillgängligt på kommunnivå, men med tanke på Nackas situation bör det framförallt vara nybyggnation och vägarbeten som står för de stora delarna av arbetsmaskinernas utsläpp i Nacka kommun.

Energiförsörjning

Flerbostadshusen är i stor utsträckning anslutna till fjärrvärmenätet. När det gäller småhusen värms en tredjedel av husen i Nacka med direktverkande eller vattenburen elvärme och 26 % med värmepump (berg/jord eller sjö), resten med fjärrvärme, biobränsle eller en kombination av el och biobränsle. Endast en försvinnande liten andel värms upp med olja.

Konsumtionsperspektivet

Det går i dagsläget inte att ta fram konsumtionsstatistik på kommunnivå, men i kommunens klimatanalys har man utgått ifrån nationella siffror och fört ett resonemang om huruvida de kan vara representativa för Nacka. För Sverige har utvecklingen av de totala utsläppen av växthusgaser per person och år orsakade av svensk konsumtion, gått från 10,1 ton till 10,6 ton koldioxidekvivalenter under perioden 2000 till 2008 (att jämföra med 1,6 ton för Nackaborna ur produktionsperspektivet). Utsläppen från den privata konsumtionen uppskattas till 80 % av de totala utsläppen och den offentliga till 20%.

Konsumtionen kan fördelas på några få aktiviteter; äta, bo, resa och shoppa. Den sistnämnda är en restpost med en rad olika varor och tjänster, t.ex. inköp av kläder, husdjur och IT-tjänster. Aktiviteten äta står för drygt 25 %, bo drygt 30 %, resa knappt 30 % och shoppa för knappt 15 %. Aktiviteterna äta och shoppa har högst andel av utsläppen i andra länder men även för bo och resa finns utsläpp i andra länder.

Nackas konsumtion

Produktion av varor och mat sker i mycket blygsam omfattning i Nacka kommun. Klimatbelastningen för aktiviteterna shoppa och äta sker därför uteslutande utanför Nackas kommungräns.

Äta

Skillnaderna i olika kommungruppers fotavtrycksstorlek är relativt liten när det gäller maten. Man kan med viss försiktighet säga att klassiska höginkomsttagarkommuner ger upphov till något större utsläpp från maten än klassiska låginkomsttagarkommuner men glesbygdskommuner ligger också förhållandevis högt, beroende på att transporternas påverkan på matens utsläpp blir större. Sammantaget finns det dock inga avsevärda skillnader mellan kommunerna varför konsumtionssiffran för Nacka förväntas ligga på samma nivå som den genomsnittliga konsumtionssiffran för Sverige.

Bo

När det gäller konsumtion inom boendet är utsläppen generellt ca 10 % lägre i förortskommuner än i Sverige som genomsnitt. Nackas speciella ställning där hög andel el och värmepumpar används för uppvärmning kan eventuellt motivera att utsläppen kan vara ytterligare lägre där än i en genomsnittlig förortskommun.

Resa

Körsträckan per person och år är högre i Nacka än genomsnittet för Sverige. Samtidigt är andelen diesel- och etanolbilar högre i Nacka än i landet som helhet vilket leder till lägre bränsleförbrukning per mil för bilkollektivet som helhet. Nacka antas därför ligga i nivå med Sverigesnittet när det gäller klimatbelastning för vägtransporter i ett konsumtionsperspektiv.

Shoppa

Det ligger nära till hands att anta att den disponibla inkomsten är proportionell mot konsumtionsnivån inom kategorin ”shoppa”. Medelinkomsten i Nacka ligger över medelinkomsten i Sverige och därmed antar vi att konsumtionsnivån – och därmed utsläppen - inom kategorin shoppa även den ligger över det genomsnitt för Sverige.

Framtidsscenario

Framskrivningen från nuläget till framtidsscenarioet tar hänsyn till en prognosticerad utveckling för tre olika faktorer:

- Befolkningsutvecklingen
- Förväntad effektivisering
- T-banans planerade utbyggnad

De aktuella befolkningsprognoserna visar att befolkningen i Nacka kommun kommer att växa med ca 60% fram till 2030. Om inte klimatutsläppen per capita minskar måste man alltså förvänta sig att klimatutsläppen i Nacka kommun kommer att öka med cirka 60 % de kommande två decennierna. Dock visar en rapport från Naturvårdsverket och Energimyndigheten (Underlag till en färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050, Naturvårdsverket, 2012) att vi som ett nationellt genomsnitt kan förvänta oss en minskning av klimatutsläppen per capita inom flera olika sektorer genom teknikutveckling, effektivisering och styrmedel.

Klimatgasutsläppen i Nacka domineras av utsläpp från vägtransporterna. En utbyggnad av tunnelbanan kommer göra det betydligt mera attraktivt att resa med kollektiva färdmedel mellan Nacka och Stockholms centrala delar och vidare ut i länet. Man kan därför förvänta sig att utbyggnaden kommer leda till både:

- att en större andel av resandet till och från Nacka skulle ske med kollektiva transportmedel, på bekostnad bland annat av en lägre andel bilresor
- att antalet resor mellan Nacka och Stockholm skulle öka totalt sett

Effekterna av en sådan tunnelbaneutbyggnad har analyserats i en särskild utredning under ledning av Trafikförvaltningen vid SLL.

De totala beräknade minskningarna av klimatpåverkande gaser är i storleksordningen 2 000 ton CO₂ per år (2030). Detta kan jämföras med de klimatgasutsläpp som beräknats för 2030 för Nacka som helhet: ca 170 000 ton per år. Det innebär alltså att tunnelbaneutbygg-

naden i sig kan förväntas leda till en sänkning av kommunens totala klimatutsläpp, som de beräknas med ett produktionsperspektiv, med drygt 1 procent.

Sett till hela kommunens klimatgasutsläpp är alltså effekten av en tunnelbaneutbyggnad, som den beräknats i utredningen, beskedlig. Man bör samtidigt hålla i minnet att utredningen bara beräknat de direkta effekterna av en tunnelbaneutbyggnad, allt-annat-lik. I verkligheten kan man förvänta sig att en eventuell utbyggnad av tunnelbanan också får indirekta effekter på resandet. Det kan till exempel handla om att utbyggnaden lockar till tätare lokalisering av bebyggelsen och därmed till ett större utbud av närliggande målpunkter, vilket i sin tur ytterligare kan minska benägenheten till bilåkande. Även i en sådan, bredare, analys torde dock den övergripande slutsatsen bli att tunnelbaneutbyggnaden får en ganska begränsad effekt på Nacka kommuns totala klimatutsläpp.

KOMMUNIKATIONER / TRAFIK

– ETT RÖRLIGARE NACKA

Trafik- och transportnätet i Nacka ingår i ett regionalt sammanhang. Kommunerna i Stockholms län växer och utvecklas och människors resvanor ställer stora krav på infrastrukturen, både den fysiskt byggda och dess samspel med olika trafikslag och trafikantgrupper. Trafiknätet i Nacka och dess kontakt med regionen har inte utvecklats i samma takt som bebyggelsen i Nacka byggts ut. Nacka behöver ta fram en trafikstrategi som behandlar trafiknät, säkerhet, tillgänglighet och utformning av trafik- och transportmiljön på både kort och lång sikt.

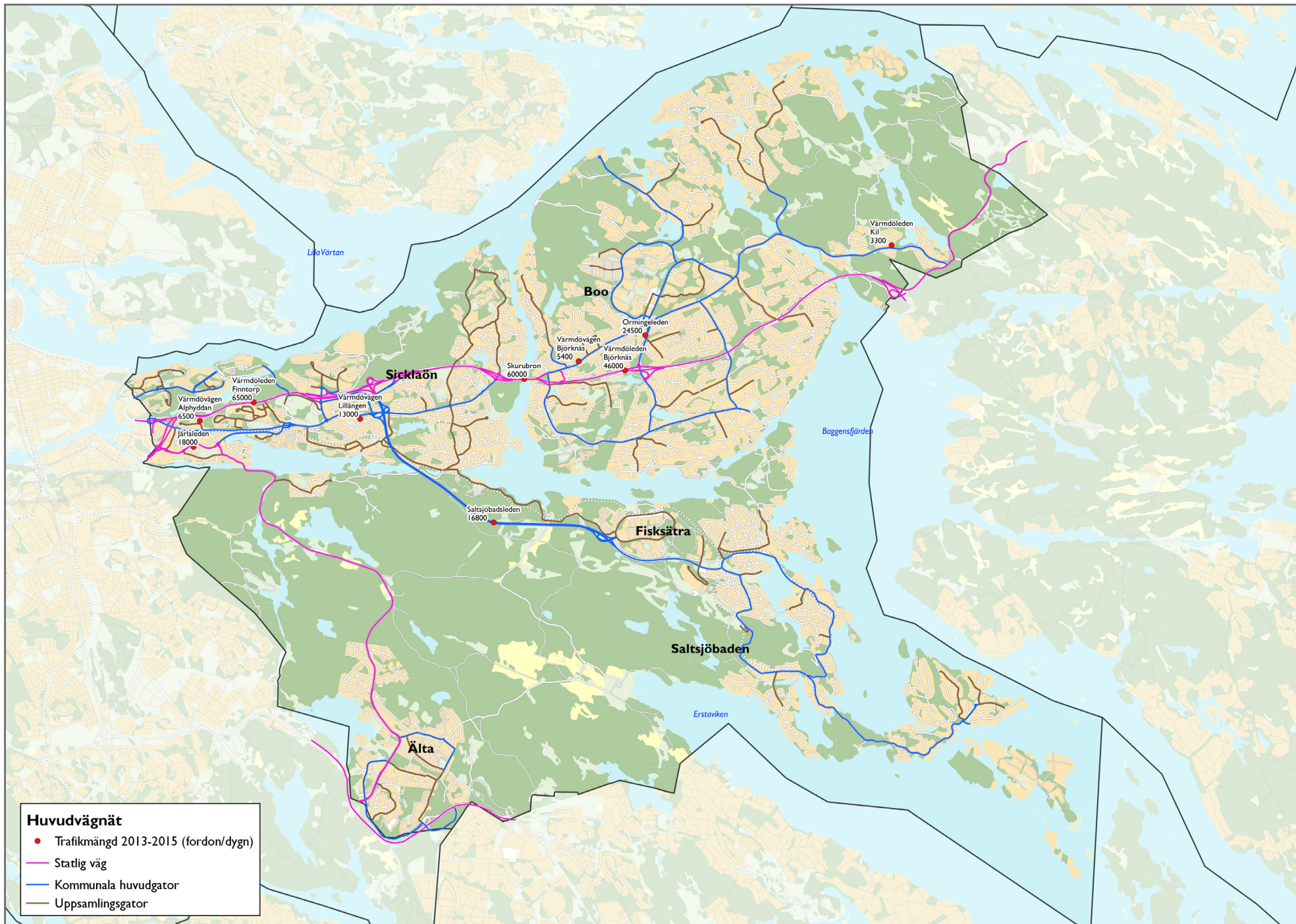
Vägar

Vägnätet i Nacka har olika väghållare; Trafikverket, Nacka kommun och enskilda väghållare. Enskilda väghållare är vägföreningar, villaägarföreningar eller samfällighetsföreningar och ibland även privatpersoner. Trafikverket är väghållare för Södra länken (väg 75), Värmdöleden (väg 222), Tyresövägen (väg 229) och Ältavägen (väg 260). Trafikverket är även väghållare för väg 622 vid Insjöns trafikplats och Lagnövägen (väg 642). För de statliga hävdar trafikverket byggnadsfria avstånd med olika mått beroende på vägtyp. Beroende på en vägs standard och funktion, delas vägnätet in i olika klasser. Kommunens huvudvägnät delas in i motorväg, lokala huvudgator, uppsamlingsgator och lokalgator. Saltsjöbadsleden är en lokal huvudgata med motorvägsstandard. Andra lokala huvudgator är Värmdövägen, Sockenvägen och Ormingeringen. I utvecklingen av trafiksystemet måste Nacka även ta hänsyn till Värmdö kommuns tillväxt och befolkningsökning. Större delen av invånarna i Värmdö kommun reser via Nacka. Både Nackas och Värmdös trafik når övriga regionen via Södra länken, Ältavägen eller Danviksbroarna. Södra länken når ofta sin maximala kapacitet under högtrafik och stängs då av för ytterligare trafik. Skurubron är ett annat kritiskt snitt i vägnätet, bron är den enda förbindelsen till östra Nacka och Värmdö om man inte reser via Vaxholm. Värmdöleden är idag på

många sträckor mycket nära eller över sitt kapacitetstak vilket innebär att trafik flyttar till andra gator, främst Värmdövägen och Järlaleden. I Nacka består en stor andel av kollektivtrafiken som färdas längs med vägarna. Framkomligheten för kollektivtrafik är viktig, och kollektivtrafikkörfält finns längs med flera sträckor på väg 222 och Värmdövägen. Jämfört med många andra stockholmskommuner har Nacka både en hög andel resande med kollektivtrafik såväl som en relativt hög biltäthet. Resor till arbetet för Nackaborna utgörs till 50 % av kollektivtrafikresor och 30 % med bil medans resor på fritiden till 50 % utgörs av bil och ca 20 % kollektivt (RVU Stockholms län, 2015).

Kollektivtrafik

Nackas kollektivtrafiksystem består av ett välutbyggt busslinjenät och Saltsjöbanan, och har ofta hög beläggning. Saltsjöbanan invigdes år 1893 och går genom Sicklaöns södra del till Saltsjöbaden med en förgrening till Solsidan. Både Saltsjöbanan och de flesta bussar som trafikerar Nacka har sin slutstation vid Slussen i Stockholm, en viktig och central bytespunkt till annan kollektivtrafik. I samband med att Slussen byggs om, innebär det att Saltsjöbanan under ett par år har slutstation i Henriksdal med ersättningstrafik med buss till Slussen. Under 2017 öppnas Tvärbanans förlängning till Sickla, vilket förväntas kunna öppna upp för nya

resmönster och avlasta situationen vid slussen. Tillsammans trafikerar Saltsjöbanan och busstrafiken alla delar av kommunen men med varierande turtäthet beroende på reseunderlag. Sammanlagt 43 busslinjer (inklusive 6 nattlinjer) trafikerar dagligen någon del av Nacka och berör målpunkter inom kommunen. Ytterligare 29 linjer trafikerar Nacka, men berör i huvudsak Värmdö. Även nattrafiken till och inom Nacka når de flesta större bostadsområden. Trafikförvaltningen Stockholms läns landsting (SLL) är samordnare av, och ansvarig för, kollektivtrafikens utbyggnad och utveckling i hela länet och ska se till hela regionens behov. Stomnätsplanen för Stockholms län är i detta sammanhang en viktig planeringsförutsättning. Från och med 2012 kan även andra aktörer än Trafikförvaltningen SLL driva kollektivtrafik. Nacka kommun kommer inte att driva egen kollektivtrafik och kan därför inte bestämma över kollektivtrafikens nätutbyggnad och utveckling. Däremot kan kommunen komma med förslag och önskemål, reservera mark för kollektivtrafik, depåer och infartsparkering, samt framförallt verka för att ökad tillväxt sker i lägen med god kollektivtrafik. Nacka samråder med Trafikförvaltningen SLL om kollektivtrafikens utveckling och i kommunens olika utbyggnadsprojekt följer SLLs riktlinjer för utformning. Ökningen av det kollektiva resandet i Nacka tillhör de största i regionen procentuellt sett, men även i Värmdö och andra kommuner har kollektivtrafikresandet ökat. Alla kollektivtrafikslag är inräknade och förändringen över tid var positiv i alla jämförelsekommuner.

Båttrafik

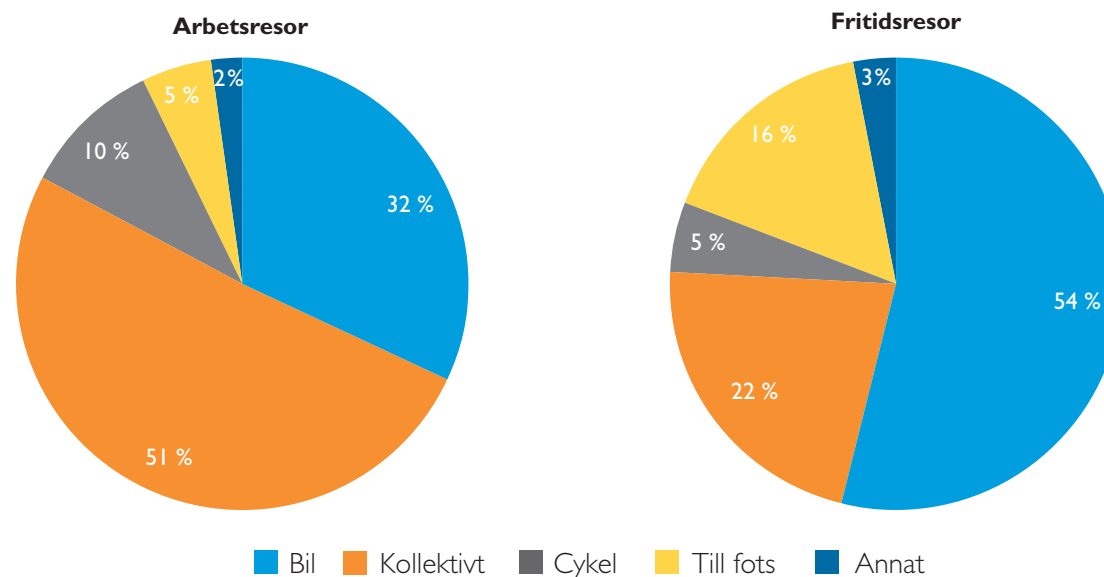
Vid Nackas norra kust är det lämpligt att utveckla kollektivtrafik med båt. Från och med 2013 ingår SjöVägen linje 80 i SL-trafiken, vilket innebär att den ingår i samma biljettsystem som övrig kollektivtrafik. Passagerarna kan resa mellan Nybroplan, Saltsjöqvarn, Finnboda hamn, Kvarnholmen, Nacka strand, Allmänna gränd, Lidingö och Frihamnen. SjöVägen är mycket uppskattad och kommunen arbetar aktivt med Trafikförvaltningen SLL för att kunna förbättra utbud och tillgänglighet. Nackas bryggor trafikerar även av vissa turer mellan Vaxholm, Värmdö och Stockholm som körs av Waxholmsbolaget.

Gång- och cykel

Under de senaste åren har andelen cyklister ökat, både i kommunen och regionen i stort. 2015 var andelen som arbetspendlar med cykel i Nacka 10 procent (resvaneundersökningen Resvanor i Stockholms län 2015).

I Nacka finns ett väl fungerade cykelvägnät med utvecklingspotential. En del sträckor är väl utbyggda med tydliga bredder medan det på andra håll saknas bra cykelinfrastruktur. I Nacka finns få renodlade cykelvägar, istället finns det främst kombinerade gång- och cykelbanor till specifika målpunkter och längs de större bilvägarna. På vägar där ett litet antal fordon färdas eller vägar med låga hastigheter, bedöms det ofta vara möjligt att cykla i blandtrafik.

FÄRDMEDELSFÖRDELNING

Hur cykelvägnätet ska förbättras och hur cyklingen ska främjas tas upp i Strategi för cykelsatsningar i Nacka. Det övergripande målet är att de ska bli enklare, snabbare och säkra att cykla i Nacka. För att uppnå detta behövs flera olika typer av insatser. Ett väl utbyggt och sammanhängande cykelvägnät där både regionala och lokala målpunkter kopplas samman är grundläggande. Drift och underhåll samt insatser för att främja kombinationsresor med cykel och kollektivtrafik är även viktiga delar. Arbete med att realisera delar av cykelstrategin och göra cykeln till ett mer attraktivt färdmedel i Nacka pågår för fullt.

Gångtrafik är också ett prioriterat trafikslag inom kommunen. I samband med de satsningar som görs inom cykelstrategin, passar kommunen även på att förbättra förutsättningarna för gående. En viktig aspekt för att främja både gående och cyklister är att ha en tydlig separering. Nästan alla kollektivtrafikresor börjar till fots, vilket gör det viktigt att det går att gå till hållplatser. Arbete pågår med att ta fram en gångplan, som ska fungera på samma sätt som strategin för cykelsatsningar.

Trafiksäkerhet och tillgänglighet

Trafiksäkerhet och tillgänglighet är två av de viktigaste delarna i ett välfungerande trafik- och transportsystem. Trafiksäkerhet innebär att oskyddade trafikanter kan röra sig på ett säkert och naturligt sätt i trafiken men också ett bra samspel mellan olika fordonsslag samt mellan olika fordonsslag och trafikanter med olika förutsättningar. Trafiksäkerhet och tillgänglighet går ofta hand i hand, förbättringar i trafiksäkerheten leder ofta till förbättrad tillgänglighet och tvärtom. Trafiksäkerhetsarbetet i Nacka utgår från policyn Riktlinjer för trafiksäkerhetsarbetet i Nacka och tar avstamp i olika projekt. Ett sådant projekt är till exempel Säkra skolvägar där personal på förskolor och skolor, barn och föräldrar samt Nacka kommuns trafikenhet samarbetar för ökad trafiksäkerhet kring skolor och förskolor i kommunen. Tillgänglighetsanpassningar leder till förbättrad trafiksäkerhet för alla och minskar risken för skador och olyckor, framförallt för oskyddade trafikanter.

I Nacka pågår ett systematiskt arbete med tillgängligheten i den offentliga miljön vilket bland annat innebär att busshållplatser och övergångsställen byggs om för att förenkla för personer med nedsatt syn. På många ställen görs också nedsänkningar av kantsten för förbättrad framkomlighet för personer med rollator eller barnvagn.

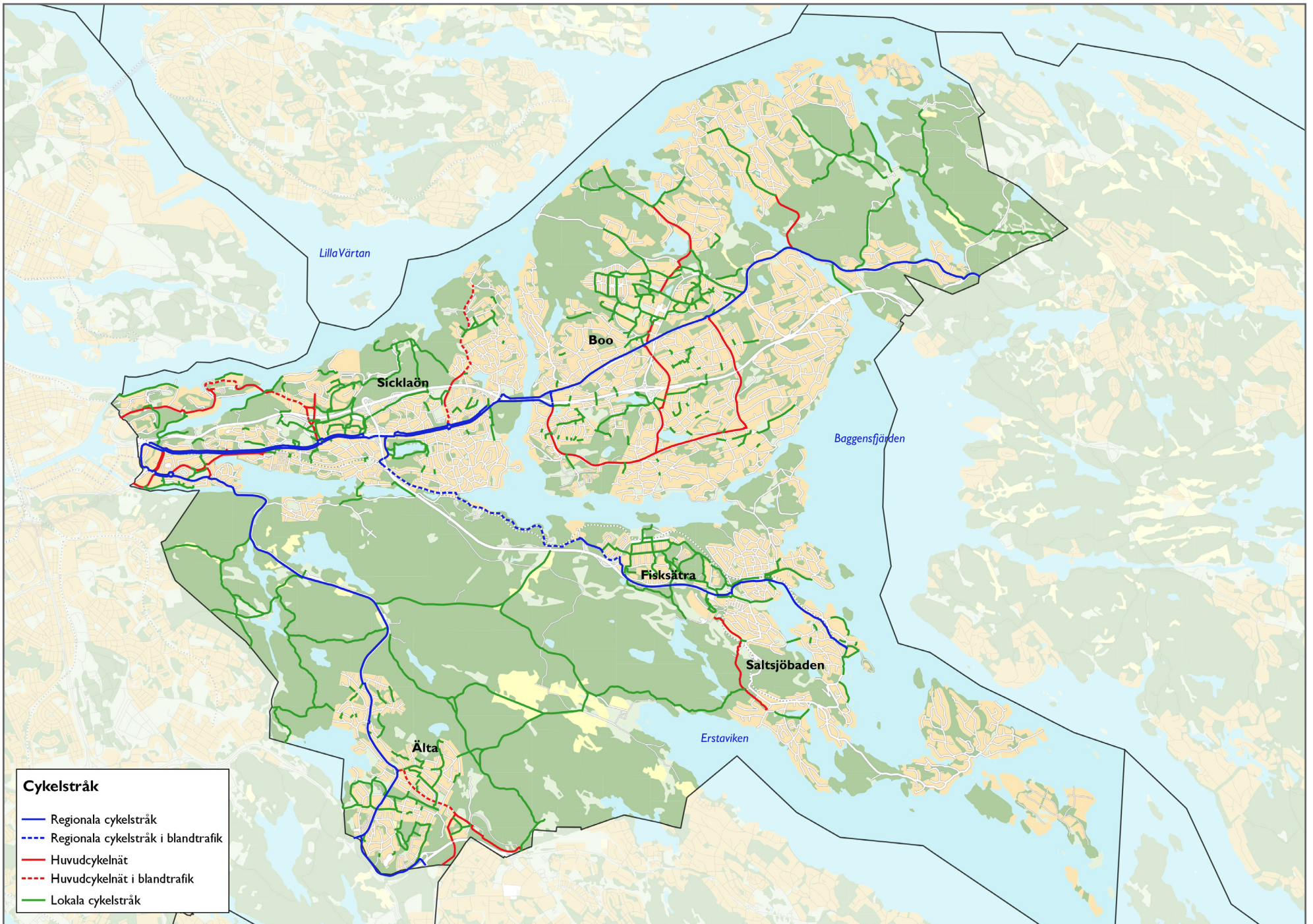
Parkering

Parkering är en viktig del såväl i planeringen av nya bostäder och verksamheter som i vårt befintliga samhälle. Olika verksamheter genererar olika mycket parkering och samtidigt påverkas bilnehavet och bilanvändandet av många olika faktorer. En generell målsättning är att parkering ska ske på kvartersmark och att gaturummet ska vara till för den rörliga trafiken. Arbete med att ta fram nya parkeringstal i kommunen pågår.

Den 1 december 2015 infördes parkeringsavgifter på de allmänna gatorna på västra Sicklaön. Syftet med införandet var att öka omsättningen av parkeringsplatser och förbättra tillgängligheten för boende i området. I dessa bostadsområden har det inte funnits utrymme att täcka parkeringsbehoven. I och med parkeringsavgifterna har långtidsuppställda bilar försvunnit och möjligheten för boende att hitta en parkeringsplats tydligt ökat.

Infartsparkering

Infartsparkeringar anläggs utmed kollektivtrafikstråk och i anslutning till bytespunkter för kollektivtrafik för att göra det lättare för invånarna att ställa bilen och fortsätta resan med kollektivtrafik. I Nacka finns 25 infartsparkeringar för bil och 6 för cykel. Kommunen samarbetar med Trafikförvaltningen för att anlägga fler.

- Cykelstråk**
- Regionala cykelstråk
  - - - Regionala cykelstråk i blandtrafik
  - Huvudcykelnät
  - - - Huvudcykelnät i blandtrafik
  - Lokala cykelstråk

TEKNISKA SYSTEM

VA-plan

Kommunen har tagit fram en VA-plan, ett verktyg för hållbar planering av vatten- och avlopp i hela kommunen. Detta innebär planering av VA oavsett om ett område ligger inom eller utanför det fastställda verksamhetsområdet för VA. VA-planen anger vilka områden som ska anslutas till allmänt VA och vad som gäller för fastighetsägarna fram till dess. Planen anger också vad som krävs av fastighetsägare inom ett område som inte kommer att anslutas till kommunens VA-nät.

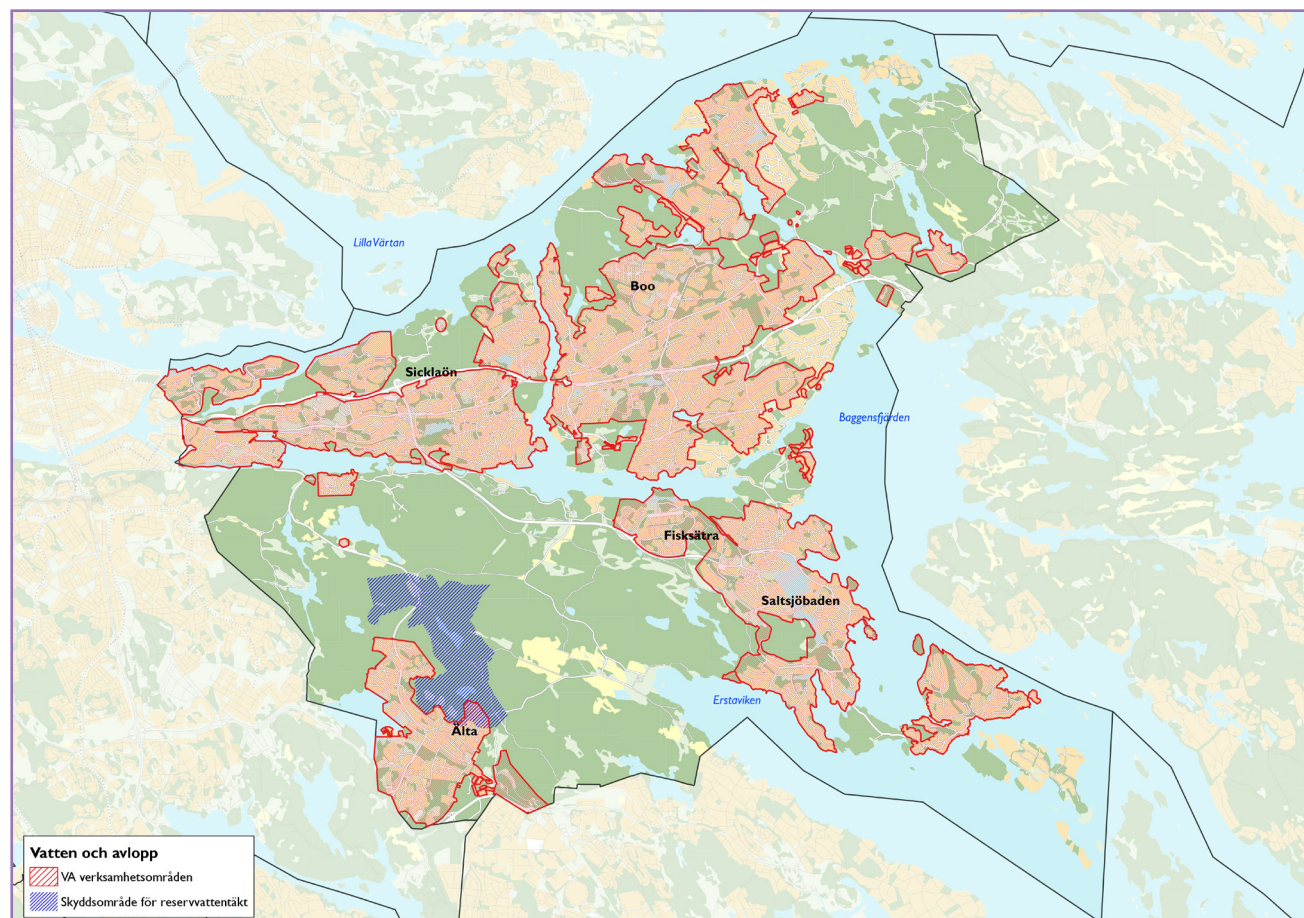
Vattenförsörjning

Kommunens verksamhetsområde för vatten omfattar merparten av de bebyggda områdena. Utbyggnad av vattenförsörjning i förnyelseområdena pågår.

Det finns 6 vattenreservoarer i Henriksdal, Jarlaberg, Ektorp, Orminge, Fisksättra och Ältaberg. Vattenledningsnätet har en totalt längd på 439 km.

Kommunen arbetar med att revidera sin vattenmodell som analyserar framtida vattenbehovet i kommunen och vattentransitering till Värmdö. Generellt är såväl dagsläget som framförhållningen god vad gäller vattenförsörjningen i kommunen.

Kommunen har genomfört en inventering av vattenanläggningarna i syfte att förbättra säkerheten runt dessa. Inventeringen resulterade i en åtgärdsplan som har påbörjats.

Spillvatten

Verksamhetsområdet för spillvatten omfattar i stort sätt samma område som det för vatten. Totalt finns 511 km spillvattenledningar, varav 62 km är tryckledningar i så kallat LTA-system (Låg Tryck Avlopp).

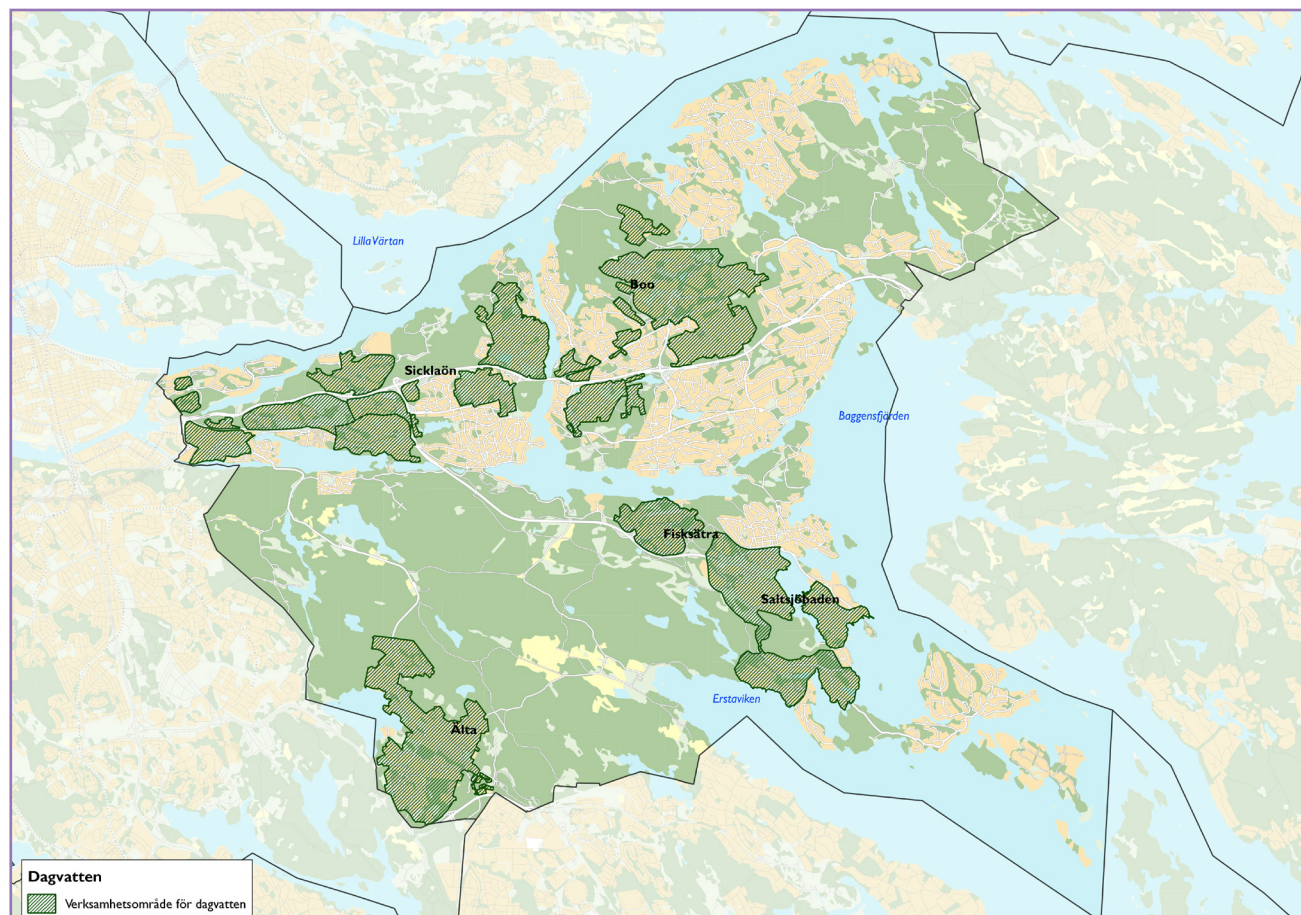
Spillvatten från Sicklaön och Älta leds till Henriksdals reningsverk, medan avloppen från Boo, Fisksätra och Saltsjöbaden leds till Käppala på Lidingö. I stora delar av kommunen (framförallt förnyelseområden i Boo) byggs spillvattennätet ut som LTA-system.

En inventering av kommunens avloppspumpstationer är genomförd. Syftet med inventeringen var att bedöma avloppspumpstationernas skick samt att upprätta en strategisk plan för åtgärder. Renoveringar enligt planen är påbörjade.

Dagvatten

Den 11 november 2013 fastställde Kommunfullmäktige verksamhetsområde för dagvatten *(enligt bilden till höger)*. Dessa kommer att utökas under 2017.

I och med inrättande av verksamhetsområden uppstår rättsliga förhållanden mellan VA-huvudmannen och användare av vattentjänsterna som beskriver rättigheter och skyldigheter för bägge parterna.

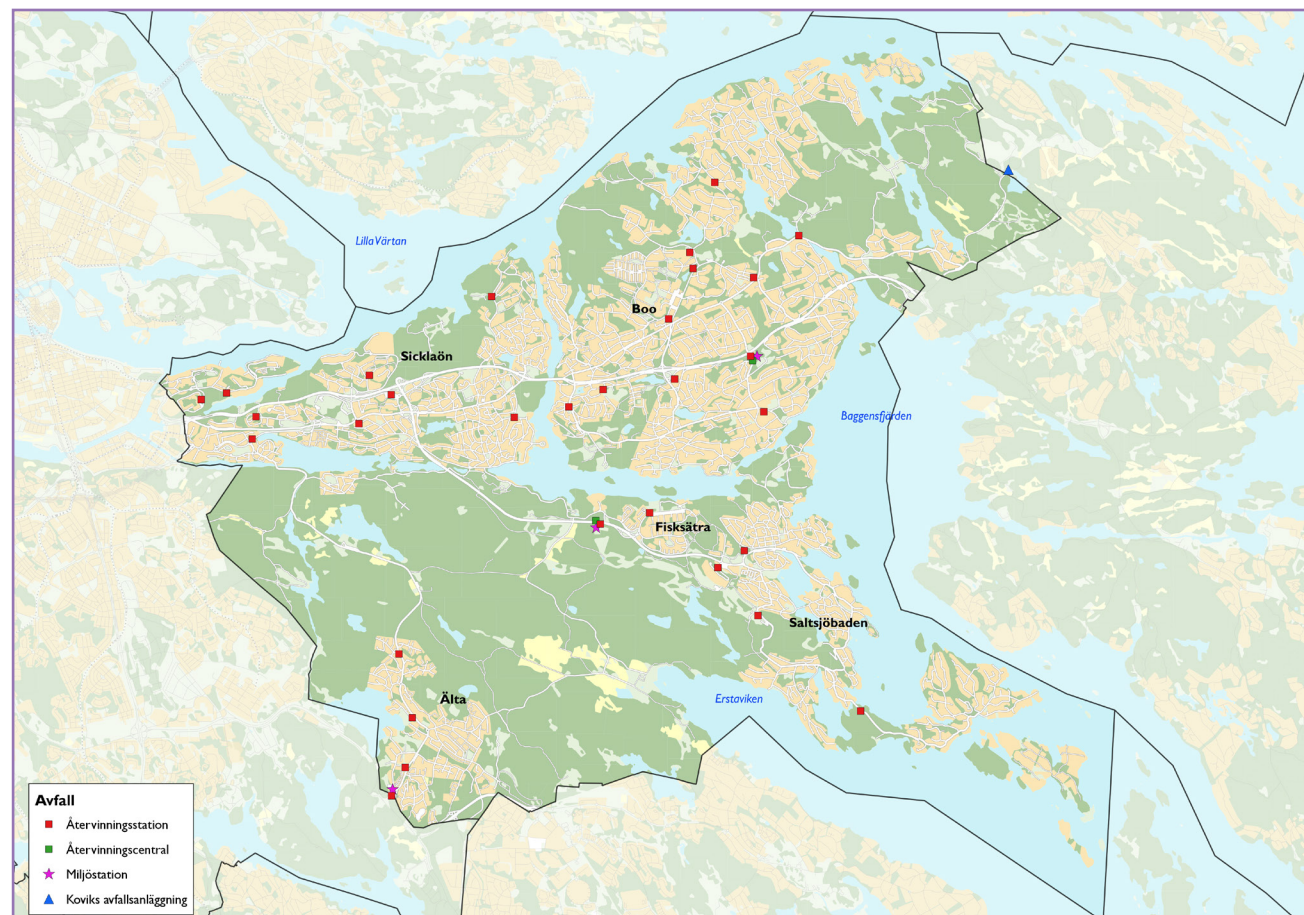
För att kunna möta klimatförändringarnas påverkan behöver en del åtgärder företas i ledningsnätet. Dagvattensystemet kan behöva byggas ut till de områden som idag saknar dagvattenledningsnät. Uppdimensioneringar samt utbyggnad av utjämningsmöjligheter i dagvattensystemet kan behövas för att kunna ta emot en större mängd dagvatten på kort tid vid kraftig nederbörd. Beroende på hur stor havsnivåhöjningen blir, kan vissa delar av ledningsnätet behöva skyddas, eller om möjligt omlokaliseras.

Rening av dagvatten avgörs från fall till fall utifrån recipient samt tekniska och ekonomiska förutsättningar.

Avfall

Avfallsplan 2020, som tillsammans med de lokala avfallsföreskrifterna utgör kommunens renhållningsordning, sätter målen för avfallshanteringen fram till år 2020. Planen trädde i kraft år 2014.

Kommunen ansvarar för omhändertagande av hushållens avfall enligt miljöbalken. Förpackningar av plast, papper, metall, glas och tidningar omfattas av producentansvaret. Verksamhetsutövare ansvarar själva för omhändertagandet av sitt avfall förutom den del som klassas som hushållsavfall. Entreprenörer är upphandlade och sköter olika delar av den avfallshanteringen som

kommunen är ansvarig för, det vill säga insamling av hushållsavfall, drift av återvinningscentralerna, insamling och behandling av farligt avfall, insamling av slam och behandling av hushålls- och grovavfall.

Insamlat osorterat hushållsavfall från kärl och säck transporteras idag till förbränning i Högdalen där det produceras fjärrvärme och el. Ett insamlingssystem för utsorterat matavfall har införts i hela Nacka genom ett system med två kärl, brunt kärl för matavfall och grönt kärl för övrigt avfall. I flerbostadshus är maskinell hämtning från nedgrävda behållare eller sopsugsystem alternativa lösningar till kärl. Verksamheter, enbostadshus och flerbostadshus kan idag sortera ut matavfall. Anslutningen fortsätter för att nå de nationella målen till 2018. Det insamlade matavfallet förbehandlas och rötas idag på SRVs anläggning i Huddinge. Därmed kan allt matavfall från Nacka behandlas i Stockholmsregionen för produktion av biogas.

Kommunen har två kretsloppscentraler, Östervik och Boo. Kretsloppscentralen i Boo ersatte den i Skuru vid årsskiftet 2016/2017, som en tillfällig lösning innan den planerade kretsloppscentralen i Kil kan öppnas (samverkan med Värmdö kommun). En mindre kretsloppscentral planeras även i Älta. På kretsloppscentralerna lämnas både grovavfall, elavfall, farligt avfall och förpackningar från hushåll. Belastningen på

kretsloppscentralerna är hög och kan förväntas bli ännu högre när befolkningen ökar. Det finns därför skäl, att även förankra de lägen för så kallade mini-kretsloppscentraler, som pekats ut i den utvecklade strukturplanen för Nacka stad, för att ge god tillgänglighet och service i hela kommunen. I kommunen finns också ett antal återvinningsstationer för insamling av förpackningar. Dessa drivs och sköts av Förpacknings- och tidningsinsamlingen.

I Kovik finns en avfallsanläggning som ägs och drivs av Suez Environnement. Denna är regionalt viktig och utpekad i RUFS 2010. Kovik används främst av verksamhetsutövare, men Suez är också kommunens entreprenör för behandling av grovavfall som hämtas på kretsloppscentralerna eller direkt från hushållen.

Energidistribution

Fjärrvärmenäten har byggts ut under de senaste åren av energibolagen Fortum och Vattenfall. Fortums nät sträcker sig från Stockholm in på västra Sicklaön och Vattenfalls nät täcker delar av Älta. Vattenfalls fjärrvärme i Nacka produceras av biobränslen medan Fortums fjärrvärmemix består av omkring 80 procent förnybar energi och 20 procent fossila bränslen. Fortum har i Sickla även ledningar för fjärrkyla.

Högspänningsnätet för el i kommunen består av 70 kV och 220 kV ledningar. Befintliga luftledningar kommer från Stockholm och Tyresö till en transformatoranläggning i Fisksätra. En sjökabel från Lidingö kommer in i kommunen i norra Skuru. Inom projektet "Stockholms ström" planeras omfattande ombyggnader av högspänningsnätet i Stockholmstrakten. Bland annat tillkommer nya kablar och vissa luftledningar kommer troligtvis att tas bort.

Platser för upplag

I Nacka saknas tillräckligt många platser för upplag av massor. Det kan röra sig om snöupplag vintertid och tillfälliga upplag av grus, jord och sten vid olika typer av byggnadsarbeten. Bristen på platser för upplag innebär alltför långa transporter.

RIKSINTRESSEN ENLIGT MILJÖBALKEN

I miljöbalkens tredje och fjärde kapitel finns regler för områden av riksintresse. Dessa områden ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada utpekade värden eller intressen. Nacka kommun berörs av följande utpekade riksintressen. Riksintressenas influensområden kan i många fall vara betydligt större än vad redovisningen i kartan på sidan 71 visar. Detta gäller särskilt riksintressena för kommunikationer. I avsnittet mark- och vattenanvändningen redovisas hur kommunen avser att tillgodose riksintresset.

Kulturmiljövård (3 kap. miljöbalken)

Nackas norra kust

Farledsmiljö som speglar skärgårdens betydelse för huvudstadens sjöfart, livsmedelsförsörjning, rekreativt liv och levnadsbetingelser för innerskärgårdens befolkning sedan medeltiden.

Herrgården Erstavik

Herrgårdsmiljö med olika byggnader i öppen, odlad dalgång samt prästbostället Källtorp. Riksintresset omfattar hela odlingslandskapet.

Brukslämningarna vid Nacka ström

Tidig industriell miljö med anor från 1500-talet, baserad på vattenkraften i Nacka ström vilken speglar förutsättningen för den äldsta industriella verksamheten i Stockholmstrakten.

Centrala Saltsjöbaden

Badort, kurort och segelsportort från 1890-talet med planering och arkitektur som visar idealen kring sekelskiftet 1900.

Villaområdet Storängen

Villasamhälle grundat 1904 utmed Saltsjöbanan som speglar det tidiga 1900-talets arkitekturideal med individuellt utformade villor på stora lummiga tomter.

Friluftsliv (3 kap. miljöbalken)

Erstavik och Nackareservatet

Stort sammanhängande område med omväxlande natur som i huvudsak är obebyggt. Området innehåller även friluftsanläggningar. Det är välbesökt som närströvsområde och används för exkursioner och utflykter av människor från hela Stockholmsområdet.

Kommunikationer (3 kap. miljöbalken)

Farleden till Stockholm

Delar av inseglingsleden till Stockholm följer Nackas norra kust från Höggarnsfjärden till Danvikkanalen.

Farleden genom Skurusundet och Baggensstaket

Den gamla inseglingsleden till Stockholm från Baggensfjärden.

Södra länken och Östlig förbindelse

Den befintliga Södra länken och den framtida sammanbindningen mellan Södra och Norra länken som kallas Östlig förbindelse, är av stor betydelse för den regionala trafikinfrastrukturen. För närvarande utreds olika alternativ för sträckning och anslutningar. Influensområdet för Östlig förbindelse berör en stor del av västra Sicklaön.

Värmdöleden, väg 222

Värmdöleden är den viktigaste vägförbindelsen i Nacka och Värmdö och av regional betydelse.

Väg 222/260

Väg 222/260 från Stadsgårdshamnen till trafikplats Sickla utgör Nackas förbindelse med centrala Stockholm

Väg 229

Väg 229 är riksintresse till Älta trafikplats, som ligger utanför Nacka kommun. Riksintressets influensområde bedöms dock påverka kommunen

Saltsjöbanan

Lokaljärnväg mellan Slussen och Saltsjöbaden av särskild regional betydelse.

Inflygning till Bromma flygplats

Inflyggningskorridoren till Bromma flygplats berör det sydvästra hörnet av Nacka kommun.

Energidistribution (3 kap. miljöbalken)**Stamnät för distribution av el**

Befintlig 220 kV ledning mellan Stockholm och Fisksätra, planerad 220 kV ledning mellan Tyresö och Fisksätra, befintlig 220 kV kabel mellan Fisksätra och Gustavsberg, samt planerad 220 kV kabel mellan Skanstull och centrala Nacka.

Totalförsvaret (3 kap. miljöbalken)

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintresset.

I Nacka kommun finns inga riksintressen som kan redovisas öppet. Inom kommunen kan riksintresset framför allt påverkas av uppförande av höga byggnadsobjekt som master och vindkraftverk.

Natura 2000 (4 kap. miljöbalken)

De områden som regeringen har avsatt som Natura 2000 i enlighet med EU:s förordning räknas som riksintresse enligt miljöbalkens fjärde kapitel. Följande Natura 2000-områden finns i Nacka kommun:

Söderbysjön-Dammtorpssjön

Sjöarna är naturligt näringsrika med nate och dybladsvegetation.

Ekoberget

Silikatrika klippväggar med klippvegetation.

Velamsund

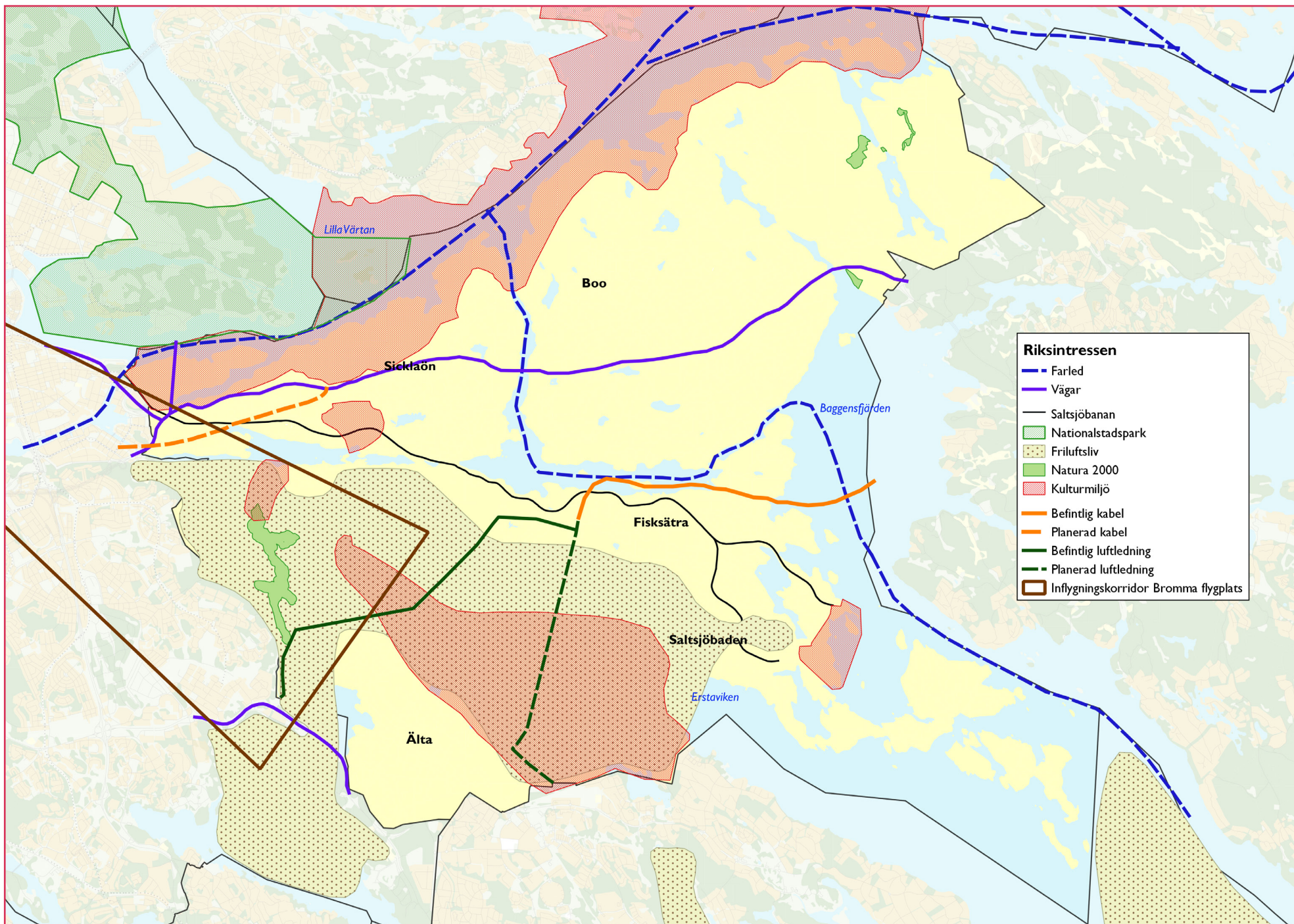
Tre områden med äldre lövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora som alla ligger inom Velamsunds naturreservat.

Kustområde och skärgård (4 kap. miljöbalken)**Kustområdet och skärgården utanför Stockholm**

Området är av stort intresse för turismen och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivet. Någon tydlig avgränsning av riksintresset finns inte, men länsstyrelsens tolkning är att hela kustområdet inklusive Nacka kommun ingår. Bestämmelserna innebär att exploateringsföretag och andra ingrepp får komma till stånd endast om de inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Bestämmelserna utgör inget hinder för utveckling av befintliga tätorter och eller det lokala näringslivet. Detta så kallade tätortsundantag gäller för stora delar av Nacka kommun. Nacka innehåller samtidigt stora orörda naturområden där bestämmelserna är värda att uppmärksamma.

Nationalstadspark (4 kap. miljöbalken)**Nationalstadsparken**

Området Ulriksdal–Haga–Brunnsviken–Djurgården är en nationalstadspark som regleras i miljöbalkens fjärde kapitel. Nationalstadsparken gränsar till Nacka kommun vid Kvarnholmen och Norra Sicklaön.

Produktion

Nacka kommun, kommunikationsenheten
Form: Ricardo Abarza

Foto

Jan Johansson
Ann-Kristin Kaplan
Peter Orevi
Bertil Nordahl
Nacka kommun, Miljö & Stadsbyggnad

Tryck

Nacka kommun
mars 2018

Översiktsplanens underlag
Antagandeverision mars 2018
KFKS 2016/704